

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**II. DÜNYA HARBİNDE (1939-1945)
THE NEW YORK TIMES'A GÖRE
AMERİKAN KAMUOYU'NUN
TÜRKİYE'YE BAKIŞI**

Yüksek Lisans Tezi

Bekir Cihan ÖZCAN

Ankara-2007

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**II. DÜNYA HARBİNDE (1939-1945)
THE NEW YORK TIMES'A GÖRE
AMERİKAN KAMUOYU'NUN
TÜRKİYE'YE BAKIŞI**

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Bekir Cihan ÖZCAN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Yavuz Ercan

Ankara-2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

II. DÜNYA HARBİNDE (1939-1945)
THE NEW YORK TIMES'A GÖRE
AMERİKAN KAMUOYU'NUN
TÜRKİYE'YE BAKIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı :

Prof. Dr. Yavuz Ercan

Tez Jürisi Üyeleri

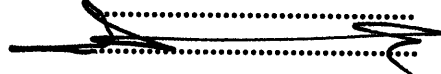
Adı ve Soyadı

Prof.Dr. Yavuz Ercan .....

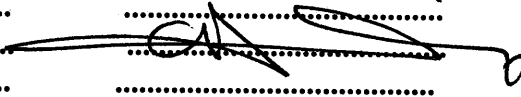
İmzası

Doç.Dr. Oğuz Aytepe.....

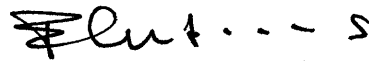

Doç.Dr. Neşe Özden.....

Tez Sınavı Tarihi : 10.7.2007...

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof.Dr. Temuçin Faik Ertan
Enstitü Müdürü

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖZET

ABSTRACT

ÖNSÖZ

KONUNUN TANIMI, ÖNEMİ VE ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM 1-2

KAMUOYU HAKKINDA GENEL BİLGİLER VE ABD KAMUOYU 3-8

GİRİŞ 9-25

1. İkinci Dünya Savaşı'nın Başlaması, Analizi ve ABD'nin Savaşa Katılması 9-13
2. İkinci Dünya Savaşı İçinde Yapılan Önemli Toplantılar 13-23
3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Dış Politikası 23-25

Birinci Bölüm

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMAN ÜSTÜNLÜĞÜ DÖNEMİ

(01 Eylül 1939-22 Haziran 1941)

1. Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun Moskova Ziyaretinde "Kara-
deniz'de Karşılıklı Yardım Anlaşması" İmzalanması. 26-27
2. The New York Times'a Göre; Balkan Devletlerinin, Türkiye, Rusya ve
İtalya'nın Korumasında Bir Tarafsız Grup Oluşturma Planlaması. 27-28
3. Gazete'ye göre Türkiye'nin İlk Sırada Olduğu Diplomatik Savaş Devam
Etmektedir. 28
4. The New York Times'a Göre, Bulgaristan'ın Almanya Tarafına Çekil-
mesi. 28-29
5. Gazeteye Göre, Almanya Müttefiklerin Manda Rejimlerini İhlal Ettiğini
İleri Sürmektedir. 29
6. The New York Times'a Göre, Müttefiklerin Türkiye'ye 43.500.000 Ster-
lin Kredi Vermesi. 29-30
7. Gazetenin Verdiği Habere Göre, Türkiye'de Olağanüstü Hal Kanunu
Kabul Edilmesi. 30
8. Gazeteye Göre, Almanlar Anlaşma Görüşmelerinden Memnun Görün-
mektedir. 30

9. Seksen Nazi Uzmanının Türkiye’den Gönderilmesi.	30
10. Gazetenin Türkiye’nin Savaş Hazırlıklarını Artırması Konusundaki Yorumu.	31
11. Gazetenin Verdiği Habere Göre, Türkiye ve Rusya Askerlerini Geri Çekmektedir.	31-32
12. Türkiye’nin Savaşta Rolünün Tartışılması.	32
13. Gazeteye Göre, Türkiye İttifakları Doğrultusunda Hareket Etmeye Hazır.	32-
14. Başbakan Türkiye’yi Yakında Savaş Çıkabileceği Konusunda Uyardı.	33
15. Times’a Göre, Türkiye ve Almanya Ticaret Anlaşması.	33
16. Gazeteye Göre, Türkiye Almanya’nın Himayesi Altında.	33-34
17. New York Times’a Göre Türkiye’nin Savaş Politikasını Açıklaması Beklenmektedir.	34
18. Habere Göre, Türkiye Savaş Hazırlıklarını Hızlandırma Çabasındadır....	34-35
19. Times Exmoor’un Ortadoğu’dan Son Kez Otuz Üç Kişi Getirdiğini Bildirmektedir.	35-36
20. Times’a Göre Türkler Mihver Devletlerinin Yeni Planından Korkmaktadır.	36
21. Habere Göre Türkiye Bulgaristan’da Harekete Geçmeye Hazır.....	36
22. Türkiye İngiltere ile Olan Bağlarını Yeniden Açıkladı.	36
23. Times Türkiye’nin Casus Ağını Kırmak İçin Yetmiş Sekiz Kişiyi Tutukladığı Haberini Verdi.....	37
24. Times’a Göre Türkiye Balkanlarda Barış İçin Umutlu.....	37
25. Habere Göre Bulgaristan Programını 13 Ocak 1941 Pazar Günü Açıklamayı Planlamaktadır.	38
26. Times Göre Donovan Yine Türklerle Müzakere Etmektedir.....	38
27. Habere Göre Türkiye’ye Karşı Saldırı Görünüyor.....	38
28. The New York Times’a Göre Türkiye Savaş Hazırlıklarını Hızlandırdı... ..	38-39
29. Türklerin Müttefiklere Yardım Etmeyecekleri Açıklaması.	39
30. Times Türkiye’nin Geline Aşamada Ne Yapacağını Sorgulamaktadır... ..	39-40
31. Times’a Göre İran Üzerindeki Sovyet-Nazi Anlaşması.....	40
32. Gazetenin İtalya-ABD Savaşı Yorumu.	40
33. Dış Dünya ile Bağlantısı Kesilen Hitler Avrupa’sının Kendi Kendine Yetebilmesi İçin Mücadelesi.	41-42

İ k i n c i B ö l ü m

SAVAŞ SIRASINDA TARAFLARIN DENGE DÖNEMİ

(22 Haziran 1941-28 Şubat 1943)

1. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Savaşta Tarafsızlık İlan Etti.....	43
2. The New York Times’ın Bir El Çekme Politikası İddiası.	43-44
3. Times Türkiye’nin Mihver Devletlerinin Saldırabileceği Uyarısında Bulunduğunu Bildirdi.	44
4. Times’a Göre Türkiye’nin Durumu Tehlikededir.	44-45
5. Türkiye’nin Casuslara Karşı Savaşı.	45
6. Times Yunanlıların Savaş Yardım Çalışmalarını Anlattı.	45-46
7. Habere Göre Nazi Basın Görevlileri Ankara’ya Gönderildi.....	46

8. Times'a Göre Türkiye Savaş Eğitimi Süresini İki Katına Çıkıyor.	46-47
9. Gazetenin Haberine Göre Von Papan Türkiye'den Ayrılışını Ertelede.	47
10. Times'a Göre Naziler Türkiye Üzerindeki Savaş Baskısını Artırmaktadır.	47-48
11. Balkanlar Savaş Hareketleri ile Ayağa Kalktı.	48-49
12. Times'a Göre Pasifik Stratejisi Ortadoğu'ya Bağlı.	49-50
13. Gazetenin Haberine Göre Balkan Ülkeleri Kendi İçlerinde Huzursuz.	50
14. Habere Göre Von Papan Türklerin Tarafsızlığını Tartışmaktadır.	50-51
15. The New York Times'ın Yazdığına Göre Nazi Uçağı Yine Türkiye'de Tutulmaktadır.	51-52
16. Türkiye Nazilerin Bulgaristan'da Çoğalmaya Başladığını İddia Etti.	52-53
17. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Doğu'da Nazileri Yasaklayacaktır.	53-54
18. Times'a Göre Türkiye'nin Tarafsızlığı.	54-55
19. Habere Göre Türkiye Beyaz Saray Özel Temsilcisi ve Cumhuriyetçi Parti Lideri Wendell L. Willkie'nin Ziyaretiyle Cesaretlendi.	55
20. Times Sofya'da Nazilere Karşı Zaferde Kuşku Belirdiğini Yazdı.	55-56
21. Times'a Göre Türkiye Çok Ciddi Şekilde Yeni Tehlikelerle Karşı Karşıya.	56-57
22. Habere Göre Türkiye Savaş Bütçesini Artırmaktadır.	57
23. Times'a Göre Türk-Sovyet Birleşmesi İtilaf Devletlerini Kızdırdı.	57
24. Churchill Türkiye'yi Ziyaret Etti.	57-58
25. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Müttefik Devletlerin Saflarına Yaklaşmaktadır.	58-59

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

MÜTTEFİKLERİN ÜSTÜNLÜK SAĞLADIĞI DÖNEM

(01 Mart 1943'ten Savaşın Bitimine Kadar)

1. The New York Times'ın Verdiği Habere Göre Wallace'in Konuşması Türkiye'de Yankılandı.	60-61
2. Habere Göre Yaşlı Morgenthau Savaşın Bitirilmesini İstedi.	61
3. Bulgaristan'daki Almanlar Boğazlarda Tehlike Yarattı.	61
4. Habere Göre Sınır Harbi Doğu Akdeniz'de Yayılırken Stratejik Değerler İncelendi.	61-63
5. Times Türkiye'de Görüşme Beklendiği İddiasında Bulundu.	63
6. Habere Göre Türkiye Savaştan Pay Almaya Hazırlanıyor.	63
7. The New York Times'a Göre Türkiye Savaş Sonrası Bir Ekonomik Büyüme Beklemekte ve Toprak İsteklerini Reddetmektedir.	64-65
8. Habere Göre Steinhardt'ın Ziyareti Önem Taşımaktadır.	65
9. Times'a Göre Türkler Balkanların Birleşmesi İçin Sesini Yükseltti.	65
10. Almanlar Nazilerin Çökeceğini Öngörmektedir.	65
11. Türkiye'ye İlişkin Karar Yakında Beklenmektedir.	65-66
12. Gazete Müttefiklere Gizlice Yardımda Bulunan Türkiye'nin Savaşa Girmeye Yaklaştığını İddia Etti.	66
13. Habere Göre Türkiye'de Halk Savaşa Karşı.	67
14. Times'a Göre Yeni Kabine Görüşmeleri Türkiye'yi Savaşa Katmaya Çalışmaktadır.	68

15. Gazetenin Verdiği Habere Göre Sofya’da Türkiye Hakkında Panik Yaşandığı Bildirilmektedir.....	68
16. Times’a Göre İran Bildirisi Türkiye’yi Memnun Etti.	68-69
17. Türkiye’nin Tutumunda Hazırlıklı Olmak Anahtar Rol Oynamaktadır.	69
18. Gazetenin Yorumuna Göre Wilson Güney Fransa’ya Girme İpucu Vermektedir.....	69
19. Dışarıdan Haberler.	69-70
20. İttifak Devletlerinin Güven İçinde Son ve En Büyük Hücumu.	70
21. Habere Göre Türkiye’nin Reddi Siyasilere Bırakılmaktadır.	71
22. Habere Göre Türkiye’de Altın Fiyatları Yükseldi.	71
23. Times’a Göre Dışişleri Bakanı Türkiye’nin Savaşla Karşı Karşıya Kalabileceğine İşaret Etmektedir.....	71-72
24. Türkiye’de Hükümetin Görevden Alınması Planlandı.	72
25. Mihver Devletlerinin Boğazları Kullanması Protesto Edildi.	72
26. Times’a Göre Türkiye’nin Hareket Tarzı Beklemede.	72
27. Türkiye Almanya ile İlişkilerini Kesebileceğinin Sinyalini Verdi.	73
28. Habere Göre Churchill Savaş Raporunu Açıkladı.	73
29. Gazeteye Göre Türkiye Nazi Rejimi ile İlişkilerini Kesti.....	73-74
30. Gazete Türkiye’nin Müttefiklerden Hava Desteği Talep Edeceğini İddia Etti.	74
31. Times’a Göre Boğazlar Yeni Destek Hattı Olarak Görülmektedir.....	75
32. Habere Göre Türkiye Savaş Karartmasını Sonlandırmaktadır.....	75
33. The New York Times’a Göre Türkiye Savaş İçin Hazırlanmaktadır.	75
34. Gazeteye Göre Türkiye San Francisco’da Yer Almak İçin Mihver Devletlerine Savaş İlan Etmektedir.....	76
35. Times’a Göre Gazeteler Türkiye’yi Eleştirmektedir.....	76-77
36. Times Türkiye’nin Savaşta Olduğunu Yazdı.....	77-78
37. Habere Göre Türkiye’nin Durumu İncelenmektedir.....	78
38. Türkiye ile Rusya Arasında Yeni Anlaşma Belirmektedir.	78
39. Times’a Göre Türkiye Sovyetler ile Anlaşma Konusunda Sessiz.	79
40. The New York Times’a Göre İran ve Türkiye Rusya’nın Hedefleridir.....	79
SONUÇ.....	80-86
KAYNAKÇA.....	87-90
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ÖZET

Bu araştırma;

1- Öncelikle ABD Kamuoyunun İkinci Dünya Savaşı sırasında Türk Halkına ve Devletine bakışını, kendi kamuoyunu büyük ölçüde temsil eden ve önemli basın organlarından biri olan The New York Times gazetesinden incelemek,

2- Bu bakış açısının savaş sonrası ABD-Türkiye ikili ilişkilerine yansımalarına ve o günkü uygulanan politikaların nedenlerine somut bir kanıt sağlamak,

3- Savaş sonrası uygulanan politikaların günümüze yansımalarının olacağını ve hâla olduğunu göstermeye çalışmak,
amacıyla yapılmıştır.

Giriş Bölümü'nden önce araştırma konusunun tanımının yapılması ve önemi anlatılmaya çalışılmış ve aynı zamanda araştırma sırasında kullanılan yöntem açıklanmıştır. Daha sonra ayrı bir bölüm olarak kamuoyunu oluşturan, biçimlendiren unsurlar ve kamuoyunun etkisi anlatılıp Amerika Birleşik Devletleri'nin kamuoyu ve araştırılması hakkında bilgi verilmiştir.

Giriş Bölümü'nde İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri ve sürecinin analizi, savaş sırasında yapılan önemli toplantılar ve İkinci Dünya Savaşı içinde Türkiye'nin izlediği dış politika üzerinde incelemeler yapılmıştır.

Birinci Bölüm'de Avrupa'da Alman üstünlüğü döneminde (01 Eylül 1939 ile 22 Haziran 1941 tarihleri arası), The New York Times gazetesine göre Amerikan Kamuoyunun Türk Halkı ve Devletine bakışı incelenmiştir.

İkinci Bölüm'de, yani savaş sırasında taraflar arasında dengenin sağlandığı dönemde (22 Haziran 1941 ile 28 Şubat 1943 tarihleri arası), The New York Times gazetesine göre Amerikan Kamuoyunun Türk Halkı ve Devletine bakışı incelenmiştir.

Üçüncü Bölüm’de Müttefiklerin üstünlük sağladığı dönem, yani 01 Mart 1943’ten savaşın sona ermesine kadar geçen sürede The New York Times gazetesine göre Amerikan Kamuoyunun Türk Halkı ve Devletine bakışı incelenmiştir.

Sonuç Bölümü’nde ise İkinci Dünya Savaşı’nı sona erdiren antlaşmalar ve savaş sonrasında dünyamızı şekillendiren gelişmeler üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu çalışma hazırlanırken seçilen konuyla ilgili olarak öncelikle The New York Times gazetesi, kitaplar, makaleler, ansiklopediler taranmış, konuyu farklı boyutlarıyla ele alan doktora ve yüksek lisans tezleri incelenmiş, daha önce farklı konularda yapılmış benzer çalışmaların yöntemleri araştırılmıştır.

ABSTRACT

This research was carried out with a view to;

1- Firstly analyzing the viewpoint of the US public opinion towards Turkey and the Turkish people during World War II as reflected in the daily newspaper The New York Times, which is a prominent press organ that considerably represents the US public opinion,

2- Providing concrete evidence to the reflections of this viewpoint to the Turkey-US relations in the post-war era as well as to the rationales of the policies implemented at that period,

3- Pointing out that the policies implemented in the post-war period will and does have reflections in the present-day era.

Prior to the Introduction, the definition of the study's subject as well as the importance of the issue is tried to be presented, and the methodology used during the study is explained. Afterwards, the elements founding and shaping the public opinion as well as the influence of the public opinion is put forward and information regarding the US public opinion and its analysis is provided.

The Introduction comprises analysis regarding the grounds and course of World War II, important meetings realized during the war and Turkey's foreign policy during this period.

The first chapter analyzes the viewpoint of the US public opinion towards Turkey and the Turkish people according to The New York Times newspaper "In the Period of German Superiority in Europe (between September 1, 1939 and June 22, 1941)".

The second chapter analyzes the viewpoint of the US public opinion towards Turkey and the Turkish people according to The New York Times newspaper “In the Period of Balance (between June 22, 1939 and February 28, 1943)”.

The third chapter analyzes the viewpoint of the US public opinion towards Turkey and the Turkish people according to The New York Times newspaper “In the Period of Allied Superiority (from March 1, 1943 until the end of the war)”.

The Conclusion chapter contains evaluations regarding the treaties ending World War II and the developments shaping our world in the post-War era.

In preparation for this study; primarily The New York Times newspaper, books, articles and encyclopedias concerning the subject were analyzed; master and doctorate thesis studying different dimensions of the issue were studied; and the methodology of similar studies carried out on different subjects were also observed.

ÖNSÖZ

Tarih, belgelere dayanarak insanlığın ve toplumların geçmişteki yaşamlarını araştıran bir bilimdir. Tarihî araştırmalara sık sık yöneltelen eleştirilerden biri onların daha çok yalın olayların, özellikle savaşların ve siyasal iktidarı ellerinde tutanların öyküsü olduğudur. Tarihin, siyasal, bilim, sosyoloji, psikoloji, ekonomi gibi diğer sosyal bilimlerle iş birliğine gitmesi veya iş birliğini artırması istenmekte, onların verileri, bakış açısı ve yöntemlerinden yararlanılarak yapılan araştırmaların daha fazla anlam kazanacağı ve geleceği ve bugünü anlamada daha çok işe yarayacağı savunulmaktadır. Öte yandan, bu sosyal bilimler mensupları da araştırmalarını, tarihî temellere dayandırma ihtiyacı duymakta, tarihî yönü bulunan araştırmalara girişmektedirler. Bu araştırmada da aynı anlayış içinde İkinci Dünya Savaşı'nda yabancı bir ülkenin Kamuoyu incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmalarında esas kaynak olarak o yıllardaki “The New York Times” gazetesinden istifade ettim. İkinci Dünya Harp Tarihî ile ilgili çok fazla kaynak, tez ve doktora çalışmaları mevcuttu, ancak çalışmam inceleme alanı itibarıyla bu alanda bir ilk oldu.

Bu alanda ilk çalışmalardan birini yapan Prof. Dr. Yahya Akyüz hocamın önerileri çalışmalarım sırasında çok yararlı oldu.

Tez danışmanım Prof. Dr. Yavuz Ercan'a, başta Prof. Dr. Yahya Akyüz olmak üzere eserlerinden yararlandığım, Kaynakça'da adları sıralanan tüm eser sahiplerine, The New York Times gazetesine ve arşiv servisine, öncelikle Prof.Dr. Temuçin Faik Ertan olmak üzere bütün ders hocalarıma teşekkür ederim.

Diğer yandan, beni bugünlere getiren ailem ve eşim ile çalışmalarında yardımları bulunan Dr. Hakan Turgut, Sezen Güven ve Can İnsel'e teşekkür ederim.

Bekir Cihan Özcan

ANKARA – 2007

KONUNUN TANIMI, ÖNEMİ VE ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

Araştırmamızın konusu, İkinci Dünya Savaşı'nın Türk Devleti ile ilgili gelişmelerinin Amerikan kamuoyunda yankılarının, Amerikan kamuoyunun bu savaşa ilişkin Türk Devleti ve Halkı ile ilgili tutum ve davranışlarının, ABD'de bu alanda ifade edilmiş görüş ve kanaatlerin incelenmesidir.

Birleşik Amerika savaştan sonra Monroe Doktrini'ni terk ederek bir dünya devleti olma yoluna girdi ve milletler arası politikada birinci plana geçti. Keza, 1917 Bolşevik ihtilalinden İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar çekingen bir politika izleyen Sovyet Rusya da 1945'ten itibaren uyguladığı aktif ve yayılcı politika ve geliştirdiği teknolojik gelişme ile milletlerarası politikanın birinci planına geçmeyi başardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden uluslararası politikanın iki süper gücü, Birleşik Amerika ve Sovyet Rusya oldu. Kısacası, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milletlerarası politikanın yapısı değişti ve dünya, iki kutuplu bir görünüm kazanmaya başladı.

Dünyanın tek süper gücü olarak dünyanın gizli lideri ve dünyayı yönetme çabaları içerisinde olan ABD'nin kamuoyunun İkinci Dünya Savaşı'na ilişkin Türk Devleti ve Halkı ile ilgili tutum ve davranışlarının, ABD'de bu alanda ifade edilmiş görüş ve kanaatlerin incelenmesine ilişkin şimdiye kadar bu yolda yapılmış bir çalışmayla karşılaşmadık.

Araştırmamız İkinci Dünya Savaşı tarihini farklı bir perspektifle ele almakta, bu savaşın ABD'deki (savaşın gerçek galibi) yankılarını tarihi dizin içerisinde bulma amacını gütmektedir. ABD kamuoyunun olayları nasıl öğrendiğini, nasıl yorumladığını, onlara nasıl tepki gösterdiğini bulmaya çalıştık. Giriş bölümünde İkinci Dünya Savaşı'nın önemli kesitlerini anlatarak olaylarla, bu olayların ABD kamuoyundaki yansımalarını beraber değerlendirme imkânı sunduk.

Araştırmamız, esas olarak yazılı belgelere dayanan, geçmiş bir devrin kamuoyunu canlandırma amacı güden tarihi bir araştırmadır.

Araştırmamızın dayandığı yazılı belgelerin büyük kısmı gazete haberleri ve makaleleridir. Bu belgelerin tarihi olaylarla münasebetlerini irdelemek ve olayların ABD kamuoyu tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya çıkarmak maksadıyla, önce harbin dönüm noktaları olan olayları verdik ve müteakiben gazete haberlerini vererek olaylar ile ABD kamuoyundaki yansımalarını ilişkilendirme olanağı sunduk.

Geçmiş bir devirden artakalan yazılı belgeler, özellikle gazeteler İkinci Dünya Savaşı esnasında araştırmamıza temel teşkil etti. Günümüzle mukayese edildiğinde o devrin en önemli ve yaygın kitle iletişim aracının gazeteler olduğu aşikârdır. Dönemin en yüksek baskı sayılı, en etkin gazetelerinden biri olan The New York Times gazetesini esas araştırma kaynağı olarak kullandık.

Araştırmam esnasında öncelikle İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri ve sonuçlarını giriş bölümünde analiz ederek konunun genel hatlarıyla bir görünümünü sergiledik. Ana bölümlerde ise savaşı özellikle genel hatlarıyla birbirinden ayrı olan üç döneme ayırarak, tarihi dizin içerisinde The New York Times gazetesini esas alarak inceledik.

KAMUOYU HAKKINDA GENEL BİLGİLER VE ABD KAMUOYU

Kamuyu çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Genellikle kabul gören bir tanıma göre¹ kamuoyu, "*tartışmalı bir konuda söylenen düşünceler ve görüşlerdir.*"² Diğer bir tanıma göre de³ kamuoyu "*anlaşma veya ayniyet derecesine bakmaksızın belirli bir sorun hakkında söylenmiş olan bireysel görüşlerin toplamıdır.*"⁴

Kamununun günlük dildeki anlamı ile siyaset bilimindeki teknik anlamı arasında büyük fark vardır. Günlük konuşma dilinde kamuoyu denince, "*tüm halkın veya en azından halk çoğunluğunun adeta doğuştan sahip oldukları ve görülmeyen bir gücün dürtüsü ile eriştikleri, doğru yolu bilen ve gösteren ve hükümeti her an denetlemek için bekleyen toplu bir görüş*"e atıf yapılmaktadır. Oysa çağdaş teknik anlamında kamuoyu, "*tartışmalı bir kamu sorunu hakkında görüşlerini duyuran, ifade eden bireylerin ve grupların görüş ve düşünceleridir. Bunlar genel nüfusa oranla çoğunluk da olabilir, azınlıkta da kalabilir.*"⁵

Batı demokrasilerinde kamununun oluşumu genellikle üç tabakalı bir piramide benzetilir. Şöyle ki:

Piramit tabanını oluşturan alt ve en geniş tabakada halk yığınları yer alır. Bu yığınlar kamuoyu açısından "pasif" bir özelliğe sahiptir. Çünkü birçok kamu sorunları karşısında ilgi ve bilgi dereceleri düşüktür. Diğer bir söylemle bu grup, "*sağlam ve kronik hiç bir şey bilmeyenler çekirdeğidir.*" Amerika'da bu tabakanın yetişkin nüfusun % 75-90'ını içine aldığı öne sürülmektedir.⁶

---

¹ Albig.

² Nermin Abadan, **Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları**, Ankara 1956.

³ Childs.

⁴ Abadan, **Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları**, s. 28.

⁵ Duygu Sezer, **Kamuyu ve Dış Politika**, Ankara 1972, s. XXIV.

⁶ a.g.e., s.78.

Piramidin orta tabakasını, "ilgililer", "ilgili azınlık" denen "aktif" halk grubu oluşturur. Bu tabakanın özelliği, iç ve dış politikanın oluşu sürecine ilgi duyması, bu sürece katılmasıdır. Amerikan toplumunda bu aktif halk grubunun yetişkin nüfusun % 10-25'ini oluşturduğu söylenmektedir.⁷

Piramidin tepesinde ise "kamuoyu yaratıcıları" denen bireyler ve gruplar bulunur. "Kamuoyu yaratıcıları, toplum içinde çok küçük bir grubu oluşturmakla birlikte, kamuoyunun hem kapsamı hem de oluşturulması bakımından çok önemli rol oynarlar. Kamuoyu, yani hem pasif halkın hem aktif halkın sahip oldukları ve ifade ettikleri görüş ve düşünceler, çoklukla kamuoyu yaratıcılarının önce kendi kafalarında biçimlendirdikleri, sonra toplum içinde dolaşıma sunarak çevreye yaydıkları görüş ve düşüncelerdir.⁸

Yapılan araştırmalar kamuoyunun bağımsız bir değişken şeklinde kendiliğinden oluşmadığını, *"dışardan yöneltilen görüş ve düşüncelerin baskısı altında ve onlara bağımlı olarak var olan, beliren veya oluşan bağımlı bir değişken olduğunu"* göstermektedir.⁹

Görüş ve düşünceleri biçimlendiren unsurlar, bireyin kişisel özellikleri ile ilgili unsurlar ve bulunduğu çevre ile ilgili unsurlar olarak ikiye ayrılabilir.¹⁰

Görüş ve düşünceleri biçimlendiren, bireyin kişisel özellikleri ile ilgili unsurlar, onun yaşamı boyunca edindiği "davranışları"dır. Bireyin bir imgeyi, bir nesneyi veya çevresindeki dünyanın bir yönünü elverişli veya elverişsiz bir biçimde değerlendirmesi öneğilimi olarak tanımlanan ve uyum sağlayan, benliği koruyucu, değer ifade edici ve bilgi edinici fonksiyonu olduğu bildirilen davranışların bireyin görüş ve düşüncelerini yakından etkilediği görüşü yaygındır. Yaşantıları boyunca depolandıkları, hem zihinsel hem duygusal yönleri olan bu öneğilimlerin yardımlarıyla bireyler karşılaştıkları durumlarda ne gibi bir davranış göstermelerinin uygun olduğunu

---

⁷ Sezer, **a.g.e.**, s.78-79.

⁸ **a.g.e.**, s. 79.

⁹ **a.g.e.**, s. 22.

¹⁰ **a.g.e.**, s. 19.

¹³ Sezer, **a.g.e.**, s. 20.

saptarlar. Walter Lippmann'ın "*kalıp*"larını andıran tavırlar bireyin kafasında dünyanın resmini çizer, dünyayı biçimlendirir."¹³

Başka bir deyişle, sezgiler, kalıplar, önyargılar, öneğilimler gibi unsurlar, özellikle, piramidin tabanındaki yığımlara mensup bireyin görüş ve düşüncelerini oluştururlar.¹⁴

Görüş ve düşüncelerin biçimlenmesinde etkili olan çevresel unsurlar ikiye ayrılabilir: Gruplar ve teknik araçlar.

Gruplar, aile ve okul gibi yüz yüze ilişkinin bulunduğu birincil ve bu tür ilişkinin bulunmadığı ikincil politik, ekonomik grupları, baskı gruplarını içine alır. Modern toplumlarda bu grupların bireyin görüş ve düşüncelerinin oluşmasında büyük rolü görülmektedir. "Birey, çocukluk çağından itibaren sosyal çevresini oluşturan gruplara girmek için çabalayacaktır. Gruplarla bulunan temas ve ilişkileri, bireye, içinde yaşamakta olduğu toplumu tanıtan ve yorumlayan belli başlı bir araç olmaktadır. Birey, sosyallik özelliği nedeniyle bu gruplara kabul edilebilmek için onların ölçülerine göre kendini ayarlamaktadır. Bu bakımdan, düşünce ve görüşlerinin oluşumuna birinci planda etkili olan etken, grup üyelerinin genel dünya görüşleri ve davranış tarzlarıdır. Grup görüş ve düşüncesine uyma olayı sadece bireysel görüşlerin yönelmesine etki etmekle kalmamaktadır. Aynı zamanda bireyin mensup olmadığı gruplara karşı olan davranışını, alışkanlıklarını ve siyasal eğilimlerini de bu intibak belirlemektedir. Böylece grup halinde yaşama bireye tek başına kişisel deneyimlerini bir sansüre tabi tutmak suretiyle olayların algılanmasında ve değerlendirilmesinde bir görüş açısı sağlamaktadır.

Bireyin bu şekilde diğer kişilerle olan ilişkileri, sosyal davranış modellerinin kabulünü ve uygulamasını sağlayan "*sosyalleşme*" sürecini oluşturur. Sosyalleşme iki açıdan tanımlanabilir: "Objektif bakımdan sosyalleşme" ki bu, toplumun birey üzerinde yaptığı etkidir. Bununla toplum kendi kültürünü bir kuşaktan diğerine aktarır. Böylece toplum, bireyi, örgütlenmiş toplumsal bir yaşamın herkesçe kabul edilmiş ve beğenilmiş belirli yaşam biçimlerine uyum göstermesini sağlar ve bireyin türlü yete-

---

¹⁴ a.g.e., s. 77.

neklerinin gelişmesi için gerekli olan yöntemleri ve disiplini oluşturur. Toplumun yansız bir biçimde hissetmekte olduğu emel ve isteklerini, değer sistemlerini, ülkülerini bireye aşilar ve özellikle ona düşen toplumsal rolü öğretir. Subjektif bakımdan toplumsallaşma, bu bireyin içinde bulunduğu çevreye uyum sağlaması olayıdır. Kişi içinde yaşadığı toplumun davranış biçimlerini öğrenir. Çocukluğundan itibaren kendisini bu topluma göre ayarlayarak biçimlendirir."¹⁵

Görüşlerin oluşup biçimlenmesinde diğer bir çevresel unsurun, yani teknik araçların da büyük etkisi vardır. Gazete, radyo, televizyon, film, dergi, kitap, afiş, sergi gibi kitle iletişim araçları da denen bu teknik araçlar büyük kitlelere bol, çeşitli ve çabuk haber sağlamakta, bireylerden çok uzaklarda geçen olayları onların gözleri önüne getirmektedir. Bu araçlar, olayları veriş, yorumlayış şekli ile kamuoyunun şu veya bu yönde oluşmasında çok önemli etkide bulunmaktadır. Ancak incelediğimiz yıllar itibariyle gazetelerin kamuoyunu birinci derece öncelikli olarak yansıttığını söyleyebiliriz.

Basının kamuoyunu etkileme, oluşturma rolü, onun görevleri arasında sayılan şu iki esastan doğar: Güncel haberleri duyurmak gazetenin en önemli görevidir. Sonra olayları yorumlamak, değerlendirmek görevi gelir. Böylece, "*gazeteler insanlara ne düşüneceklerini göstermede fazla başarılı olmasalar bile, ne hakkında düşüneceklerine yol göstermede üstün derecede başarılı olmaktadırlar. Kitle iletişim araçları, büyük kitlelere kendi kafalarındaki dünyanın dışında var olan fakat farkında olmadıkları dünyanın çok çeşitli unsurları ve yönleri hakkında aktardıkları bilgi ve imgelerle onlara en azından bilmedikleri olaylar hakkında anlam kazandırır ve onların bu konularda görüş ve bilgi sahibi olmasına yardım ederler.*"¹⁶

Gazetelerin yayınlanmaya başlamasından beri görüş ve düşüncelerin anlatılmasını kısıtlayan, düzenleyen yasalar konulması basının kamuoyunu etkileme gücünün kavrandığını gösteren bir kanıttır. Yine, basının da içlerinde çok önemli bir yer tuttuğu "*kitle haberleşme araçlarının yeni davranışlar, görüş ve düşünceler oluşturmadaki rolü gerçek olmaktan uzak bir hayal veya saplantı olsaydı, özellikle ge-*

---

¹⁵ Abadan, **Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları**, s. 69-70.

¹⁶ Sezer, **Kamuoyu ve Dış Politika**, s. 30-31.

lişmekte olan ülkelerin siyasal ve ekonomik gelişmelerini hızlandırmak amacıyla bu araçlardan yararlanılmasını öneren görüşler zamanımızda görüldüğü derecede yaygınlaşmazdı".¹⁷

Bütün bu nedenlerle, bir araştırmacının dediği gibi, "*bir ülke içinde kamuoyunun durumuna her gün düzenli olarak ışık tutan tek araç, hatta tek çare, basındır*" ve bu özellikleri taşıdığı için, belli bir konuda bir ülkedeki düşünce ve görüşleri araştırırken basına eğilmek gerçekçi bir yöntem sayılır. Hatta kamuoyu ve basın eş anlamda görülmektedir.¹⁸

Basının kamuoyunu oluşturma ve yansıtma gücü, radyo ve televizyon gibi araçların bulunmadığı bir toplumda daha da önem taşır. 1939-1945 yılları arasındaki ABD kamuoyunu araştırırken basın başvurabileceğimiz en önemli kaynaktır. "*Fransız kamuoyunda Amerika Birleşik Devletleri (1815-1852)*" konusunda bir araştırma yapan Rene Remond'un dediği gibi, "*yayın yapılan yerde kamuoyu da vardır*" ve geçmiş bir dönemin kamuoyu olabildiğince çok yazılı belgeye dayanarak gün ışığına çıkarılabilir. Remond gibi birçok yazar tarihsel bir kamuoyunu basın ve diğer yazılı belgeler yoluyla incelemişlerdir.¹⁹

Kamuoyu, yönetenler ve yönetilenler arasındaki karşılıklı etkileşme sürecinde değme noktalarından biridir.²⁰ Ancak, kamuoyunun etkisini ölçmek çok güçtür. Buna karşın bazı örneklerde bu etkinin izlerinin görüldüğü ileri sürülmektedir. Örneğin, Amerika'da basın bir dış politika konusuna fazla önem verirse Amerikan Dışişleri Bakanlığı görevlilerinin de bu konuya artan bir dikkatle eğildikleri gözlenmiştir.²¹ Birinci Dünya Savaşı'nı kapsayan barış antlaşmalarının Amerikan Kongresi tarafından onaylanmaması ve Milletler Cemiyeti'nin kurucularından olduğu halde Amerika'nın bu kuruluşa girmemesi birçok yazar tarafından Başkan Wilson'un Amerikan

---

¹⁷ Sezer, **a.g.e.**, s. 33.

¹⁸ **a.g.e.**, s. 96.

¹⁹ **a.g.e.**, s. 75-76.

²⁰ **a.g.e.**, s. 1.

²¹ **a.g.e.**, s. 30.

kamuoyunun eğilimlerini hesaba katmadan kişisel taahhütlere girişmiş olması şeklinde açıklanmıştır.²²

Kamuoyunun, üzerinde şekillendiği konuya duyulan ilginin derinliği ölçüsünde etkili olacağı açıktır. Bu nedenle iç ve dış politika alanında etki derecesinin genellikle farklı olduğu gözlenmektedir. İç politika konuları bireylere daha yakın, daha anlaşılır oldukları için onlarla ilgili kamuoyu, bireylerin yaşantısından uzak, bilgisi ve deneyimi dışındaki dış politika sorunlarına ilişkin oluşan kamuoyundan genellikle daha etkilidir.²³

Savaş sonuçlandığında öncelikle dünyanın iki kutbundan ağır basanı ve arkasından dünyanın tek süper gücü olarak ortaya çıkan ve hala devam eden ABD'nin kamuoyunun savaşa odaklanmış olduğunu, savaşı derin bir ilgi ile izlediğini ve etkilendiğini gördüğümüzden araştırmamıza İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri ve sonuçlarının analizi ile başlamayı uygun bulduk.

---

²² Abadan, **Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları**, s. 76.
²³ Sezer, **a.g.e.**, s. 76.

GİRİŞ

1- İkinci Dünya Savaşı'nın Başlaması, Analizi ve ABD'nin Savaşa Katılması

Birinci Dünya Savaşı'nı sona erdiren antlaşmalar ile onu takip eden 1925 Locarno ve silahsızlanma antlaşmaları, tüm gayretlere rağmen Avrupa ve dünyada istenilen barış ortamını sağlamaya yeterli olamadı. Keza, 1929 ekonomik buhranı da tüm dünyayı etkiledi ve barış için sürdürülen çabaları ve kurulan dengeleri bozmaya yetti. Neticede dünya iki kutba ayrıldı. Bu kutuplar; mevcut durumun korunmasına taraftar olan ve mevcut durumun değiştirilmesini isteyen devletler şeklinde ortaya çıktı. Kutuplaşma, devletlerarasında anlaşmazlıklara ve çatışmalara sebep oldu ve dünya yeni bir bunalımlı döneme girdi. Özellikle Almanya'nın tutumu bunda önemli rol oynadı.

Bu dönemin en önemli olaylarını; Almanya, İtalya ve Japonya'da totaliter rejimlerin iş başına gelmeleri ve genişleme siyasetleri teşkil etti.²⁴

Amerika, İngiltere ve Fransa'nın ticari hâkimiyetlerinin verdiği rekabet ve milli hırsı ile mütemadiyen tahrik edilen Almanya, dünya hâkimiyeti savaşının birinci safhasında stratejik bölgeler (Cebelitarık ve Süveyş Kanalı) üzerinde hâkimiyet elde etmek için bazı planlamalara başladı.²⁵

Alman liderleri, Almanya'nın karadan ve havadan bahse konu stratejik bölgelere taarruz edebilecek imkâna sahip olduklarının bilincindeydiler. 1933 senesinde, Hitler'in iktidara gelişi ile Almanya yeniden silahlanmaya yöneldi.

---

²⁴ Amerikan Tarihinin Ana Hatları, www.ankara.usembassy.gov, s. 88.
²⁵ Büyük Larousse c.VI, İstanbul, 1986, s. 3449.

Daha 1936'da askerden tecrit edilmiş olan Ren bölgesine asker göndererek kuvvetinin gücünü gösterdi.²⁶

Keza, Almanya ve İtalya gibi totaliter bir rejim ile yönetilen ve genişleme siyaseti izleyen Japonya da daha 1930'lu yılların başında saldırıya geçti. 1931 yılında Mançurya'ya giren Japonya, Çin savunmasını bertaraf etti ve bir yıl sonra da Mançurya'nın kukla hükümetini kurdu. Japonya, bir süre sonra yayılma teşebbüsünü dünyanın başka bir stratejik bölgesi olan Singapur'a tevcih etti.

Mussolini yönetimine teslim olan İtalya ise, Libya'da sınırlarını genişletti ve Etiyopya'ya iradesini kabul ettirdi.²⁷

Almanya 1936'da İtalya ve Japonya ile Antikomintern Paketi'nı imzaladı. Almanya bu Pakt ile İtalya ve Japonya'ya, müzakere ve işbirliği yapacağına dair teminat verdi.

Lakin Almanya, komşu ülkelerin güçlerini yok ederek öncelikle kendini emniyete almaksızın uzaklara taarruz edemezdi. Bu nedenle, programın birinci safhası, 1938'de Avusturya'nın, 1938-1939'da Çekoslovakya'nın kansız işgali ile tamamlandı.

Çekoslovakya'nın işgali ile Almanya, Polonya'ya güneyden de komşu oluyordu. Bu durumda Hitler, Polonya ile on yıllık bir saldırmazlık paktı yaptı. 23 Ağustos 1939'da Sovyet Rusya ile de yeni bir saldırmazlık paktı vücuda getirdi. Böylece Almanya iki cepheli tehdidi bertaraf etme imkânını sağlamış bulunuyordu.

Almanya 01 Eylül 1939'da baskın tarzında, harp ilan etmeksizin Polonya'ya taarruz etti.²⁸

01 Eylül 1939 sabahı Almanya'nın Polonya'ya saldırısı ile başlayıp, 02 Eylül 1945'te Japonya'nın teslim olması ile sona eren ve 38 milyon insanın ölümüne yol açan İkinci Dünya Savaşı'nın başlıca sebepleri şunlardır:

---

²⁶ Veli Yılmaz, **Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri**, İstanbul, 1993, s. 39.

²⁷ **Amerikan Tarihinin Ana Hatları**, www.ankara.usembassy.gov, s. 88.

²⁸ Yılmaz, **Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri**, s. 39.

a. Almanya ile İngiltere arasında dünya siyasetinin yürütülmesi konusunda anlaşmaya varılamaması,

b. Birinci Dünya Savaşı'nın çözümlenmeden bıraktığı veya meydana getirdiği yeni sorunlar ile bunların neden olduğu gelişmeler,

c. Versaille Anlaşması ile kurulan düzen ve bu düzeni değiştirmek için gösterilen çabalar,

ç. 1930'lardan itibaren Avrupa güçler dengesinde yeni gelişmelerin meydana gelmesi (kutuplaşma),

d. Alman askerî ve siyasi gücünün diğer devletleri tehdit etmesi,

e. Almanya, İtalya ve Japonya'nın yayılcılık politikası izlemeleridir.²⁹

İkinci Dünya Savaşı iki blok arasında cereyan etti. Bunlar: Mihver Devletleri ve Müttefikler'dir. Almanya, İtalya ve Japonya Mihver Devletlerini; İngiltere, Fransa, Rusya, A. B. D. ve Çin'de Müttefik Devletler olarak savaşta yerlerini aldılar. Hemen tüm kıta'larda cereyan eden İkinci Dünya Savaşı, Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'ya saldırısı ile fiilen başladı ve genel olarak üç dönem halinde devam etti.

Birinci dönem: Avrupa'da Alman üstünlüğü dönemi olup, 01 Eylül 1939 ile 22 Haziran 1941 tarihleri arasını kapsar.

İkinci dönem: 22 Haziran 1941 ile 28 Şubat 1943 arası olup, dengenin sağlandığı dönemdir.

Üçüncü Dönem: 01 Mart 1943'ten savaşın sona ermesine kadar geçen süre olup, Müttefiklerin üstünlüğü dönemidir.

ABD, Avrupa'da başlayan savaş karşısında tarafsız kaldı. İngiltere, Aralık 1940'ta Mihver Devletlere karşı desteklenmesini ve mali yardımda bulunulmasını isteyince, ABD bu savaştan uzak kalmanın olanaksızlığını anladı.

---

²⁹ Yılmaz, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, s. 40.

Uzak Doğu'da ise Japonya ile aralarındaki çıkar çatışması, 1937 yılında Mançurya'nın Japonlar tarafından işgal edilmesiyle başladı. ABD 15 Aralık 1938'de Çin'e 25 milyon dolarlık kredi açtı. Bu ise Çin'in mukavemetini artırdığından Japonya'nın tepkisine neden oldu.

Avrupa'da 1939 Mart'ından itibaren gerginleşen siyasi ortam Japonya'nın ABD ile ilişkilerini düzeltme girişimlerinde bulunmasına neden olduysa da sonuç alınamadı. Çünkü ABD'nin ileri sürdüğü tek koşul, Japonya'nın Çin'deki işgallere son vermesiydi.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla ilişkiler daha da kötüleşmeye başladı. ABD savaşın sonucunu kendi geleceği yönünden ilgiyle izliyordu. Avrupa'da İngiltere yenilecek olursa, Mihver Devletler, Pasifik'le birlikte Avrasya'yı da kontrol altına alacaklardı.

Mihver devletlerin zaferi kazanmalarına izin vermek, bundan sonra bu devletlerin tek başlarına Amerika ile savaşmalarına fırsat vermek demek olacaktı. Bu nedenle, 11 Mart 1941'de "*Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu*"nun çıkmasıyla ABD 1941 Nisan'ından itibaren Japonya'ya karşı yeni bir politika izlemeye karar verdi. İngiltere'ye daha rahat yardım yapılabilmesi için, Japonya kışkırtılmamalı ve mümkün olduğu kadar uzlaşma sağlanmalıydı. Ancak bu yeni ABD politikasını bir zayıflık olarak değerlendiren Japonya, ABD'ye karşı tutumunu sertleştirdi ve Amerika'nın İngiltere ve Çin'e yaptığı yardımın kesilmesini istedi.

13 Nisan 1941'de SSCB ile Moskova'da, bir tarafsızlık ve saldırmazlık anlaşması yapan Japonya, böylece batı ve kuzeyini de güvenceye aldı.

29 Temmuz 1941'de "Vichy" Hükümeti ile bir anlaşma yaparak Çinhindi'ndeki sekiz hava üssü ile iki deniz üssünü kullanma hakkını elde etti. Daha sonra bu bölgeye 50.000 kişilik bir kuvvet gönderdi. ABD ise buna karşılık olarak ülkesindeki tüm Japon alacak ve mallarını dondurdu, ticareti sınırladı.

ABD'nin bu sert tutumu, Japonya'nın Eylül ayında savaşa karar vermesine neden oldu. 7 Aralık 1941'de, Japonya, Hawaii'deki Pearl Harbour'da bulunan Amerikan üslerini ani bir hava saldırısıyla bombardıman etti. Japonya'nın bu saldırısı ile ABD İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmış oluyordu. 08 Aralık 1941'de Japonya, ABD'ne ve İngiltere'ye resmen savaş ilan etti. 11 Aralık

1941'de de, ABD, Almanya ve İtalya birbirlerine savaş ilan ettiler. Böylece ABD'de İkinci Dünya Savaşı'na resmen katıldı.³⁰

2- İkinci Dünya Savaşı İçinde Yapılan Önemli Toplantılar

1942 yılı sonlarına doğru savaş, Mihver devletlerin aleyhine dönmeye başlamıştı. Bundan yararlanan Müttefikler, 1943 yılından itibaren, yeni cephe-ler açarak zafere ulaşmaya çalıştılar. Müttefikler, Kuzey Afrika'yı ele geçirdikten sonra, İtalya'yı işgal etmek ve Mihver devletlerine karşı güneyden bir cephe açmak için 10 Temmuz 1943'de Sicilya'ya çıkarma yaptılar ve Ağustos ayı içerisinde ülkenin işgalini tamamladılar. İtalya, 3 Eylül 1943'te, Müttefiklerle bir mütareke yaparak savaştan çekildi ve 13 Ekim 1943'te Almanya'ya savaş ilan etti.

1944 yılında Müttefikler, hava üstünlüğünü de ele geçirdiler. 6 Haziran 1944'de Normandiya kıyılarına çıkarma yaparak "İkinci Cephe"yi açtılar ve Fransa'nın içlerine doğru hızla ilerlemeye başladılar. 24 Ağustos'ta Paris'e giren Müttefikler Eylül ayı sonlarında Ren Nehri'ni geçerek Alman topraklarına girdiler.

Doğu Cephesinde ise Ruslar, 1944 Haziran ayı sonlarına doğru genel hücumla geçtiler. Bir yandan batıya doğru ilerlerken bir yandan da Balkanlar'da harekâta giriştiler. Rusya'nın Balkanlar'ı işgal altına alması üzerine, İngiltere Yunanistan'a asker çıkardı. Ruslar, Ocak 1945'de yeni bir saldırıya geçerek Doğu Prusya'yı, Nisan ayında da Viyana'yı ele geçirdiler ve Berlin'e doğru ilerlemeye başladılar. Bu tarihte Müttefikler de Almanya'daki harekâtı sürdürmekte ve Berlin'e doğru ilerlemekteydiler. Böylece Almanya doğudan ve batıdan Müttefiklerce işgal edilmeye başlandı. Müttefik Kuvvetlerin Berlin'e girmesinden sonra, 30 Nisan 1945'de Hitler intihar etti. 2 Mayıs'ta Berlin, 6 Mayıs'a kadar da diğer Alman kara ve deniz kuvvetleri müttefiklere teslim oldu. 7 Mayıs 1945'de Alman temsilcileri Reims'de General Eisenhower'ın karargâhında, Almanya'nın kayıtsız şartsız teslim olduğuna dair belgeyi imzaladılar. Al-

---

³⁰ Yılmaz, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, s. 46, 47; *Amerikan Tarihinin Ana Hatları*, www.ankara.usembassy.gov, s. 95-99.

manya'nın kesin olarak teslim olmasıyla Avrupa'da savaş sona erdi. Uzak Doğu'da ise savaş bir süre daha devam etti. 6 Ağustos 1945'te, A. B. D. ilk atom bombasını Hiroşima'ya, ikincisini de 9 Ağustos'ta Nagazaki'ye attı.³¹

Bundan bir gün önce, 8 Ağustos'ta, Rusya Japonya'ya savaş ilan etti ve Mançurya'yı işgale başladı. Japonya bu gelişmeler karşısında teslim olmaya karar verdi. Japon temsilcileri, Tokyo Koyunda bulunan Amerika'nın Missouri Zirhlisi'nda, 2 Eylül 1945'te, Japonya'nın kayıtsız şartsız teslim olduğuna dair sözleşmeyi imzaladılar. Böylece, altı yıl dünyayı ateş içerisinde bırakan II nci Dünya Savaşı Almanya ve Japonya'nın teslim olması ile sona ermiş oldu.³²

Atlantik Bildirisi (09 Ağustos 1941):

Müttefikler, savaş sırasında, savaşın yürütülmesini sağlamak ve zafere ulaşabilmek için alınacak önlemleri saptamak maksadıyla, çeşitli toplantılar yapmış olup, bu toplantılardan ilki, Başkan Roosevelt ile İngiltere Başbakanı Churchill arasında oldu. 9 Ağustos 1941'de yapılan toplantı sonucunda; iki devlet topraklarını genişletmek istemediklerini, bütün uluslara sınırları içinde güvenle yaşamak olanaklarını sağlayacak bir barışın yapılmasını arzuladıklarını bir bildiri ile açıkladılar. Atlantik Bildirisi olarak tanınan bu belgede liderler, şu hedefleri kabul ediyorlardı:

- a. Toprak genişlemesi olmayacak,
- b. Üzerinde yaşayanların onayları dışında hiçbir toprak değişikliği yapılmayacak,
- c. Uluslara kendi yönetim şeklini seçme hakkı verilecek,
- ç. Kendi kendilerini yönetimden yoksun bırakılanlara bu hakları iade edilecek,
- d. Tüm ülkeler arasında ekonomik iş birliği sağlanacak,
- e. Denizlerin kullanımında eşitlik ilkesi esas alınacak,

---

³¹ **Dünya Savaşları Ansiklopedisi**, İstanbul 1980, c. IX, 3449.

³² Yılmaz, **Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri**, s. 47,48.

f. Zor kullanma uluslararası bir siyaset aracı olmayacaktır.³³

Casablanca Konferansı (14-24 Ocak 1943) :

1943 yılından itibaren savaşın durumu Müttefiklerin lehine dönmeye başlayınca, savaşı sona erdirmek için Müttefikler arasındaki temaslar sıklaştı ve 14-24 Ocak 1943'de,

Roosevelt ile Churchill arasında Casablanca'da bir Anglo-Amerikan konferansı toplandı. Casablanca Konferansında şu kararlar alındı:

a. Mihver devletleri ve bunların Balkan müttefikleri ile "kayıtsız-şartsız teslim" dışında bir barış yapılmaması,

b. Nihai barış koşulları Alman, İtalyan ve Japon halklarına açıklanmadan önce bu ülke liderlerinin kesin yenilgiyi dünya kamuoyu önünde kabul etmeleri gerektiği yolunda savaşan ülke halklarına güvence verilmesi,

c. Rusya üzerindeki baskıyı azaltmak için Sicilya adasına çıkarma yapılması ve Almanya üzerindeki baskının arttırılması,

ç. Balkanlar'da ikinci bir cephenin açılması için Türkiye'nin savaşa katılması yönünde gerekli hazırlıkların yapılması,

d. Almanya'nın savaşma azim ve iradesi zayıflatılınca Avrupa'da bir cephe açılması şeklindedir.³⁴

Washington Konferansı (12-26 Mayıs 1943):

Kuzey Afrika cephesinin kapanması üzerine 12-26 Mayıs 1943'de; Roosevelt ile Churchill, devam eden savaşın sorunlarını değerlendirmek için Washington'da görüştüler. Buna şifre adı dolayısıyla Trident Konferansı da denir. Alınan kararlar şunlardır:

a. İtalya'nın savaş dışı bırakılmasını sağlamak için bu ülkenin işgal edilmesi,

---

³³

Amerikan Tarihinin Ana Hatları, www.ankara.usembassy.gov, s. 93.

³⁴

Amerikan Tarihinin Ana Hatları, www.ankara.usembassy.gov, s. 93; Yılmaz, **Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri**, s. 51.

b. İkinci cephenin Fransa'da açılması hazırlıklarının 1944 ilkbaharında tamamlanması,

c. Türk hava alanlarından yararlanılması,

ç. Savaş sonrasında kurulacak barışın korunması sorumluluğunun ABD, İngiltere, Rusya ve Çin'e verilmesi,

d. Bu dört devletin teşkil ettiği Dünya Konseyi'ne bağlı olmak üzere Avrupa, Amerika ve Uzakdoğu Bölge Konseyleri kurulması, Avrupa'da bir konfederasyon oluşturulması ve bunun Tuna, Balkan ve İskandinav federasyonlarını ihtiva etmesi ve Türkiye'nin de Balkan Federasyonuna dahil edilmesi şeklindedir.³⁵

Quebec Konferansı (11-12 Ağustos 1943):

Bu konferans, İtalya'da Mussolini'nin iktidardan düşmesiyle ortaya çıkan yeni durumu görüşmek üzere Quebec'de buluşan Roosevelt ile Churchill arasında yapıldı. Konferansta Japonya'ya uygulanacak planlar ile diplomatik ve askerî stratejilerin diğer yönleri görüşüldü. İkinci cephenin Balkanlar ve Türkiye yerine Fransa'da Normandiya kıyılarında açılmasına ve cephenin hazırlanması sorumluluğunun da Amerika Birleşik Devletleri'ne verilmesine karar verildi.³⁶

Moskova Konferansı (19 Ekim 1943):

ABD, İngiltere, Rusya ve Çin Dışişleri Bakanları 19 Ekim 1943'de son gelişmeleri görüşmek için Moskova'da toplandılar. Toplantı sonucunda İkinci cephenin en geç 1944 ilkbaharında açılmasına ve Türkiye'nin savaşa katılmasını sağlamak için baskı yapılmasına, dört devletin, savaştan sonra da işbirliğine devam etmelerine, Mihver Devletleri'nin kayıtsız-şartsız teslimine, İtalya'da Faşizm son verilmesi siyasetine devam, Avusturya'ya bağımsızlığının yeniden sağlanması çağrısında bulunulmasına, savaş suçlularının cezalandırılmasına, savaş

---

³⁵

Yılmaz, *Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri*, s. 50.

³⁶

Amerikan Tarihinin Ana Hatları, www.ankara.usembassy.gov, s. 93.

sonrası nüfuz alanı kurma politikası takip edilmemesine ve tüm sömürgelerin uluslararası vesayet rejimi altına konmasına karar verildi.³⁷

Kahire Konferansı (22-26 Kasım 1943):

Uzak Doğu'daki gelişmeleri değerlendirmek maksadıyla; Roosevelt, Churchill ve Chiang Kai-Shek arasında, 22-26 Kasım 1943 tarihleri arasında Kahire'de bir toplantı yapıldı. Konferansta kesin bir sonuca varılamadı. Roosevelt ve Churchill Tahran Konferansına bu atmosfer içinde gittiler.³⁸

Tahran Konferansı (28 Kasım-01 Aralık 1943):

Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında yapılan Tahran Konferansı sonucunda:

a. Rusların ısrarı üzerine İkinci Cephe'nin 1 Mayıs 1944'te açılması kabul edildi.

b. Türkiye'nin savaşa sokulması kararlaştırıldı.

c. Savaş sonrası barış düzeninin korunması için bir milletlerarası teşkilat kurulması fikri taraflarca kabul edildi. Ancak, Ruslar dört büyük devlet arasına Çin'in katılmasına itiraz ettiler.

ç. Rusların Londra'daki Polonya mülteci hükümetini reddetmelerine rağmen Oder nehrine kadar olan Alman topraklarının Polonya'ya verilmesi kabul edildi.

Tahran Konferansı'nın en önemli sonucu ise, zafere doğru yaklaşıldıkça müttefikler arasındaki görüş ayrılıklarının belirmeye başlamasıdır.³⁹

Moskova Konferansı (9-20 Ekim 1944):

Normandiya çıkarmasının başarılı olması üzerine Ruslar da 23 Haziran 1944'de Doğu cephesinde genel bir karşı taarruza başladılar. Bu taarruz, Rus ordularının Balkanlar ve Orta Avrupa'yı işgali ile sonuçlandı.

---

³⁷ a.g.e., aynı yer.

³⁸ Fahir Armaoğlu, *20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1995, s. 393.

³⁹ Armaoğlu, *20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)*, s. 393, 394.

Bu durum İngiltere Başbakanı Churchill'i endişelendirdi. Churchill'in Sovyet yayılmasını önlemek için Stalin'le anlaşmak üzere Moskova'ya gitmesine sebep oldu. 09-20 Ekim 1944'de Moskova'da Stalin ile yapılan görüşmeler sonucunda:

a. Balkan ülkelerinin iki devlet arasında nüfuz bölgelerine ayrılmasına karar verildi. Buna göre; Romanya, Rusya'nın, Yunanistan, İngiltere'nin nüfuz alanına bırakıldı. Yugoslavya ve Macaristan % 50 İngiliz, % 50 Rus nüfuzu altına terk edildi. Bulgaristan için bu oranlar % 75 Rus, % 25 İngiliz nüfuz alanı şeklinde belirlendi. Bu oranların anlamı, yönetimde temsil edilecek siyasal eğilimler şeklindeydi.

b. Polonya konusunda uzlaşma sağlanamadı. Konferansa, Londra'daki mülteci Polonya Hükümeti'nin temsilcisi ile Rusların nüfuzu altında bulunan Lubnin Komitesi'nin temsilcileri de davet edildi.

c. Bu konferansın bir önemi de Almanya için kurulacak Müttefik Kontrol Komisyonu'na Fransa'nın da alınması ve Montreux Sözleşmesi'nde değişiklik yapılmasına karar verilmesidir.⁴⁰

Yalta Konferansı (4-11 Şubat 1945):

1815 Viyana Kongresi'nin bir benzeri olan Yalta Konferansı; Roosevelt, Churchill ve Stalin arasında dünyanın siyasi haritasının yeniden çizilmesi mücadelesinin yapıldığı bir konferanstır. 04-11 Şubat 1945 tarihleri arasında cereyan eden Yalta Konferansında görüşülen konular ve sonuçları özet olarak şöyledir:

Uzakdoğu:

Rusya, Almanya'nın teslim olmasından kısa bir süre sonra Japonya'ya savaş açmayı ve Uzak Doğu savaşına katılmayı kabul etti. Buna karşılık Rusya birçok tavizler elde etmeyi başardı. Güney Sakhalin ile civarındaki adaların, Port Arthur deniz üssü ve Kuril adalarının Rusya'ya verilmesi; Mançurya, Çin'in egemenliği altında kalmakla birlikte, Doğu Çin demiryolları ve Güney

---

⁴⁰ Armaoğlu, 20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995), s. 398, 399.

Mançurya Demiryollarının Rusya ile Çin tarafından ortak işletilmesi; 1924'de Dış Moğolistan'da kurulmuş, ancak Çin tarafından reddedilmiş olan Halk Cumhuriyeti'nde var olan durumunun korunması kabul edildi. Uzak Doğu hakkındaki bu anlaşma son derece gizli tutuldu ve hatta Chiang Kai-Sek'e dahi bildirilmedi.

Almanya:

Almanya üç işgal bölgesine ayrılacak, fakat İngiltere ve Amerika kendi bölgelerinde Fransa'ya da bir kısım bırakacaklardı. Aynı şekilde Berlin şehri de ortak işgal altında bulunacaktı.

Tamirat Borçları:

Ruslar, Almanya'nın 20 milyar dolar tamirat borcu ödemesini ve bunun yarısının kendilerine verilmesini; bahse konu borcun da yarısının iki yıl içinde makine, sınaî teçhizat şeklinde menkul sermaye olarak, geri kalan bakiyenin de 10 yıl içinde Almanya'nın çeşitli ürünlerinden ödemesini ve Alman ağır sanayinin % 80'nin yok edilmesini teklif ettiler.

Rus teklifi Amerika ve İngiltere tarafından çok ağır bulundu ve 20 milyar rakamı esas olmak kaydıyla ödeme şekli müteakip müzakerelere bırakıldı.

Birleşmiş Milletler:

Burada bahis konusu olan veto ve üyelik meselesiydi. Güvenlik Konseyinin devamlı üyeleri için veto ilkesi kabul edildi.

Üyelik konusunda ise Ruslar, Türkiye başta olmak üzere Rusya ile diplomatik münasebet kurmamış olan Güney Amerika devletlerinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na üye olarak alınmamalarını teklif etti.

Müzakereler sonunda; 1 Mart 1945'e kadar ortak düşmana savaş ilan etmiş olanların üyeliğe alınmalarına karar verildi. Bu karar üzerine Türkiye, 23 Şubat 1945'de Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti.

Polonya Sorunu:

Varşova'da bulunan geçici Polonya Hükümeti'nin en kısa zamanda gizli oya dayanan serbest ve demokratik seçimler yapması kararlaştırıldı.

Polonya'nın doğu sınırları için, 1919 Paris Barış Konferansında tespit edilen "Curzon Çizgisi" kabul edildi. Batı sınırları için Ruslar, Oder-Neisse nehirleri çizgisini teklif ettiler. İngiltere Polonya'nın Almanya'dan toprak ilhakına karşı olduğundan sınırların tespiti işi sonraya bırakıldı. Kısacası Polonya konusunda özellikle İngiliz ve Rus görüşleri farklıydı.

Kurtarılan Avrupa Hakkında Demeç:

Bu demeçle, eski Nazi Almanyası peyki olan ülkelerde demokratik rejimlerin kurulacağı açıklandı.

İran'ın Durumu:

Bu sırada Kuzey İran Rus işgali altında bulunmakta idi. Bu durumdan faydalanmak isteyen Ruslar, petrol sebebiyle bölgeyi İran'dan ayırma girişimlerinde bulundular. Rusya'nın bu tutumu karşısında İngiltere hoşnutsuzluğunu beyan etti ve meselenin görüşülmesi sonraya bırakıldı.

Boğazlar Sorunu:

Boğazlar statüsünün Sovyet Rusya lehine değiştirilmesine, konunun Dışişleri Bakanları tarafından ele alınmasına, durumdan Türkiye'nin de haberdar edilmesine karar verildi.

Sonuç olarak Yalta Konferansı'ndan Stalin gayet memnun olarak, Churchill ise, düşündüklerini elde edememenin üzüntüsü içinde ayrıldı. Bunun içindir ki Churchill, hatıralarının Yalta ile başlayan kısmına "Demir Perde" adını koymuş ve Yalta'yı final olarak nitelendirmiştir. Gerçekten de Yalta Büyük İttifak'ın sonu oldu ve iş birliğinin yerini rekabet ve mücadele aldı.⁴¹

---

⁴¹ Fahir Armaoğlu, *Siyasi Tarih (1789–1960)*, İstanbul, 1975, s. 711–730; *Amerikan Tarihinin Ana Hatları*, www.ankara.usembassy.gov, s. 93, 94.

Postdam Konferansı (17 Temmuz-02 Ağustos 1945):

07 Mayıs 1945'de Almanya'nın teslim olmasından sonra, bundan önceki konferanslardan farklı olarak, savaşın nasıl bitirileceğini değil, barışın nasıl sağlanacağını konu alan Postdam Konferansı, İkinci Dünya Savaşı'nın ve "Üç Büyüklerin" yaptıkları son büyük konferans oldu. Postdam Konferansında Görüşülen Konular şunlardır:

Polonya Sorunu:

Sovyetler, 16 Ağustos 1945'de Polonya ile yaptıkları bir antlaşma ile Polonya-Rusya sınırını Curzon Çizgisi olarak kabul ettirdiler.

Almanya Sorunu:

- a. Almanya'daki tüm Nazi müesseselerinin ortadan kaldırılmasına,
- b. Amerika, İngiltere, Fransa ve Rusya işgal bölgelerinde ayrı ayrı demokratik rejimlerin kurulmasına,
- c. Alman savaş sanayinin barış ekonomisinin ihtiyaçlarına göre organize edilmesine,
- ç. Tamirat borcu için herhangi bir rakam tespit edilmemesine,
- d. Sovyet Rusya'nın, Amerikan, İngiliz ve Fransız işgal bölgelerinden herhangi bir tamirat borcu talep etmemesine,
- e. Barış ekonomisi için gerekli olmayan sınaî teçhizatın pek az bir kısmının Sovyetlere verilmesine,
- f. Alman donanmasının büyük bölümünün tahrip edilmesine,
- g. Savaş suçlularının yargılanmasına karar verildi.

Avusturya'nın Durumu:

Avusturya ve başkenti Viyana, Almanya örneğinde olduğu gibi dört devlet arasında işgal bölgelerine ayrıldı.

İtalya'nın Durumu:

İtalya'nın 1943 yılından beri demokrasi yolunda takip ettiği gelişmeler dikkate alınarak bu ülkeye barış için öncelik verilmesi ve barış hükümlerinin

mümkün olduğu kadar yumuşak tutulması fikri benimsendi. Sovyetlerin, Akdeniz ve Kızıldeniz'de bulunan İtalyan sömürgelerinden pay istekleri yönündeki talepleri ise ciddiye alınmadı.

Sovyet Peykleriyle Barış:

Bu peykler, Sovyetlerin askerî işgali altına girmiş olan ve hükümetlerinde de komünistlerin egemen olduğu Romanya, Bulgaristan ve Macaristan idi. Sovyetler, barış yapılmadan önce, Amerika ve İngiltere'nin bu ülkelerdeki hükümetleri tanımalarını istediler. Ancak, Amerika ve İngiltere ilgili ülkelerle barış yapılmadıkça, böyle bir tanımayı ve dolayısıyla Rus teklifini kabul etmediler.

İspanya'nın Durumu:

İspanya'nın savaşa katılmamakla birlikte Mihver devletleri ile iş birliği yaptığı için Birleşmiş Milletlere alınmaması görüşü benimsendi.

İran'ın Durumu:

İran'ın derhal boşaltılmasına karar verildi.

Boğazların Durumu:

Sovyetler, Türkiye'nin zayıf olması fikrinden hareketle serbest geçiş için gereken garantiyi sağlayamadığını, bu sebeple Boğazların Sovyet Rusya ile Türkiye'nin ortak kontrolü altına konulmasının uygun olacağını ileri sürdüler. Kıscası, Boğazlardan üs istediler. Amerika ile İngiltere ise Rusların Boğazlardan tam geçiş serbestisine taraftar idiler. Konu hakkında herhangi bir karar alınmadı ve her devletin görüşünü Türkiye'ye bildirmesi kararlaştırıldı.

Tuna Nehri:

Tuna Nehri üzerinde bulunan tüm ülkeler Sovyetlerin askerî işgali altına girdiğinden, Tuna Nehri fiilen Sovyet egemenliği ve kontrolü altına girmiş durumdaydı. Bu nedenle

Tuna'da gidiş-geliş serbestisinin sağlanması ve statünün yeniden saptanmasına karar verildi.⁴²

3. İkinci Dünya Savaşı Sırasında Türk Dış Politikası

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin durumu; stratejik mevkiinin önemi dolayısıyla, gerek Müttefikler'in ve gerekse Mihver Devletleri'nin kendisini yanlarında savaşa çekmek için yaptıkları baskılar karşısında savaştan uzak kalmak için verdiği mücadele ile sınırlıdır.

Savaştan tarafların bu faaliyetleri karşısında Türkiye'nin politikası ise, yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni savaş felaketinden uzak tutarak, özellikle savaş sonrası dünyasında bekasına yönelik muhtemel tehdit ve tehlikelere karşı hazır olma ve koruyacağı dinamizmi ile caydırıcılık faktörünü ön plana çıkarma şeklinde açıklanabilir. Gerçekten de Atatürk, ABD'li General Mac Arthur'un, 27-29 Kasım 1932'de kendisi ile yaptığı görüşme sırasında İkinci Dünya Savaşı'nın kaçınılmazlığı ile İtalya'nın başarılı olamayacağını, Almanya'nın ise yine ABD'nin müdahalesi ile yenileceğini, Rusya'nın savaşın galibi olacağı şeklindeki dahiyane değerlendirmesini yapmış ve kendisinden sonra da takip edilmesi gereken politikanın yönünü belirlemiştir.

Atatürk, Birinci Dünya Savaşı'na mümkün olduğu kadar geç girilmesi gerektiği düşüncesiyle, o zamanki yöneticileri eleştirmişti. Bu sebeple, Birinci Dünya Savaşı'ndan alınan dersler, yaklaşan savaş karşısında özellikle dikkatli davranılmasını gerektirecekti. Üstelik büyük zorluklarla kurulan ve Misak-ı Milli'deki gerçekçi hedeflerine hemen hemen tümüyle ulaştığı için kendi durumundan dolayı herhangi bir hoşnutsuzluğu bulunmayan Türkiye'nin, yeni bir savaşın dışında kalması ayrıca gerekli görünüyordu.⁴³

Atatürk, vefatından kısa bir süre önce de hasta yatağında şöyle demiştir: "Bir dünya harbi olacaktır. Bu harp neticesinde dünyanın vaziyeti ve muvazene-

---

⁴² Armaoğlu, *20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)*, s. 403-406; *Amerikan Tarihinin Ana Hatları*, www.ankara.usembassy.gov, s. 94.

⁴³ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Ankara 1997, s. 133-135; Atatürk, *Nutuk*, c. I, İstanbul 2000.

si baştanbaşa değişecektir. İşte bu devre esnasında doğru hareket etmesini bil-meyip en küçük bir hata yapmamız halinde, başımıza mütareke senelerinden daha çok felaketler gelmesi mümkündür.⁴⁴

Atatürk, 10 Kasım 1938'de, İkinci Dünya Savaşı'ndan yaklaşık on ay n-ce vefat ettiğinde, Türkiye'nin takip edeceği yol bu şekilde çizilmiş durumdaydı.

İkinci Dünya Savaşı süresince Türk Hükümetinin başında 03 Nisan 1939-08 Temmuz 1942 tarihleri arasında Başbakan Refik İbrahim Saydam ve 08 Tem-muz 1942-07 Ağustos 1946 tarihleri arasında Başbakan Mehmet şükrü Saraçoğlu bulunmuştur. Aynı dönemde İsmet İnönü ise Milli şef olarak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Cumhurbaşkanıdır. Bu dönem ayrıca Atatrksz olarak Türk Devletinin geçirdiği ilk dönem olması nedeniyle önem kazanmaktadır.

1941 yılının başından itibaren Alman-Sovyet münasebetlerinin tamamen bozulmaya yüz tutması ve 1 Mart 1941'de Bulgaristan'ın l Pak'ta katılması Sovyetleri harekete geçirdi. 25 Mart 1941'de Türk Hükümeti'ne başvuran Sov-yetler, Türkiye'nin Almanya'ya karşı savaşa girmesi halinde, Sovyetler Birli-đi'nin tam bir tarafsızlık politikası takip edeceğini bildirdiler. Sovyetler, Alman tehdidi karşısında Türkiye'nin desteğinin hayati olduğunu fark ederek, 1939'da Dışışleri Bakanı şükrü Saraçoğlu'na yaptıkları olumsuz hatıraların izlerini sil-mek ihtiyaı duymuşlardır.⁴⁵

Fakat Sovyetler İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, bu zorunluluktan kaynaklanan olumlu politikalarını terk etmişlerdir. Özellikle Yalta ve Postdam Konferanslarında Kars ve Ardahan bölgelerinin iadesini ve Boğazlar bölgesinde de Rusya'ya s verilmesini istemişlerdir. Bu isteklerini, 7 Haziran 1945 tarihli Nota ve bunu takip eden diğer notalarla vurgulayarak, yayılmacı emellerini or-taya koymuşlardır.⁴⁶

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, 2 Ağustos 1944'de, ara-larında herhangi bir savaş durumu zuhur etmemekle birlikte Almanya ile diplo-

---

⁴⁴ şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-38, c. III**, İstanbul 1999, s. 408.

⁴⁵ Armaoğlu, **20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, s. 409-410

⁴⁶ Armaoğlu, **20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)**, s. 415-417

matik ve ekonomik ilişkilerini kesti. Ancak, bu kararı alırken, İngiltere ve ABD'den, savaş sonrası yapılacak barış konferansında tam bir müttefik muamelesi göreceğine dair güvence aldı. İngiltere, 25 Nisan 1945'de Müttefikler arasında San Fransisco Konferansının toplanacağını; bu konferansa ise, 1 Mart 1945 tarihinden önce Almanya'ya savaş ilan etmiş olan ülkelerin davet edileceğini, Türkiye'nin de bu tarihten önce savaşa girmeye karar vermesi halinde Birleşmiş Milletler Bildirisi'ne katılabileceğini bildirdi. Türkiye, bu bildiriden üç gün sonra, 23 Şubat 1945'te Almanya'ya ve 3 Ocak 1945'den beri siyasi ve ekonomik ilişkilerini kestiği Japonya'ya karşı savaş ilan etti. 27 Şubat günü Birleşmiş Milletler Bildirisini imzalayarak, 5 Mart 1945'te San Fransisco Konferansı'na resmen davet edildi. Böylece, Birleşmiş Milletler Örgütünün kurucu üyeleri arasına da katılma hakkını elde etti.⁴⁷

---

⁴⁷ Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Der, İstanbul, 2006, s. 650-652

Birinci Bölüm

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA ALMAN ÜSTÜNLÜĞÜ DÖNEMİ (01 Eylül 1939-22 Haziran 1941)

1. Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun Moskova Ziyaretinde "Karadeniz'de Karşılıklı Yardım Anlaşması" İmzalanması.

Gazetenin verdiği habere göre Türkiye ile ilgili olarak aşağıdaki önemli hususlar vurgulanmıştır;

Bakan Şükrü Saraçoğlu'nun iki ülkenin karşılıklı çıkarlarını konuşmak üzere Moskova'ya yapacağı ziyaretin konusunu, Türkiye'nin uluslararası gelişmeler hususundaki bakış açısı şeklinde özetledi..

Türkiye; İngiltere ve Fransa'nın Doğu Akdeniz ve Balkanlardaki saldırılara karşı direnmesini talep etti. İtalyan tarafsızlığı nedeniyle de Türkiye'nin henüz harekete geçmediğini açıkladı. Ayrıca, çıkarları nedeniyle eski dostu Rusya ile işbirliğine giriştiğini Karadeniz ve Kuzey Balkanlar'da güvenliğin sağlanması konusunda endişe duyduğunu belirtti.

İngiltere ve Fransa ile yapılan anlaşmalar Sovyetler Birliği'nin onayının alınmasından sonra yürürlüğe konmuştur. Moskova yakın geçmişte Rus-Alman Paktının, Sovyetlerin Türkiye'ye karşı hislerini ve Rusya'nın Karadeniz ve Balkanların güvenliğinin sağlanması konusunda izleyeceği politikayı değiştirmeyeceği konusunda garanti verdi. Türk hükümetinin, bu bölgelerde barışın temini hususunda fikir alışverişinde bulunulması gerektiğini düşündüğü belirtildi.

Siyasi çevreler, uluslararası siyaset konusunda son zamanlarda meydana gelen gelişmelerin en keskin görüşlü diplomatları bile şaşırtan bir hal aldığını, ancak yabancı bir bakanın Moskova'yı ziyaretinin dikkatleri çatışmalara sebep olan konulara çekeceğini açıkladı.

Bu ziyaretin sonucunda Türkiye ile Sovyetler arasında Karadeniz ve Kuzey Balkanlarda karşılıklı yardım ilkesine dayanan bir anlaşma imzalanacağına inanılmaktadır. Fakat bu anlaşma Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile yaptığı girişimlere ters düşmeyecektir.

Mevcut Savaşın Yayılma İhtimali Var mıdır?

Siyasi çevreler Türkiye ve Rusya arasındaki ilişkilerin pekiştirilmesi amacıyla yeni bir pakt imzalanması yönünde müzakereler düzenlendiği görüşündedirler.

Bakan Saraçoğlu'nun Joseph Stalin'in birkaç gün içinde yapacağı Moskova ziyaretinin asıl amacının savaşın yayılarak bir dünya savaşı haline gelmesinin önüne geçilmesi konusunda görüşmelerde bulunmak olduğu anlaşılmıştır.

Türkiye'nin İngiltere ve Fransa'yı karşılıklı yardım teklifi konusunda zorlamasına rağmen askerlerinin cephelerinde konuşlandığı Sovyetlerle de sıcak ilişkilerini sürdürmeyi de ihmal etmediği konusuna dikkat çekilmektedir.

Devletin tesiri altındaki Türk basını, ülkenin Alman hükümeti ile bir sorunu olmadığını ve Türkiye'nin Rusya ile sürdürdüğü dostluğun diğer hususlardan çok daha önemli olduğunu ve Rus-Alman Non-Aggression anlaşmasından bu yana stres altında kaldığını açıklamıştır.

Eğer Rusya savaşta aktif rol alırsa Türkiye'nin tarafsız kalacağı yönünde şüpheler vardır. Böylesi bir tavır Karadeniz'in İngiliz ve Fransız donanmalarına kapanması demektir. Çünkü savaş gemilerinin Türk tarafsızlığını ihlal etmeden Çanakkale Boğazı'nı geçmeleri imkânsızdır.

Karadeniz'in kapanmasıyla birlikte Rusya Tuna Nehri'nden Almanya'ya hammadde gönderebilecektir.⁴⁸

2. The New York Times'a Göre; Balkan Devletlerinin, Türkiye, Rusya ve İtalya'nın Korumasında Bir Tarafsız Grup Oluşturma Planlaması.

İtalya Başbakanı Mussolini, On İki Adalar'da konuşlu bulunan 30.000 kadar İtalyan askeri ile belirli miktarda savaş uçağını geri çekerek İtalya'nın bölgedeki

---

⁴⁸ The New York Times, 18 Eylül 1939, s. 2.

askerî varlığını normal seviyeye indireceğini Ankara'nın dikkatine getirdi. Bu durum Mussolini'nin Avrupa'daki mevcut çekişmede tarafsız bir tutum takınacağına işaret ediyordu.

Türk diplomasisi bir yandan savaşın dışında kalırken diğer yandan İngiltere ile ittifakını ve Rusya'ya karşı taahhütlerini muhafaza etmeyi becermiştir. Balkanlar'da mevcut durumda, Türkiye'nin önderliğinde, Rusya ve İtalya'nın koruması altında bir tarafsızlar grubu oluşmaktadır. Halbuki birkaç ay önce Bulgaristan Türkiye ile savaşın eşliğine gelmişti.

Hâlihazırda, Balkanlar Avrupa'daki savaşın dışında kalmış görünmektedir. İtalya'nın tarafsızlığı ile birlikte değerlendirildiğinde bu durum bütün Akdeniz havzasının savaşın dışında kaldığını ve Almanya'nın askerî faaliyetlerinin dar bir alanla kısıtlandığını gösteriyordu.⁴⁹

3. Gazete'ye göre Türkiye'nin İlk Sırada Olduğu Diplomatik Savaş Devam Etmektedir.

Türkiye, Sovyetlerin Çanakkale Boğazı'na sahip olma önerilerini şiddetle reddetmektedir. Çanakkale Boğazı'nın bazı durumlarda İngiliz güçleri için Cebelitarık Boğazı'ndan daha önemli olduğu belirtildi.

Türkiye Karadeniz'e hiçbir savaş gemisini sokmak ve tarafsızlığını bozmak istemedi.

İtalya'da bu durumda tarafsız kalmaya devam etmek istemektedir. İtalyanlar için Türkiye'nin bağımsızlığı İtalya'nın bağımsızlığı ile ilişkilidir.⁵⁰

4. The New York Times'a Göre, Bulgaristan'ın Almanya Tarafına Çekilmesi.

Berlin tarafından ve tarafsız Ankara ile Roma tarafından desteklenen Balkan Blok'u ülkelerinin Bulgaristan'ı yanlarına çekme çalışmalarına karşı bir atak başladı.

---

⁴⁹ The New York Times, 25 Eylül 1939, s. 6.

⁵⁰ The New York Times, 16 Ekim 1939, s. 18.

İtalya tarafsızlığını korumak için Adriyatik kıyısında bulunan küçük devletlerle ilişkilerini güçlendirirken Rusya ve Almanya buna karşı kendi girişimlerini hızlandırdı. İtalya ve İngiltere arasındaki ilişkiler gelişmektedir.

Berlin ise bu gelişmeleri kaygı ile izlemektedir. Almanya Bulgaristan'a olan borçlarını %60 altın veya döviz ile ödemeyi kabul etmektedir.

Rusya-Almanya Saldırmazlık Anlaşması sonrası İtalya ve Almanya arasındaki güven azaldı.

Bulgaristan'ın Almanya ile olduğu kadar bütün komşuları ile de problemleri vardır. Türkiye ve İtalya'nın İtalya önderliğinde bir Balkan Blok'u oluşturması beklenmektedir.

Sovyet Bakan Sofya'da Türk Büyükelçisi ile görüştü.

Rusya, Bulgaristan'ın Karadeniz'deki üslerini kullanma isteği ile ilgili bir yanlanlama yayımladı.⁵¹

5. Gazeteye Göre, Almanya Müttefiklerin Manda Rejimlerini İhlal Ettiğini İleri Sürmektedir.

Almanya, Suriye ve Doğu Afrika'ya özellikle dikkat çekerek, İngiltere ve Fransa'nın mandaları altındaki bölgeleri savaşa yönelik amaçlarla kullandıkları için adı geçen ülkeleri protesto etti.

Almanya, Fransa'nın Suriye'deki hareketlerini yakından takip etmektedir. Almanya ayrıca, savaşın Yakın Doğu'ya yayılması durumunda müttefiklerin Suriye üzerinden Türkiye'yi destekleme ihtimaline de özel önem atfetmektedir.⁵²

6. The New York Times'a Göre, Müttefiklerin Türkiye'ye 43.500.000 Sterlin Kredi Vermesi.

Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Numan Menemencioğlu, Londra ve Paris'e gerçekleştirdiği ziyaretler sırasında İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye toplam 43.500.000 Sterlin tutarında borç vermeyi taahhüt ettiğini açıkladı.

---

⁵¹ The New York Times, 04 Kasım 1939, s. 4.

⁵² The New York Times, 30 Aralık 1939, s. 2.

Bu borcun 25.000.000 Sterlinlik kısmı silah alımı için, 15.000.000 Sterlinlik kısmı altın rezervi için ve 3.000.000 Sterlinlik kesimi ise Türkiye ile üçüncü ülkeler arasında ticaretin geliştirilmesi için kullanılacaktır. Türkiye bu borcu tütün ihracatı yoluyla ödeyecektir.⁵³

7. Gazetenin Verdiği Habere Göre, Türkiye’de Olağanüstü Hal Kanunu Kabul Edilmesi.

Türkiye’de bir kriz yaşanması veya savaşa girilmesi durumunda hükümetin olağanüstü yetkilerle donatılmasını öngören bir yasa tasarısı Türk parlamentosunda 18 Ocak 1940’ta kabul edildi.

Yeni kanun, olağanüstü durumlarda hükümete ekonomi ve diğer alanlarda son derece geniş yetkiler tanıdı.⁵⁴

8. Gazeteye Göre, Almanlar Anlaşma Görüşmelerinden Memnun Görünmektedir.

Türkiye’nin de desteklediği İttifak Devletlerine destek sağlayacak Balkan görüşmelerinden bir sonuç çıkmadı.

Balkanlar’daki dört devlet sıkı bir tarafsızlık ile bağımsızlıklarının korunması konusunda görüş bildirdiler. Bu görüş Almanlar tarafından memnuniyet ile karşılandı.⁵⁵

9. Seksen Nazi Uzmanının Türkiye’den Gönderilmesi.

Türkiye bugün savunma sanayi ile doğrudan veya dolaylı bağlantısı bulunan resmî veya yarı resmî kurumlarda çalışan 80 Nazi teknisyenini ülkeden sınır dışı etti. Sınır dışı edilen Almanlar; İstanbul tersanesi, Gölcük deniz üssü, Kırıkkale silah fabrikası ve Zonguldak kömür işletmelerinde çalışıyordu. Söz konusu sınır dışı işlemleri parlamentoda yeni kabul edilen olağanüstü hal kanununa göre yapıldı.⁵⁶

---

⁵³ The New York Times, 15 Ocak 1940, s. 4.

⁵⁴ The New York Times, 19 Ocak 1940, s. 12.

⁵⁵ The New York Times, 05 Şubat 1940, s. 3.

⁵⁶ The New York Times, 10 Şubat 1940, s. 1.

10. Gazetenin Türkiye'nin Savaş Hazırlıklarını Artırması Konusundaki Yorumu.

Türkiye müttefikleri İngiltere ve Fransa ile birlikte savaş hazırlıklarını artırmaktadır. Güvenilir kaynaklardan alınan bilgilere göre, İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'ye konuşlanma ihtimaline hazırlık için, İngiliz ve Fransız subaylar Türk askerî yetkilileriyle birlikte karayolu, demiryolu ve gıda temin olanaklarını yerinde inceledi.

Türkiye'de toplam bir milyon askeri bulunan üç ordu (Mısır, Filistin ile Suriye) Balkanlar ve Kafkaslarda muhtemel bir çatışmaya müdahale edebilecek durumdadır. Bu arada, İngiliz Koloni Bakanı Anthony Eden'in yakında Ankara'yı ziyaret edebileceği bildirilmiştir.⁵⁷

Kabine Savunma Yasası'nı, savaşın Orta Doğu'ya yayılma ihtimaline karşı hazırlamaktadır.

Parlamento tarafından 21 veya 22 Şubat 1940 'ta ele alınması ve kabul edilmesi beklenen yasa ülkenin finansal, ekonomik ve askerî yapısının düzeltilmesi için hükümete geniş yetkiler vermektedir.

Hükümete yakın kaynaklar yasayı Türkiye'nin her türlü olası tehdide karşı kendini hazırlaması olarak açıkladılar.

Türkiye ve müttefikleri İngiltere ile Fransa'nın, Ortadoğu'daki çıkarlarının tehlike altında olduğu düşüncesiyle bu yasayı çıkardığı yönünde görüşler vardır.⁵⁸

11. Gazetenin Verdiği Habere Göre, Türkiye ve Rusya Askerlerini Geri Çekmektedir.

Askerî kaynaklar, Türkiye ve Rusya'nın Kafkasya cephesindeki askerlerini bir gerilime neden olmamak için karşılıklı olarak geri çektiğini bildirdi.

Aynı kaynaklar, bu kararın Rusya'ya bağlı bir sınır birliğinin yanlışlıkla Türk sınırını geçmesi akabinde ortaya çıkan gerginlik neticesinde alındığını söyledi.

---

⁵⁷ The New York Times, 14 Şubat 1940, s. 8.

⁵⁸ The New York Times, 20 Şubat 1940, s. 1.

Türkiye'nin Kafkasya bölgesinde 200.000 kadar askeri olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁹

12. Türkiye'nin Savaşta Rolünün Tartışılması.

The New York Times'a göre;

Almanya'nın Bakü'deki petrol sahalarından sevkıyat gerçekleştirmesini engellemek amacıyla İngiltere tarafından Karadeniz'de gerçekleştirilebilecek bir harekâta Türkiye'nin nasıl yaklaşacağı Dış Politika Derneğinde dün gerçekleştirilen bir toplantıda ele alındı. Buna göre; Türkiye, Karadeniz'deki İngiliz varlığının Rusya'yı rahatsız edebileceğini göz önünde bulundurarak İngiliz gemilerinin boğazlardan geçişine müsaade etmeyebileceğini belirtti.

Öte yandan, bazı uzmanlara göre İngiliz kuvvetleri Karadeniz'e çıksa bile, boğazların Almanya'nın kontrolüne geçmesi halinde İngiliz filosu bu yarı kapalı denizde tutsak kalabilecektir.⁶⁰

13. Gazeteye Göre, Türkiye İttifakları Doğrultusunda Hareket Etmeye Hazır.

Türkiye, Almanya ve İtalya tarafından Balkanlar'da atılabilecek adımları dikkatle takip etmekte ve kendi iç güvenliği için tedbirler almaktadır. Ankara'daki siyasi çevreler ise karamsarlığa teslim olmak istememektedir.

Almanya ve İtalya'nın Balkanlar'da birlikte bir harekât gerçekleştirmesi halinde, Türkiye'nin İngiltere ve Fransa ile mevcut ittifakı çerçevesinde hareket etmesi beklenmektedir. Ancak, Türkiye Balkanlarda barışın korunabileceğine hala inanmaktadır.

Öte yandan, yakın zaman içerisinde Türkiye parlamentosunda iç güvenliğin sağlanmasına ilişkin bir kanunun kabul edilmesi beklenilmektedir. Bu kanun uyarınca, her kolordu seviyesinde askerî mahkemeler kurularak casusluk, savaş propagandası ve ulusal menfaatler aleyhinde bilgi yayma gibi suçları işleyen kişilerin temyiz imkânı olmaksızın yargılanması tasarlanmaktadır.⁶¹

---

⁵⁹ The New York Times, 26 Şubat 1940, s. 3.

⁶⁰ The New York Times, 17 Mart 1940, s. 39.

⁶¹ The New York Times, 20 Nisan 1940, s. 4.

14. Başbakan Türkiye’yi Yakında Savaş Çıkabileceği Konusunda Uyardı.

02 Haziran 1940 günü ulusa seslenen Başbakan Refik Saydam, ülke dışında süren askerî hazırlıkların kime karşı yapıldığı henüz bilinmese de Türkiye’nin kendisini savunmak için silahlı mücadelede vermesi gerekebileceği konusunda Türk halkını uyardı.

İtalyan kuvvetlerinin son dönemdeki hareketliliği İtalya’nın çok yakın zamanda savaşa gireceğine işaret etmekte ve Saydam’ın konuşması da kısmen bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Başbakan Saydam ayrıca halkından savaş propagandalarına kulak vermemelelerini istedi. Almanya’nın kazandığı zaferlere ve İtalya’nın savaşa girme ihtimaline karşın Türkiye geçen yıl İngiltere ve Fransa ile yaptığı ittifaka bağlılığını sürdürmektedir.⁶²

15. Times’a Göre, Türkiye ve Almanya Ticaret Anlaşması.

Türkiye ile Almanya arasında 13 Haziran 1940 tarihinde tütün karşılığında makine yedek parçası takasını öngören bir ticaret anlaşması imzalandı. Türkiye, söz konusu anlaşma için müttefikleri İngiltere ve Fransa’nın onayını aldığını açıkladı. Anlaşmanın İtalya’nın savaşa girmesinin ardından Türk basınında İtalya karşıtı haberlerin yayımlandığı bir dönemde imzalanması dikkat çekti.

Bazı kaynaklar tarafından anlaşmanın siyasi bir anlam taşımadığı belirtilirken, bazı kaynaklar tarafından da durum Türkiye’nin savaşa girişiyile bağlantılandırıldı.⁶³

16. Gazeteye Göre, Türkiye Almanya’nın Himayesi Altında.

Almanya’nın Türkiye ile imzaladığı yeni antlaşma büyük bir başarıdır. Bu anlaşmanın askerî sonuçlar doğurup doğurmayacağı veya Boğazlar’da Almanlara üstünlük sağlayıp sağlamayacağı henüz açıklanmadı.

---

⁶² The New York Times, 03 Haziran 1940, s. 3.

⁶³ The New York Times, 14 Haziran 1940, s. 5.

Almanya bu antlaşmadan askerî olmasa da belirli avantajlar sağlamayı bekliyor.

Son dünya savaşından bu yana İngiltere ve Almanya Türkiye için rekabet halinde olmuştur. Her iki ülke de Türkiye'ye borç vermiştir. Örneğin, savaşın başlangıcından hemen önce Almanya bir deniz üssü inşa etmesi için Türkiye'ye on milyon dolar borç vermiştir.⁶⁴

17. Times'a Göre Türkiye'nin Savaş Politikasını Açıklaması Beklenmektedir.

Başbakan Refik Saydam'ın TBMM'de yapacağı bir konuşma ile Türkiye'nin savaşa ilişkin politikasını açıklaması beklenmektedir. Bu konuşmanın savaşın Balkanlar ve Yakın Doğu'daki seyrini yakından ilgilendireceği tahmin edilmektedir. Türkiye'nin mevcut politikası birçok uzmana göre İngiltere'nin çıkarlarıyla örtüşmektedir.

Türkiye'nin savaşta aktif olarak rol almasa da, İtalya'nın Suriye'yi işgal etmesi durumunda savaşa müdahil olabileceği beklenmektedir.

Fransa'nın mandası altındaki Suriye'ye olası bir İtalyan saldırısı gerçekleştirilmesi halinde Türkiye ve İngiltere'nin birlikte hareket ederek Suriye'yi ele geçirebileceği dile getirilmektedir.

Öte yandan, Rusya Kafkasya'da konuşlu birliklerini süratli bir şekilde kara ve deniz yoluyla Avrupa cephesine sevk etmektedir. Bu durumun olası bir Alman saldırısına karşı tedbir olduğu tahmin edilmektedir.⁶⁵

18. Habere Göre, Türkiye Savaş Hazırlıklarını Hızlandırma Çabasındadır.

Türkiye bu gece Karadeniz'e karadan ve denizden 500.000'in üzerinde asker sevk etti. Türk donanmasına bir filotillanın eşlik ettiği ve donanmanın eskiden Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bulunan Bulgaristan üzerinden kuzeye yöneldiği bildirilmiştir.

---

⁶⁴ The New York Times, 22 Haziran 1940, s. 3.

⁶⁵ The New York Times, 26 Haziran 1940, s. 2.

Tüm yurt çapında, özellikle de Bulgaristan cephesi istikametinde askerî seferberlik başlatılmıştır. Bulgaristan'a yapılan bu uyarı ile birlikte Türkler Çanakka-
le'yi doğudan gelecek saldırılardan korumak için gereken tüm tedbirleri almıştır.

Türkiye Sovyet Rusya'nın Romanya'ya yaptığı işgalden endişe duymaktadır.

Yeni seferberlik faaliyetlerine ek olarak Türk Hükümeti ihtiyaç olması duru-
munda, savaş kuvvetlerinin kapasitesini yükseltme (iki katına çıkarma) konusunda
bir plan hazırlamıştır.

Türk donanması Karadeniz'e girmeden önce, Boğaziçi'nde yakıt ikmali ya-
pıp, Alman yapımı 23.100 tonluk Türk sancak gemisi Yavuz'un önderliğinde hareke-
te geçti. Türk mayın tarayıcıları dışında geçitlerin dışında kalan sular ve Karadeniz
kıyıları boyunca mayın dökme gemileri üzerine yerleştirilmiş patlayıcıları taramak
için gidip geldi. Bu özellikle Bulgaristan'a yönelik yapılmış bir hareket olarak değér-
lendirildi.⁶⁶

19. Times Exmoor'un Ortadoğu'dan Son Kez Otuz Üç Kişi Getirdiğini Bildir- mektedir.

İngiltere'nin bir yük vapuru olan son gemisi Exmoor dün, otuzu Amerikan
vatandaşı olmak üzere otuz üç yolcu ile birlikte, Akdeniz üzerinden Hayfa'dan Cebe-
litarık'a geçerek Jersey'e vardı. Gemi ayrıca 6.200 tonluk yük ve Türkiye, Yunanis-
tan ve Romanya'dan 159 çuval posta taşımaktadır.

Geminin kaptanı H. L. Switzer, 23 Mayıs'ta New York'tan başlayan yolculu-
ğun İtalya'nın savaşa katılmasıyla birlikte Akdeniz'in muharebe meydanına dönüş-
müş olmasına rağmen olaysız geçtiğini açıkladı.

Kaptan "*Yaşlı sersem savaşı ilan ettiğinde Cenova'daki rıhtıma varmıştık*",
"*Hiç sıkıntı yaşamadık. İtalyanlar çok sayıda denizaltısının olduğunu fark ettiğimiz
Messina Boğazı boyunca bize bir dümenici verdi, sadece bu esnada savaşı yaşadık*"
dedi.

---

⁶⁶ The New York Times, 29 Haziran 1940, s. 1.

Kaptan Akdeniz'deki ve buradan çıkan son Amerikan gemisi olduklarını belirtti. Türkiye, Yunanistan ve Romanya'daki yetkililer, Başkan Roosevelt'in Akdeniz'i Amerikan gemilerine kapattıktan sonra İngiltere'den nasıl posta alacakları konusunda endişe duymaktadırlar.⁶⁷

20. Times'a Göre Türkler Mihver Devletlerinin Yeni Planından Korkmaktadır.

Türkiye'deki çevreler Alman Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un Roma'ya gerçekleştireceği ziyarete büyük önem atfetmektedir.

Bu ziyaretin arkasında Mihver Devletlerinin Yeni Planı olduğu düşüncesi Ankara'yı kaygılandırmaktadır.⁶⁸

21. Habere Göre Türkiye Bulgaristan'da Harekete Geçmeye Hazır.

Diplomatik kaynaklara göre, Bulgaristan'ın bir şekilde Almanya'nın işgaline müsaade ederek Türkiye'nin tarafsızlığını tehlikeye sokması durumunda, Türkiye Bulgaristan'a karşı tedbirlerini yürürlüğe koyma konusunda kararlı bulunmaktadır.⁶⁹

22. Türkiye İngiltere ile Olan Bağlarını Yeniden Açıkladı.

Yunanistan'ın savaşa girişini takiben Cumhurbaşkanı İnönü;

“İngiltere ile olan anlaşmamızı acil olarak uygulama konusunda hızlı hareket etmeyeceğiz. Ancak, İngiltere ile konunun nihayetlenmesi için çalışmalar yapmaktayız. Dışarıda hiçbir toprakta gözümüz yoktur, ama kendi bağımsızlığımız ve güvenliğimiz de bizim onurumuzdur” açıklamasında bulundu.

Ayrıca İnönü ekonomik ve finansal olarak ülkenin çok iyi durumda olduğunu altını çizdi.

Times'ın değerlendirmeleri, Türkiye'deki bu açıklamaların İtalya'nın Yunanistan'da kendi başına hareket etmesi ve Almanların Bulgaristan ve Romanya'daki ilerleyişi ile ilgili olmadığı yönündedir.⁷⁰

---

⁶⁷ The New York Times, 04 Ağustos 1940, s. 26.

⁶⁸ The New York Times, 22 Eylül 1940, s. 36.

⁶⁹ The New York Times, 24 Ekim 1940, s. 6.

⁷⁰ The New York Times, 02 Kasım 1940, s. 3.

23. Times Türkiye'nin Casus Ağını Kırma İçin Yetmiş Sekiz Kişiyi Tutukladığı Haberini Verdi.

Türkiye, Almanya adına casusluk yapan bir ağı çökerterek, İstanbul'da casusluk faaliyetlerinde bulunan Alman ve Türk vatandaşı olmak üzere toplam 78 kişiyi tutukladı. Tutuklananlardan bir kısmının infaz edildiği bildirildi.⁷¹

24. Times'a Göre Türkiye Balkanlarda Barış İçin Umutlu.

Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ile yapılan özel toplantı sonrası aşağıda sunulan hususlar Devletin resmî görüşleri olarak alınabileceği belirtildi.

- * *Balkanların savaşın dışında kalması artık kesin gibi görünmektedir.*
- * *Sovyetlerin Balkanlardaki sakin havadan memnun oldukları görünmektedir.*
- * *Savaşın İngiltere ve Almanya arasında geçeceği görünmektedir.*
- * *ABD Avrupa'daki bir savaşa katılmamak için çaba sarf etmektedir.*

Alman Büyükelçisi von Papen'in yaptığı Nazi Hükümeti'nin Balkanlar üzerinde bir planı yoktur açıklaması Ankara'da kabul görmüş durumdadır.

Bulgaristan ve Türkiye arasındaki yakınlaşmaya göre;

- a. Bulgaristan katı bir tarafsızlık sergileyecek,
- b. Bağımsızlığı korunacak,
- c. Türkiye'ye barışı korumak için garantiler verecek,
- ç. "Yeni düzen" ve Almanya-İtalya "İtilaf Devletleri"nden gelen istekler reddedilecek,
- d. Türk azınlığın hakları korunacaktır.⁷²

---

⁷¹ The New York Times, 08 Kasım 1940, s. 5.

⁷² The New York Times, 12 Aralık 1940, s. 14.

25. Habere Göre Bulgaristan Programını 13 Ocak 1941 Pazar Günü Açıklamayı Planlamaktadır.

Bulgaristan Programını Pazar günü açıklamayı planlamaktadır. Türkiye savaşı için hazırdır. Bulgar Başbakanı Philoff Viyana'dan Sofya'ya döndü ve Kral Boris ile görüştü. Philoff Almanya'da yaptığı ziyaretin tamamen sağlık nedenleri ile ilgili olduğunu ve politik bir görüşme yapmadığını açıkladı.⁷³

26. Times Göre Donovan Yine Türklerle Müzakere Etmektedir.

ABD gözlemcisi William J. Donovan 03 Şubat 1941 günü Ankara'da devlet yetkilileriyle bir dizi temaslarda bulundu. Bu ziyareti yakından takip eden Türk gazetesi "Ulus" Türkiye'nin ilkbahar aylarında savaşa yüzleşmeye hazır olması gerektiğini yazdı.

Gazete, Almanya'nın Bulgaristan üzerinden veya İtalyanlarla birlikte Arnavutluk üzerinden Selanik'e saldıracağını, Almanya hangi rotayı seçerse seçsin Türkiye'yi de savaşın beklediğini belirtti.⁷⁴

27. Habere Göre Türkiye'ye Karşı Saldırı Görünüyor.

Nazi birliklerinin Türkiye'nin Trakya sınırına yığıldığına ilişkin olarak Londra'ya haberler ulaşırken; İngiltere, Bulgaristan'daki Alman ordusunun Yunanistan'dan önce Türkiye'ye saldırarak Boğazları ele geçirmeye çalışabileceği konusunda resmî bir uyarıda bulundu.⁷⁵

28. The New York Times'a Göre Türkiye Savaş Hazırlıklarını Hızlandırdı.

Türkiye Balkanlar'da ortaya çıkabilecek bir krize yönelik hazırlıklarını hızlandırdı. Bu kapsamda, 31 yıldır yedek statüde olan subay ve astsubaylar göreve çağırıldı.

Ayrıca, Türkiye'deki okulların ülkenin iç bölgelerine taşınması kararlaştırıldı. Okulların taşınabilmesi için bu yıl eğitim yılının 15 Mayıs tarihinde sona erdirilmesi beklenmektedir.

---

⁷³ The New York Times, 09 Ocak 1941, s. 5.

⁷⁴ The New York Times, 04 Şubat 1941, s. 5.

⁷⁵ The New York Times, 05 Mart 1941, s. 4.

Öte yandan, İngiliz Dışışleri Bakanı Anthony EDEN'in bugün Türkiye'ye bir ziyaret yapacağı yolundaki söylentilere rağmen söz konusu ziyaret gerçekleştirilmedi.⁷⁶

29. Türkler'in Müttefiklere Yardım Etmeyecekleri Açıklaması.

Ankara'daki İngiltere, Yunanistan ve Yugoslavya Büyükelçileriyle görüşen Dışışleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu, Türkiye'nin Balkanlardaki çatışmalara müdahil olma niyeti taşımadığını açık şekilde belirtti.

Saraçoğlu, ayrıca, Bulgaristan'ın savaşa katılması halinde Türkiye'nin Balkan Paktını lağvedebileceğini ifade etti.

Almanya Türkiye'nin tutumunu memnuniyetle karşıladı. Almanya, Yugoslavya'yı on günde yerle bir ederek Türkiye'yi tedirgin etmeyi planlamaktadır.

Alman yetkililer ayrıca, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün yakın zaman önce Adolf Hitler'e gönderdiği bir mektupta, Türkiye'nin işgale uğramadığı takdirde savaşa karışma niyetinde olmadığını taahhüt ettiğini belirtmektedirler.⁷⁷

30. Times Türkiye'nin Geline Aşamada Ne Yapacağını Sorgulamaktadır.

Savaş döneminde İstanbul Türkiye için; Türkiye de Yakın ve Orta Doğu için kilit öneme sahiptir.

Balkanlardaki tecrübeler göz önünde bulundurulduğunda, Almanlar İstanbul'u işgal ederek Boğazları geçtikleri takdirde, onları Anadolu yarımadasında durdurmak mümkün olmayabilir ve Almanlar Filistin'e kadar ilerleyebilir. Bu sebeple Türkiye'nin böyle bir saldırıya karşı koyma isteği ve kabiliyeti önem arz etmektedir. Bu da Ankara'nın tutumuna olduğu kadar Moskova'nın hareket tarzına da bağlıdır.

Çarlık Rejimi ile Osmanlı İmparatorluğu ezeli düşmanlar olsa da, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasında göreceli bir yardımlaşma ve iş birliği tesis edilmiştir. Ancak bahse konu olan savaş olunca, mevcut iyi dostluk iliş-

---

⁷⁶ The New York Times, 05 Nisan 1941, s. 2.

⁷⁷ The New York Times, 10 Nisan 1941, s. 7.

kileri her zaman işe yaramayabileceği değerlendirilmektedir. Örneğin, Sovyetlerin Yugoslavya ile mevcut dostluk anlaşması bu ülkenin işgaline engel olamamıştır.

Kuşkusuz, Türkiye'nin Almanya tarafından işgali Sovyetler Birliğini son derece rahatsız edecektir. Ancak, Türkiye Polonya örneğini de göz önünde bulundurmalıdır. Sovyetler Birliği ile Polonya arasında saldırmazlık anlaşması bulunmasına rağmen, Almanya'nın Polonya'yı işgalini takiben Stalin de Doğu Polonya'dan pay almaya çalışmıştır.

Öte yandan, Türk ordusu dayanıklı ve cesur askerlerden oluşmasına rağmen, sınırlı endüstriyel gelişme göstermiş diğer ülkelerde olduğu gibi modern silahlardan yoksundur.⁷⁸

31. Times'a Göre İran Üzerindeki Sovyet-Nazi Anlaşması.

Moskova Orta Doğu yolunu Almanya'ya açarken, Almanya Hint Okyanus'unu Moskova'ya açmaktadır.

Rusya'nın sıcak denizlere ulaşma emelleri gerçekleşmek üzeredir. Almanya ile yaptıkları anlaşmaya göre Karadeniz'de Rus gemilerini Almanlar kullanabilecek ve Sovyetler Hint Denizine açılacaktır.

Rusya Don Deltasındaki üstünlüğünü de Almanya ile paylaşmaya hazırlanmaktadır.⁷⁹

32. Gazetenin İtalya-ABD Savaşı Yorumu.

Mussolini'nin Milano gazetesi başyazarı Mario Appellius ABD ile İtalya arasında açıklanmamış bir savaş olduğunu yazdı.

Türkiye ve İspanya'nın İtalya yanında savaşa gireceği ve Amerikan deniz ticaretinin yara alacağını gazeteler yazdı.⁸⁰

---

⁷⁸ The New York Times, 27 Nisan 1941, s. F1.

⁷⁹ The New York Times, 20 Mayıs 1941, s. 4.

⁸⁰ The New York Times, 13 Haziran 1941, s. 7.

33. Dış Dünya ile Bağlantısı Kesilen Hitler Avrupa'sının Kendi Kendine Yete-bilmesi İçin Mücadelesi.

Times'a göre;

Yiyecek ya da malzeme taşıyan donanma gemileri Almanya limanlarına uğ-rayamamaktadır. Alman ticari gemileri denizlerden kovulmaktadır.

Hitler, Avrupa'sını kendi kendine yetebilecek kapasiteye ulaştırmak istemektedir, fakat halk Almanya'nın kendi başına üretecekleriyle ve mutsuz ülkelerden zor-la alacaklarıyla mutlu bir ülke yaratılamayacağını artık farkına varmıştır. Avrupa'da 300 milyondan fazla insan Almanya'nın egemenliği altındadır. Bu insanların çoğu geçen kış mevsiminden önce ortaya çıkan korkunç kehanet dönemine bakılacak olursa açlıktan ölmeleri bugün daha olasıdır. Bu durum Alman yetkilileri endişelendir-mektedir. Bilinmesi gereken en önemli gerçek şu ki, eğer Almanya savaşı kazana-caksa Doğu ve Güneydoğu'daki sınırsız kaynaklarını etkin ve verimli kullanmalıdır. Bir diğer seçenek ise bu yılın sonuna kadar İngiltere'yi dize getirmektir.

Hitler'in danışmanları birbirinden farklı görüşlere sahiptirler. Güçlü kişiler Almanya'nın müzakereler sonucunda istediklerinin büyük bir kısmını elde edeceğine inanmaktadır.

Almanya Ukrayna'nın zenginliğini, Sovyetler Birliği'nin Güneybatı kesimin-de bulunan ve New York ve Pensilvanya'nın toplamından bile daha geniş olan engin bölgeyi istemektedir.

Almanya ile Türkiye arasındaki bu yeni anlaşma şüphesiz büyük bir başarıdır. Son savaştan bu yana İngiltere ve Almanya Türkiye'yi kazanmak için mücadele et-mektedir. Bu savaşın başlamasından birkaç ay önce Almanya büyük bir deniz üssü-nün inşası için Türkiye'ye on milyon dolar borç vermiştir. Kontratı da doğal olarak bir Alman firma almıştır. Habere göre halihazır Türk ordusu İngiltere'nin parasının eseridir.

Almanya, hızla askerî çıkarların ötesinde bazı avantajlara sahip olmayı bek-lemektedir. Bu yeni antlaşma her şeyden önce hammadde açısından İngiltere için büyük bir zaferi temsil etmektedir. Alman alıcılar zaten Türkiye'ye akın etmektedir. Nazi yandaşları da böylelikle ortaya çıkmaktadır. Almanya uzun zamandır ithalat ve

ihracat konularında Türkiye'yi tercih etmektedir ve şüphesiz bu tercih Almanya'nın yararınadır.

Bunlar İngiltere için yatıştırıcı sözler olabilir, fakat İngiltere'nin Türkiye'deki büyük yatırımlarından kaynaklanan kâr hissesi daha çok ihtiyaç duyulan bakır, krom ve diğer madenler Almanya'dan Türkiye'ye gitmekte olduğu için azalmaya mahkûmdur.

Berlin bu yeni anlaşmayı "Türkiye Almanya'ya karşı dostluk ve güvenle bağdaşmayacak hiçbir harekete girişmeyecektir" şeklinde yorumlamaktadır.⁸¹

---

⁸¹ The New York Times, 22 Haziran 1941, s. 4.

İkinci Bölüm

SAVAŞ SIRASINDA TARAFLARIN DENGİ DÖNEMİ (22 Haziran 1941-28 Şubat 1943)

1. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Savaşta Tarafsızlık İlan Etti.

Türk Hükümeti bugün yaptığı özel bir açıklamada Rusya ile Almanya arasındaki savaşta tarafsızlığa bağlı kalacağını ilan etti. Türkiye'nin her iki ülke ile saldırı-mazlık anlaşması bulunmaktadır.

Öte yandan, Ankara'daki Almanya Büyükelçisi Franz von Papen ile Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu arasında uzun bir görüşme yapıldı.⁸²

2. The New York Times'ın Bir El Çekme Politikası İddiası.

Üst düzey diplomatik çevrelerde konuşulan haberler, çok yakın zamanda Sovyetler Birliği'nin Boğazlardan ellerini çekeceğine ilişkin bir vaatte bulunacağına dair Ankara ve İstanbul'da güçlü dedikodular yayılmasına sebep oldu. Türk ve Sovyet kaynakları bu haberi şimdilik doğrulaması da havada bir değişiklik olduğu oldukça açıktır. Hatta İngiliz diplomatik çevrelerinde Sovyetler Birliği'nin söz konusu deklarasyonu Başkan Stalin'den Cumhurbaşkanı İnönü'ye bir mektup şeklinde yapılabileceği konuşulmaktadır.

Almanya'nın 22 Haziran tarihinde Sovyetler Birliği'ni işgalinin ardından Rusya ile Türkiye arasında bir yakınlaşma olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede, Sovyetler Birliği'nin yapacağı bildirge ile İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile herhangi bir Türk toprağında hiçbir emeli veya tasarrufu olmadığını açıklaması beklenmektedir. Bu şekilde, Rusya'nın Boğazları ele geçirerek Almanya'yı bu bölgenin dışında tutma niyetinde olduğuna ilişkin dedikoduların sona erdirilmesi hedeflenmektedir.

---

⁸² The New York Times, 23 Haziran 1941, s. 3.

Bazı kaynaklar, Rus-Alman Savaşında Eylül ayına kadar bir ilerleme kaydedilememesi halinde, İtalyan donanmasının Karadeniz’de Alman ve Bulgar kara unsurlarının desteğiyle bir harekâta girişebileceğini ifade etmektedir. Öte yandan, yarı resmi Türk makamları, Almanya’nın Türk topraklarını işgaline ilişkin dedikoduları önemsemezken, bu konu Türk vatandaşlarında endişe yaratmaktadır.⁸³

3. Times Türkiye’nin Mihver Devletlerinin Saldırabileceği Uyarısında Bulduğunu Bildirdi.

Almanya’nın Bulgaristan-Türkiye sınırına asker sevkıyatı yaptığı bildirildi. Bu durum Almanya’nın Türkiye ve İran’a karşı muhtemel bir saldırısına işaret etmektedir.

Birçok yorumcuya göre, Almanya’nın böyle bir saldırı gerçekleştirmesi Türkiye’nin Rusya ve İngiltere’nin yanında savaşa girmesine sebep olacak, bu da neticede Balkanlar’daki Nazi karşıtı hareketi güçlendirecektir.

Bu durum karşısında Rusya yaklaşık 350-650 bin askerini Türkiye’nin doğu cephesinden İran sınırı istikametine kaydırmaktadır. Öte yandan, Almanya’nın Romanya’nın Karadeniz kıyısındaki Köstence kentindeki tersanede Rus donanmasına karşı bir filo oluşturmaya çalıştığına dair haberler gelmektedir.⁸⁴

4. Times’a Göre Türkiye’nin Durumu Tehlikededir.

Türkiye’nin Avrupa’ya açılan kapsında Bulgar ordusunun konuşlanması Türkiye’yi endişeye sevk etmektedir. Mareşal Fevzi Çakmak’ın planlarına göre, Boğazlar’ın savunması Çatalca ve Meriç hattının savunulmasından geçmektedir. Bu çizginin ileri hattını ise Tuna Nehri oluşturmaktadır ki, Almanlar bu hattı Mart ayında aşarak Yunanistan’ı ele geçirmiştir.

Almanlar veya Bulgarların artık her an Türkiye’ye saldırabileceği değerlendirilmektedir. Öte yandan, Mihver devletleri Yunanistan’ı işgal ederek Ege’deki stratejik adalara da sahip oldu, hatta bu adalarda ileri hava üsleri kurdu. Türkiye artık batı cephesinde düşmanlarla çepeçevre sarıldı.

---

⁸³ The New York Times, 29 Temmuz 1941, s. 1.

⁸⁴ The New York Times, 22 Ağustos 1941, s. 4.

Ayrıca, Mihver devletlerinin birçok kaybına rağmen artık Karadeniz'in batı kıyısında azımsanmayacak bir deniz filosu vardır. Bu deniz gücü Rusların Karadeniz'deki varlığını dengelemektedir. Oysa Türkiye bu konuda hep Rusya'ya güvenmiştir.

Güney'de ve Doğu'da ise Müttefik devletler vardır. Suriye, Irak ve İran da müttefik devletlere dahil olmuştur. Türkiye'nin en yakın dostu ise Mustafa Kemal döneminden beri Rusya olmuştur.

Bununla birlikte, Türkiye aslında uzun bir süredir olası bir Mihver saldırısını önlemek amacıyla Kafkasya'ya Rus ordusunun konuşlanacağını öngörmektedir. Ankara'da ancak bir fısıltı olarak gündeme gelen gizli ümitlere göre, Türkiye tehdit edildiği takdirde, Kuzey İran'a girerek Hazar Denizi'ne kadar uzanan bir bölgeyi ele geçirip Şah tarafından baskı altında tutulan 600 bin kadar Türkçe konuşan soydaşını kurtaracaktır.

Ancak, Ankara tarafsız kalmayı tercih etmektedir. Aslında Ankara bir çitin üzerine oturmakta ve artık bu çit çatırdamaya başlamıştır. Olası bir Alman saldırısı karşısında Türk ordusunun direnme şansı eskisine göre çok daha düşüktür. Diğer taraftan, Türkiye'nin Mihver devletlerine yaklaşması durumunda Müttefiklerin Türkiye'yi rahatlıkla ele geçirebileceği vurgulanmaktadır.⁸⁵

5. Türkiye'nin Casuslara Karşı Savaşı.

Habere göre; Türkiye casuslara karşı yoğun bir mücadele başlatmıştır ve Türk parlamentosunun yakında yabancı casusluk faaliyetlerine karşı bir yasa kabul etmesi beklenmektedir. Ayrıca yeni yasa birçok kısıtlama öngörmektedir.⁸⁶

6. Times Yunanlıların Savaş Yardım Çalışmalarını Anlattı.

Yunan Savaş Yardımları Derneği savaş başından beri yaptığı yardımları açıkladı. Buna göre;

* Türkiye ve Mısır'daki mültecilere yardım.

---

⁸⁵ The New York Times, 7 Eylül 1941, s. 74.

⁸⁶ The New York Times, 26 Ekim 1941, s. 6.

* Yunanistan'a yiyecek yardımı Uluslararası Kızılhaç vasıtası ile dağıtılması planlanmaktadır.

* Kurum bir sene önce kuruldu ve sivil yardımlar için 10 milyon dolar topladı. Bu yardım, Almanya Balkanlar'daki saldırılarını gerçekleştirmeden önce Yunanistan'a dağıtıldı.

* Türkiye ve Mısır'daki mültecilere yardım yapıldı. Ayrıca Türkiye ve ABD'den açlıkla mücadele eden halka yiyecek yardımı yapıldı.

* Mısır'daki mültecilere on bin dolarlık bir yardım yapılırken İtalya'daki savaş esirlerine üç bin yedi yüz yirmi dolarlık yiyecek yardımı ve Türkiye'deki mültecilere on bin beş yüz dolarlık (3 aylık) deneme yardımı yapıldı.

* Ayrıca Türk gemileri ile Türkiye'den Atina'ya yardımlar gitmektedir. Bu yardım için 300 bin dolar ayrıldı ve İtalyan, Alman ve İngiliz hükümetlerinden yardımın güvenliği için söz alındı. İlk yüklemenin bir deneme olduğu ve eğer başarılı olursa bir program halinde devam ettirileceği açıklandı.⁸⁷

* Ayrıca her ne kadar başarılı olsa da bu yardımın yeterli olmasının imkânsız olduğu, çünkü Türkiye'de yeterli miktarda arz olmadığı açıklandı.⁸⁸

7. Habere Göre Nazi Basın Görevlileri Ankara'ya Gönderildi.

Alman Dışişleri Bakanlığı Kış Harekâtının Türkiye'de duyulması için elinden geleni yapmaktadır.

Berlin Dışişleri Basın Sözcüsü Paul Schmidt Pazar günü Ankara'ya gelen basın grubuna başkanlık etmiştir. Grubun amacı kış süresince Almanya hakkında Türk basınında müspet haberler çıkmasını sağlamaktır.⁸⁹

8. Times'a Göre Türkiye Savaş Eğitimi Süresini İki Katına Çıkıyor.

Akis Gazetesinin haberine göre, Türkiye'deki askerî eğitimin bir buçuk yıldan üç yıla çıkarılması planlanmaktadır.

---

⁸⁷ Ulvi Keser, "II. Dünya Savaşı ve Türkiye'nin Yunanistan'a Yardım Faaliyetleri", Atatürk Yolu Dergisi 25-26'ncı sayısında s. 221-245'te konu ile ilgili ayrıntılı bir makale Yunanca yer almaktadır, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000

⁸⁸ The New York Times, 26 Ekim 1941, s. 17.

⁸⁹ The New York Times, 15 Kasım 1941, s. 6.

Öte yandan, İngiliz radyosu, Türk parlamentosunun Almanya'ya Türk mallarının, söz konusu malların karşılığı olan Alman ürünlerinin Türkiye'ye varmasından önce gönderilmesini yasaklayan bir yasa kabul ettiğini bildirdi.⁹⁰

9. Gazetenin Haberine Göre Von Papen Türkiye'den Ayrılışını Erteleledi.

Alman Büyükelçi Von Papen Türkiye'den Berlin'e yapacağı ziyareti üç. kez erteledi.

Von Papen'in Berlin ve Viyana'da çeşitli konferanslara katılacağı ve Dışişleri Bakanı von Ribbentrop, Mareşal Goering, Gestapo lideri Himmler ve Hitler ile görüşmesi bekleniyordu.

Ertelemenin sebebi olarak ABD-İngiltere basını Ribbentrop'un Türkiye seyahatini öne sürmektedir.

Alman yetkililer üç kez ertelenen seyahat ve büyükelçilikten sürekli gizli bilgi sızdırılması nedeniyle kızgın olduklarını açıkladılar. Bir gazetecinin bu bilgileri ABD ve İngiliz basınına sızdırdığı iddiası ile azarlandığı bildirilmektedir.

Balkanlar hakkında görüşleri basına sızdırdığı iddiası ile suçlanan gazetecinin ayrıca çok önemli bir İstanbul konferansının konuşmalarını basına sızdırdığı tahmin edilmektedir.

Ayrıca Ankara'daki Müttefik ülke diplomatları Anadolu Ajansında yayımlanan eski ABD Büyükelçisinin röportajından memnuniyet duydular. Mc. Murray'ın (eski Büyükelçi) AA'na yaptığı açıklamaları Çanakkale Boğazı hakkında Rus planlarını açıkladığı şeklinde Alman iddialarına karşı çıkmaktadır.

Bulgar Basınında çıkan savaş haberlerine karşın Türk basını Bulgar askerlerinin nerede kullanılacağını sorgulamaktadır.⁹¹

10. Times'a Göre Naziler Türkiye Üzerindeki Savaş Baskısını Artırmaktadır.

Alman Büyükelçi Franz von Papen Şükrü Saraçoğlu ile uzun bir görüşme yapmak üzere Türkiye Dışişleri Bakanlığını aradı.

---

⁹⁰ The New York Times, 13 Aralık 1941, s. 2.

⁹¹ The New York Times, 26 Ocak 1942, s. 7.

Diplomatik çevreler von Papen'in İngiltere'de yapılacak görüşmelerde Türklerin dikkatlerini İngiltere'nin eski Moskova büyükelçisi Sir Stafford Cripps'in yapacağı açıklamalara çekmek için Wilhelmstrasse'den direktif aldığına inanıyorlardı. Türk yetkililer Sir Stafford'un söylemlerini dikkate aldılar. Bunun üzerine Ankara ve İstanbul'da gazeteler Sir Stafford'un Sovyetlerin savaştan sonra Avrupa'daki konununun ne olacağı konusundaki görüşleriyle ilgili yorumlar yaptılar.

Sir Stafford'un "stratejik hudutlar" ile ilgili göndermelerini bazı Türkler rahatsız edici buldular. İstanbul İkdam'da yazan Abidin Daver ve Akşam gazetesinin editörü Necmettin Sadak da yazılarında Sir Stafford'un, Almanya'nın son kırmızı ordu işgali konusundaki endişesini dile getirdiler.

Von Papen İtilaf Devletleri'nin dışişleri bakanlığı temsilcilerine konuşma yaparken İtilaf Devletleri'nin Ankara ve İstanbul'daki temsilcileri Bolşevik Avrupa hakkında propaganda kampanyalarına yeniden hız verdiler.

Aynı kaynak "savaş baskısı"nın amacının İngilizlerin bu ilkbaharda Türkiye'yi vurmak için Suriye ve Irak'a asker teksif ettiği ve Kırmızı Ordu ile birlikte İran'a asker yığıldığı konusunda Türkleri ikna etmek olduğu haberini ileri sürdü.

İtilaf Devletleri, Müttefik Kuvvetlerin umutsuzluğunun dışında böyle bir atağın gerçekleşeceğini tahmin ederek, İngiltere'nin Mısır'da dağılma noktasında olmasından ileri geldiğini söylemektedir.

Türkiye'deki Alman, İtalyan ve İspanyol Gazetecilere Elçilikleri tarafından Türk yetkililerin elinden geçmesi gereken yazışmaları dosyalamaları yönünde talimat verildiği öğrenildi.⁹²

11. Balkanlar Savaş Hareketleri ile Ayağa Kalktı.

Times'a göre;

Bulgaristan, Macaristan, Slovakya ve Romanya İtilaf saldırılarına karşı yeni askere alımlar yapmaktadır.

Türkiye sakin fakat alarmdadır.

---

⁹² The New York Times, 13 Şubat 1942, s. 3.

Bazılarına göre bahardaki Alman saldırılarında Türkiye by-pass edilebilir.

İşgal altındaki Avrupa bir kez daha hareketlidir. Çünkü karların erimesi ile doğuya doğru hareketlenecek ve Alman kuvvetlerinin planları ortaya çıkacaktır.

Doğu Avrupa'nın her tarafında hareketlilik hâkimdir.

Macar Gnkur.Bşk. Bulgaristan'a yaptığı gezide Alman subaylar ile buluştu.

Romanya'da tren yolu sivillere kapatıldı ve büyük miktarda askerî geçiş için hazırlanmaktadır. 12-70 yaş arası herkes zorunlu çalışma için alınmaktadır.

İspanya Alman baskısına karşı Rus cephesine yeni askerler göndermektedir.

Nazi askerî ataşesi Türkiye'den Almanya'ya görüşmeler yapmak için gitti.

Küçük sayıda Alman bombardıman uçakları Girit ve Yunanistan'da konuşlanmaya başladı.

Türkiye cephesinde yalnızca on Bulgar bölüğü ve birkaç İtalyan yedek kuvveti mevcuttur. Türkler Almanya'nın Rusya ve Libya'da çok meşgul olduğu için Türkiye'ye saldırmayacağını tahmin etmektedir.

Nazilerin Türkiye'yi Kafkaslar ve Güneyden kısıpaca alacağı, bunu taze bir orduya karşı savaşmamak için yapacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye'yi doğrudan tehdit eden bir tehlike olmasa da ordu muhtemel tehlikelerin farkındadır. Japon askerî ataşesi ise gelecek aya kadar Kalküta'da olacaklarını belirtti. Türkler buna inanmasa da bir ihtimal olarak kabul etmektedirler.

Türk halkı yaklaşan İtilaf Devletleri tehlikesinden haberdar, fakat sakinliklerini korumaktadır.⁹³

12. Times'a Göre Pasifik Stratejisi Ortadoğu'ya Bağlı.

Avustralya Büyükelçisi R.G. Cosey'in savaş kabinesinin görevi İtilaf Devletlerinin Hindistan'da buluşmasını önlemeye yöneliktir.

Türkiye'ye yardım bir kuvvet çarpanıdır.

---

⁹³ The New York Times, 05 Mart 1942, s. 10.

Avustralyalılar Nazi-Japon ilerleyişini durdurmaya yönelik politika değişikliği beklemektedir. Hem Londra'da, hem de Washington'daki beklenti Almanların kritik savaş hammaddeleri olan kauçuk, kalay ve petrol kaynaklarını elinde tutan Japonya ile beş hafta içerisinde buluşmak için bir girişim yapacağı doğrultusundadır.

Binlerce uçak İngilizler tarafından Ortadoğu'ya gönderildi, çünkü İngiltere Almanların Türkiye üzerinden Hindistan'a ulaşacağını tahmin etmektedir.

Türkiye'deki diplomatik kaynaklar, Türklerin İngiltere'nin kış aylarında Libya'da gösterdiği başarısız performanstan sonra ABD'nin garantisinde uçak ve savaş mühimmatı aldığını söylemektedir.

Londra ve Washington'daki resmî görüş Almanya'nın Ekim ayından önce petrol ve diğer kritik savaş malzemelerine ulaşmasının zor olduğu, Nazi devletinin talihinin kapalı olduğu ve bu kapalılığın Avrupa'da bir kez daha zor savaşlarla pekiştirilmesi gerektiği şeklindedir.

Başkan Roosevelt ABD ve İngiltere'nin ortak hedefinin artık muhtemel bir Japon-Alman birleşmesini durdurmak olduğunu vurgulayarak Avustralya Büyükelçisi Cosey'in İngiltere savaş kabinesine girdiğini belirtti.⁹⁴

13. Gazetenin Haberine Göre Balkan Ülkeleri Kendi İçlerinde Huzursuz.

Balkanlar Almanlar için önemli bir kayıptır ve gözlemciler bunun bir patlamaya yol açabileceğini söylemektedir.

Balkanlar ve Orta Avrupa'da Avrupa tarihinde eşi benzeri görülmemiş kış aylarından ilk karın düştüğü Kasım ayından beri yavaşlayan Nazi saldırıları ortaya çıkan isyan dalgası ile Balkan Ülkelerine daha da büyük sıkıntılar yaşatacak gibi görünmektedir.⁹⁵

14. Habere Göre Von Papan Türklerin Tarafsızlığını Tartışmaktadır.

İngiltere-Rusya ittifakının Londra-Ankara ilişkisini değiştirdiği görülmektedir.

---

⁹⁴ The New York Times, 20 Mart 1942, s. 4.

⁹⁵ The New York Times, 19 Nisan 1942, s. E4.

Çanakkale problemlidir.

Olayların savaşın dışında kalmak isteyenlerin emellerini yansıttığı basında yer almaktadır.

Türk-Alman ilişkileri Alman basınında giderek daha çok yer almaya başladı. Alman Büyükelçisi Franz von Papen Türkiye'nin tarafsızlık politikasını bir Alman gazetesine yorumladı.

Von Papen açıklamasında Almanya'nın diğer ülkeler ve adaların savaş dışında kalmasını istediklerini, Türk hükümetinin kendi doğal isteği ve politikası olarak savaştan uzak durduğunu ve İngiltere ile olan ilişkisinin kendi güvenliği için olduğunu söyledi.

“Bunun geçerliliği esas sorun” diyen Von Papen, bu tarafsızlığın ülkelerin kendi isteklerine değil savaşın gündem güne değişen yapısına bağlı olduğunu söyledi.

“Yeni bir entelektüel yapı olarak Avrupa, Doğu'daki savaş alanlarında bu gücü gösterdi. Bu değişim giderek başarılı bir sona doğru gidiyor. Bu entelektüel bağlılık giderek Avrupa ailesine bağlı olan herkesi içine alacak ve bunun içinde bulunan bütün ülkeler kendini güvende hissedecekler.”

Türkiye'nin bu “Yeni Avrupa Ailesi” ile ilişkilerine değinirken von Papen Rusların Çanakkale Boğazı için olan isteklerine dikkat çekmekte ve bunun Türk çıkarlarına kesin olarak zıt olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda Rus-İngiliz ittifakının Türk-İngiliz ortaklığına önemli yansımalarının olacağını söylemektedir.⁹⁶

15. The New York Times'ın Yazdığına Göre Nazi Uçağı Yine Türkiye'de Tutulmaktadır.

Bir Alman bombardıman uçağı Türkiye'ye çıkarma yaptı. Dört İngiliz ağır bombardıman uçağının mürettebatından kısa bir süre önce gözaltına alındılar. Söylentilere göre Romanya petrol merkezlerinde meydana gelen tahrip edici hücumlar

---

⁹⁶ The New York Times, 15 Mayıs 1942, s. 9.

üzerine Suriye üslerine dönmekte olan. İngiliz bombardıman uçakları bu tarafsız ülkeye inmeye zorlandılar.

Alman uçağın İstanbul'un 150 mil uzaklıkta Karadeniz kıyılarında, Zonguldak yakınlarına iniş yaptığı bildirildi. Bu zamana kadar birçok uçağın Karadeniz'in Türkiye kıyılarından Sivastopol kuşatmasının şiddetlendiği 125 mil uzaklıktaki Kırım'a doğru uçtuğu kaydedildi.

Türk Anadolu haber ajansından alınan bilgiye göre Kırım'daki patlamalar Türkiye'nin Rus deniz üssüne en yakın noktası olan İnebolu'da da net bir şekilde hissedildi.

Yetkililer daha önceki raporlarda belirtildiği gibi altı ya da yedi değil dört Amerikan bombardıman uçağının Türkiye'ye iniş yapmaya zorlandığını söylediler. Hatanın diğer İngiliz uçaklarının ülkede çok alçak mesafede Suriye sınırlarına çapraz şekilde uymasından kaynaklandığı kaydedildi.

El konan Amerikan uçaklarının pilotları İngiltere Büyükelçisi Laurence A. Steinhardt, Büyükelçilik danışmanı Robert Kelley, Askerî Ataşe Albay Cornelius Jadwin ve Hava Ataşesi Yüzbaşı Bob Brown'u ziyaret ettiler. Yüzbaşı Bob Brown pilotlara Amerikan sigarası, viski ve para verdi. Türk yetkililerin enterne edilen pilotlara "yakın ilgi" gösterdiği belirtildi.

Türk askerler süngülerle Amerikan uçaklarını korudular, fakat bunlardan birini adının "Blue Goose" diğerinin ise "Little Eva" olduğu söylendi.

Uçaklardan üçünün buradaki havaalanına dördüncüsünün ise Arifiye İlçesine iniş yaptığı söylendi.⁹⁷

16. Türkiye Nazilerin Bulgaristan'da Çoğalmaya Başladığını İddia Etti.

The New York Times'ın yazdığına göre;

Yugoslavya üzerinden sürekli silah, tank ve uçakların trenle Bulgaristan'a gelmesi Türkiye'ye endişe vermektedir.

---

⁹⁷ The New York Times, 15 Haziran 1942, s. 14.

Yabancı gözlemciler aynı zamanda Girit ve diğer adalara da destek kuvvetler gönderildiğini söylemektedir.

Yabancı askerî kaynaklar raporlarında Alman ağır, hafif silahlar, tank, uçak ve bombalarının Yugoslavya üzerinden Bulgaristan'a yığıldığını anlatmaktadır.

Her ne kadar ilk raporlar çok kesin değilse de hassas kaynaklar Belgrad-Niş-Sofya tren yolunda "sabah-akşam saat başı bir tren" şeklinde yoğunluk olduğunu bildirmektedirler.

Yugoslavya'da General Mikhailoviç'in Karargâhında Alman bomba ve savaş uçaklarının Avusturya'dan güneydoğuya (Bulgaristan) doğru harekete geçtikleri ve bazılarının Zemun hava alanında ikmal yaptıkları belirtilmektedir.

Büyük yeraltı havzaları ve ikmal depoları ile dolu Zemun hava alanı artık Alman uçaklarına ikmal noktası oldu. Buradan kalkan uçaklar gizlice Bulgar havaalanlarına giderek Ortadoğu'ya yapılacak son saldırı için hazırlanmaktadır.

Alman birliklerinin ve mühimmatının Belgrad-Niş-Selanik hattında yürümesi Bulgaristan'a yapılan yığınak ile daha da önemli gözükmeğe başladı.

Bazı yabancı kaynakların verdiği bilgiye göreyse Bulgar ve Almanlar Belgrad-Niş-Tsaribrod tren yolu çevresini üç bölük ile koruma aldıkları ve Bulgarların bu bölgede Çetniklere karşı güç kullandığı öğrenilmektedir.

Halen kesin olarak Türkiye-Suriye üzerine bir saldırı olmamakla birlikte adalardaki harekâtın güneye doğru bir harekâtın habercisi olabileceği değerlendirilmektedir.

Aynı kaynaklar Alman deniz kuvvetlerinin yüksek sayıda yığınağı Girit'e yaptıklarını bildirmektedir.⁹⁸

17. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Doğu'da Nazileri Yasaklayacaktır.

Diğer bölgelerin aksine, Doğu Avrupa'da Birleşmiş Milletler için sadece iyi haberler var. Öncelikle, Türkiye'nin Mihver devletlerine katılma ihtimali bulunmamaktadır. Türkiye ya savaş dışı kalacak ya da Almanlara karşı savaşacaktır.

---

⁹⁸ The New York Times, 27 Temmuz 1942, s. 6.

Bunun sebepleri basittir: Türkiye ve hâlihazırda Türkiye'nin yönetimini elinde bulunduran kişiler Almanları çok yakından tanımaktadırlar. Bu kişiler Almanların Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'ye karşı değişen tutumunu çok iyi hatırlamakta ve Atatürk'ün "*Almanlara dikkat edin*" sözünü yakından benimsemektedirler.

Türkler açık biçimde Almanları sevmemekte ve Almanlara güvenmemektedirler. Ama Türklerin savaşma yeteneği var mıdır?

Bu sorunun cevabı evettir. Türkler tahmin edebileceğinizden daha güçlü durumdadır. Türkiye'nin 750.000 kişilik iyi eğitilmiş ve iyi komuta edilen bir ordusu, ayrıca Gayri Nizami Harp yapabilecek 150.000 civarında ilave düzensiz birliği vardır. Türklerin tankları zayıftır ve topçuluk konusunda daha fazla İngiliz ve ABD desteğine ihtiyacı vardır, ancak Türkiye'nin coğrafi yapısı bu konuda aslında onlara yardımcı olmaktadır.

Türkiye'nin hâlihazırda 250 adet birinci sınıf operasyonel savaş uçağı vardır. Ayrıca, Almanlara karşı koyamayacak durumda olan 400 adet savaş uçağı daha bulunmaktadır. Öte yandan, Türklerin İngiliz müttefikleri Türkiye içerisinde birçok havaalanı inşa etmiştir.

Diğer taraftan, Türkiye Rusya'nın Boğazlar üzerindeki geleneksel emellerinden endişe duymaktadır. Ancak, burada da Türkiye'nin menfaatleri İngiltere ve ABD'nin çıkarları ile örtüşmektedir.⁹⁹

18. Times'a Göre Türkiye'nin Tarafsızlığı.

Almanlar Ege'de kontrolü elinde bulundurup Kafkasya'da ilerlerken, Türkiye'nin tarafsızlığı bir kez daha sınava tabi tutulmaktadır. Türkiye'nin İngiltere ile hiçbir zaman yürürlüğe koyulmamış bir karşılıklı yardım anlaşması vardır. Ayrıca Türkiye yaklaşık bir yıl önce Almanya ile bir dostluk anlaşması imzalamıştır.

Türk Başbakanı Refik Saydam hayatını kaybetmiş ve yerine Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu geçmiştir. Bu da Türkiye'nin politikasında bir değişiklik olmayacağını göstermiştir. Türkiye tarafsız olmaya devam etmektedir.

---

⁹⁹ The New York Times, 14 Ağustos 1942, s. 4.

Ancak, Türkler Müttefikler ile 1939 yılında yaptıkları antlaşmanın ardından Almanların verdiği tepkiyi hala yakından hatırlamaktadırlar. Almanlar o dönemde Türklerin zamanı gelince Polonya'nın kaderini paylaşabileceği imasında bulunmuştu.

Türkler Almanları Birinci Dünya savaşından çok iyi tanımakta ve Atatürk'ün Almanlara dikkat edilmesi gerektiği yolundaki sözlerini hatırlamaktadırlar. Türkiye gerekirse Almanlara karşı savaşmaya hazır durumdadır.¹⁰⁰

19. Habere Göre Türkiye Beyaz Saray Özel Temsilcisi ve Cumhuriyetçi Parti Lideri Wendell L. Willkie'nin Ziyaretiyle Cesaretlendi.

Türkiye savaş süresince ve savaş sonrası yeniden inşa döneminde Birleşmiş Milletlere askerî, siyasi ve ekonomik bakımdan yakından bağlıdır. Türkiye Müttefik devletler nihayetinde zafer elde edinceye kadar bu tutumunu muhafaza edecektir.

Bu ifadeler Beyaz Saray Özel Temsilcisi ve Cumhuriyetçi Parti Lideri Wendell L. Willkie'nin Türkiye'yi ziyareti sırasında Ankara'daki diplomatik çevreler tarafından dile getirilmiştir.

Türkiye, kendisine saldırılmaması veya ulusal onurunu aşağılayıcı bir tutum sergilenmemesi durumunda silahlı ve hazırlıklı tarafsızlığını sürdürecektir.¹⁰¹

20. Times Sofya'da Nazilere Karşı Zaferde Kuşku Belirdiğini Yazdı.

Bulgar Bakanlar kurulunun umudu yoktur. Türkiye'nin istihbaratına göre dört yüz bin kişilik ordu donanımlarını Almanlara kaptırdı.

Amerikalı öğretmenler sınır dışı edildi. Amerikan koleji kapandı. Hapishaneler tamamen doldu.

Son günlerde Türkiye'ye gelen bağımsız seyahatçilerden Bulgar dört yüz bin kişilik ordusunun bütün donanımını Almanlara kaptırdığı haber alındı.

Bulgaristan'da Toplama Kampları siyasi suçlular ile doldu, yiyecek sorunu baş gösterdi.

---

¹⁰⁰ The New York Times, 30 Ağustos 1942, s. E8.

¹⁰¹ The New York Times, 11 Eylül 1942, s. 4.

Sofya'dan dönen Amerikalı öğretmenlerden Dr. Black savaş süresince Sofya'da kalmayı planladığını, fakat Bulgar hükümetinin okulu kapattığını söyledi.

Bulgarlar çok ani bir şekilde savaşı desteklemeye başladılar. Bunun nedeni olarak Yugoslavya ve Yunanistan'dan alınan yerlerin Bulgarlar'a bırakılacak olması gösterilmektedir. Bulgarlar Anti-Bolşevik ve Anti-İngiliz duygularını yaymaya çalışmaktadırlar.

Amerikalılara karşı dost olan Bulgarlar son dönemde bunun yerini korkuya bıraktığını ve Amerikan uçaklarının Bulgaristan'ı bombalamasından korktuklarını belirtmektedirler. Bulgaristan'da yüz yirmi bin Yahudi'nin kıyımı ise devam etmektedir.

Hükümetin Moskova, BBC veya Amerikan radyolarının dinlenmesini yasakladığı ve ağır cezalar koyduğu, ayrıca kötuleyici haberler ve casusluk için yeni önlemler alındığı bildirilmektedir.¹⁰²

21. Times'a Göre Türkiye Çok Ciddi Şekilde Yeni Tehlikelerle Karşı Karşıya.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de uyardığı üzere, Türkiye'yi zor bir kış ve kritik bir ilkbahar beklemektedir. Türkiye'nin şu anda öngörülemeyen bir şekilde saldırıya uğraması ihtimali mevcuttur.

Türkiye'nin doğu ve güneydoğu sınırına müttefik kuvvetleri yığılırken, Alman orduları Kafkasları ele geçirerek Türkiye'nin kuzeydoğu sınırına yaklaştı. Öte yandan, Mihver kuvvetlerinin birliklerinin kayda değer bir kısmı Oniki Adalardan Afrika'ya kaydırıldığı için bu bölgeden Boğazlara yönelik bir saldırı gerçekleştirilme ihtimalinin en azından şimdilik olmadığı değerlendirilmektedir.

Türk yöneticilerinin izlediği dış politika ve başarılı diplomatik yöntemler Türkiye'nin şimdiye kadar savaşa dahil olmamasını sağlamıştır.

Türkler siyasi bilinci gelişmiş hassas insanlardır. Dolayısıyla, batılı bazı dergilerde savaş sonrası düzenlemelere ilişkin yayımlanan haritalarda Boğazların Ruslara bırakıldığının gösterilmesi veya bir takım dergilerde yayımlanan makalelerde

---

¹⁰² The New York Times, 05 Ekim 1942, s. 2.

Türklerin Almanlarla birlikte Ruslara karşı savaşmaması nedeniyle açık gözlü olmakla suçlanması Türkiye’de memnuniyetsizlik yaratmıştır.¹⁰³

22. Habere Göre Türkiye Savaş Bütçesini Artırmaktadır.

TBMM bu yılın savunma bütçesine 11.550.000 sterlin ilave ödenek tahsis edilmesini kararlaştırmıştır.¹⁰⁴

23. Times’a Göre Türk-Sovyet Birleşmesi İtilaf Devletlerini Kızdırdı.

Türkiye ile Almanya arasındaki anlaşmaya göre Türkiye’nin kroma karşılık Almanya’dan silah alması bekleniyordu, fakat bu anlaşma Almanya’nın silahları göndermemesi nedeniyle askıya alındı.

Türk-Sovyet yaklaşması Almanya ve İtalya’da dehşet ve kızgınlıkla karşılandı.

Amerikan, İngiliz ve Rus diplomatlar Türkiye’nin bütünlüğünün korunacağını teyit ederek Türkiye’yi kendilerine yakınlaştırdılar.

Alman ve İtalyan diplomatlar Rus-Türk yaklaşmasını dikkatle izlemektedirler.

İtilaf Devletleri Radyosu Almanya’nın Türk ve Alman yaklaşması nedeniyle korktuğunu ve politikalarını değiştirmeyi düşündüğünü söyledi.¹⁰⁵

24. Churchill Türkiye’yi Ziyaret Etti.

Başbakan Churchill’in Türk Cumhurbaşkanı İnönü ile Adana’da iki günlük sürpriz bir görüşme yaptığı öğrenildi. İki lidere siyasi ve askerî uzmanlardan oluşan heyetler eşlik etti ve görüşmeler Türk-İngiliz danışmanlıkları şeklinde cereyan etti.

Toplantı Churchill’in talebi üzerine gerçekleştirilmiş olsa da, söz konusu görüşme Türkiye’nin savaşta değişen dengeleri göz önünde bulundurarak İngiliz müttefikine sadık olduğuna işaret etmektedir.

---

¹⁰³ The New York Times, 08 Kasım 1942, s. E4.

¹⁰⁴ The New York Times, 13 Aralık 1942, s. 13.

¹⁰⁵ The New York Times, 10 Ocak 1943, s. 14.

Churchill'in bu ziyareti Başbakan Roosevelt ve Stalin'in bilgisi ve onayı dahilinde oldu. Geçtiğimiz akşam Moskova'daki İngiliz Büyükelçisi, Rusya'ya görüşmelerin mahiyeti hakkında bilgi verdi.

Görüşmelerde ele alınan konuların ayrıntıları açıklanmamış olsa da, bu temas Türkiye'ye İngiltere ve ABD tarafından daha fazla savaş malzemesi sağlanacağına işaret etmektedir.

Churchill daha sonra Kahire'ye geçti. Kahire'de Churchill; bir önceki savaşta trajik şekilde bozulan Türk-İngiliz ilişkilerinin artık tümüyle düzeldiğini söyledi.¹⁰⁶

25. Gazetenin Verdiği Habere Göre Türkiye Müttefik Devletlerin Saflarına Yaklaşmaktadır.

Başbakan Churchill'in son ziyaretinde de ortaya çıktığı üzere, Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere daha az temkinli yaklaşımının Türklerin müttefik saflarına katılacağı anlamına gelmediği yorumları yapılmaktadır. Bu sadece Türkiye'nin savaşın yakın doğuda yarattığı gelişmelere kendisini uyarlamasıdır.

Türk basını Almanya'nın savaşı kaybedeceğini açıkça belirtse de savaş dışı kalmayı övmektedir. Bu da aslında resmi görüşü yansıtmaktadır. Türk kamuoyu ise büyük ölçüde müttefik devletlerden yanadır.

Türkiye 1911'den 1922'ye kadar kesintisiz şekilde savaş yaşamıştır. Daha sonra çevresinde barış ortamı yaratmaya gayret etmiş ve batılılaşma sürecine girmiştir.

Yukarıdaki nedenlerle Türkiye 1939 yılında İngiltere ve Fransa ile ittifak anlaşması yapmış ve 1941 yılında ise Almanlarla saldırmazlık anlaşması imzalamıştır. Bu anlaşmalar ile Türkiye savaş dışı kalmayı hedeflemiştir.

Türkiye bir yandan ABD'den yardım alırken diğer yandan Almanya'dan silah ve diğer malzemeler satın almaktadır.

Türkiye kendisini İngiltere'nin savaş dışı müttefiki olarak göstermiş, Yugoslavya'nın işgalinden sonra ise tamamen tarafsız bir tutum takınmıştır.

---

¹⁰⁶ The New York Times, 02 Şubat 1943, s. 1.

Bugün Türkiye Müttefiklere doğru kaymakta, buna rağmen savaşa girmekten uzak durmaktadır.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ The New York Times, 09 Şubat 1943, s. 5.

Ü ç ü n c ü B ö l ü m

MÜTTEFİKLERİN ÜSTÜNLÜK SAĞLADIĞI DÖNEM (01 Mart 1943'ten Savaşın Bitimine Kadar)

1. The New York Times'ın Verdiği Habere Göre Wallace'in Konuşması Türkiye'de Yankılandı.

Başkan Yardımcısı ve Standley ABD-Rus ilişkilerini netleştirdi. Ankara'nın uzun süreden beri beklediği buydu. Savaş sonrası sorunların çözümü kolaylaştı. Türkler İtilaf karşıtı safa geçti. Başbakan Saraçoğlu hükümeti Başkan Yardımcısı Wallace'in konuşmasını dikkatle dinledi. Gazetelerdeki ve hükümete yakın kaynaklardaki mutluluk Türkiye'nin Başkan Yardımcısının açıklamalarını iyi karşıladığını göstermektedir.

İsmet İnönü'nün tekrar seçilmesini takip eden haftada Kabinede 4 değişiklik de yapıldı. Genç ve atik bakanlar eski tutucu bakanların yerine göreve geldi. Eski bakanlar itilaf devletlerinin tarafını tutmakla suçlanıyorlardı. Bu gelen açıklamalarla Türkiye'nin yakın dönemde politikasını değiştirmesi beklenmektedir.

BM'nin yeniden yapılandırılmasını artık ABD'nin üstleneceği Türkiye'nin hükümete yakın çevrelerince açıklanmaktadır.

Türkler Rusya'nın savaş sonrası süper güç olacağını anlayan ilk ülkelerden biriydi.

Kabinedeki değişikliklerin en anlamlılarından biri Nazi taraftarı yayımcı Yunus Nadi'nin görevden alınması idi. Ayrıca yeni kabine Alman taraftarı Tasviri Efkar gazetesine baskıları arttırdı.

Türkler savaşın en kritik ilkbaharına girildiğinin farkında ve diplomatik ve askerî olarak hazırdırlar.¹⁰⁸

2. Habere Göre Yaşlı Morgenthau Savaşın Bitirilmesini İstedi.

Türkiye eski Büyükelçisi savaş sonrası için büyük bir Deniz ve Kara Kuvveti kurulmasını istedi.

Amerika'nın yeni bir savaşla yüz yüze gelmesi için çok uzun yıllar hazırlanması gerektiğini söyledi.¹⁰⁹

3. Bulgaristan'daki Almanlar Boğazlarda Tehlike Yarattı.

Almanya'nın istediği takdirde Bulgaristan'ı bir üs olarak kullanarak Boğazların Avrupa yakasına saldırabileceğine şüphe duyulmamaktadır. Hatta Almanlar böyle bir ihtiyaç doğması ihtimaline karşı hazırlıklıdırlar.

Almanlar bu günlerde Türkleri endişeli bir şekilde izlemektedirler. Başbakan Churchill'in Adana'yı ziyaretini müteakiben hâlihazırda devam eden Kahire Konferansı Almanların Türkiye'ye karşı uyguladığı baskı politikasını gözden geçirmesine neden oldu.

Almanların Türkler ile dost olmak istediğinden kuşku yoktur. Türkiye'nin değerli krom madenlerine sahip olması ve kritik jeostratejik konumu Almanların Türkiye'ye yönelik tutumunu belirleyen başlıca faktörlerdir.

Bazı yorumcular Almanya'nın Boğazların kontrolünü ele geçirmek üzere Türkiye'ye saldırması gerektiğini düşünmektedir. Ancak Alman Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop Türkiye'nin kesin olarak müttefiklere katılmış olduğuna kanaat getirilmeden Türklere saldırmayacaktır.¹¹⁰

4. Habere Göre Sinir Harbi Doğu Akdeniz'de Yayılırken Stratejik Değerler İncelendi.

Küresel ışık Ortadoğu'yu ve Türkiye'yi aydınlatmaya devam ederken, savaş Doğu Akdeniz'e yayıldı.

---

¹⁰⁸ The New York Times, 15 Mart 1943, s. 3.

¹⁰⁹ The New York Times, 25 Nisan 1943, s. 14.

¹¹⁰ The New York Times, 16 Mayıs 1943, s. E 5.

Türkiye, Suriye, İran ve Irak savaşın Avrupa safhasında stratejik önemlerini korumaya devam etmektedir.

El Amein'deki İngiliz zaferinden sonra önemi biraz azalmış olsa da Ortadoğu'da Irak halen petrol için önemini korurken, İran Rusya'ya gönderilecek yardımlar için bir yol olurken, Türkiye Boğazlar ve stratejik konumu nedeniyle Karadeniz'de bir "partner" olarak görülmektedir. Ayrıca Güney Rusya'daki Alman kuvvetlerine gidecek destekte Türkiye kilit ülkedir.

Hindistan'a gelen destek kuvvetlere rağmen İngiliz orduları sadece isim olarak bir ordu olabilirler, Amerikan güçleri ise çoğunlukla teknisyen ve istihkâm birliklerinden oluşsa da İran'da güçlü bir biçimde yerleşmiş durumdadır.

Türkiye halen dikkatli bir tarafsız ülkedir. İtilaf devletlerine katılması çok küçük bir ihtimaldir, ancak ittifak devletlerine de çok yakın değildir.

Büyük bir ordusu var, fakat çok mekanize değildir. 43 Piyade Tümeni, 4 Zırhlı Tümeni ve 1 Mekanize Tümeni mevcuttur.

Toplam olarak (özel birlikler dâhil) 1,5 milyon askeri vardır. Bunun yarısı şu anda silahaltında. 4 Ordu halinde organize edilmiş durumdadırlar.

1. Ordu Trakya ve Çanakkale Boğazının batı yakasında yerleşik halde,
2. Ordu Çanakkale boğazının Asya tarafında ve Ege denizinin doğusunda,
3. Ordu Kafkaslar ve güney cephelerinden sorumlu,
4. Ordu Karadeniz'in doğusundadır.

Türk deniz kuvvetleri küçük ve eski fakat Rus Karadeniz donanması ile birleştiğinde güç dengesini İttifak devletleri lehine bozabileceği kıymetlendirilmektedir.

Trakya'nın, Türklerin inşa ettikleri savunma bölgelerine rağmen ani bir Bulgar-Alman saldırısı karşısında zor durumda kalabileceği, ayrıca Asya ile Avrupa'yı ayıran boğazlar nedeniyle Türklerin Trakya'ya yardımcı güç göndermelerinin zor olabileceği değerlendirilmektedir.

Bundan daha önemlisi Türkiye savaş sonrası garantiler istemektedir. Buna göre savaş sonrası Türkiye Çanakkale boğazını Ruslara bırakmayı reddetmektedir.

Bazı Ege adaları veya Güney Avrupa'yı İttifak Kuvvetleri çıkarma yapmadığı sürece Türkiye'nin tarafsız statüsünü değiştirmesi imkânsız görünmektedir.¹¹¹

5. Times Türkiye'de Görüşme Beklendiği İddiasında Bulundu.

İstanbul'da çıkan dedikodulara göre, yeni İtalyan Başbakanı Raffaele Guariglian'ın İstanbul'daki ABD Büyükelçisi Laurence A. Steinhardt vasıtasıyla Müttefik devletler nezdinde barış temasları yapacağı bildirildi.¹¹²

6. Habere Göre Türkiye Savaşta Pay Almaya Hazırlanıyor.

Türkiye dört yıl süren tarafsızlık süreci boyunca hem İngilizlerle müttefiklik ilişkilerini hem de Almanlarla eski dostluk bağlarını muhafaza etmiştir. Ancak artık Türkiye savaşta harekâtlarda etkin biçimde yer alarak savaşın kaderini belirlemeyi ciddi biçimde düşünmektedir.

Bu katılımın ne kadar etkin olacağı veya ne zaman olacağı hala belirsizdir. Durum Avrupa devam eden savaşın gidişatına ve ABD ve İngiltere'nin Rusya ile dünyanın geleceğine ilişkin varacağı anlaşmaya bağlı gibi görünmektedir.

Türkiye'deki izlenim İtalyanların savaşta çekileceği ve bu durumda Akdeniz'de yalnız kalacak Almanların Balkanlar'da daha fazla tutunamayarak Tuna nehri çekileceği yolundadır.

Bu mantık Türkiye'nin Almanlara ilişkin olarak Birinci Dünya savaşında edindiği tecrübeye dayanmaktadır. Bir önceki savaşta İtalya ile Almanya farklı taraflarda olsa da Osmanlı İmparatorluğunun doğu kanadını koruması nedeniyle Almanya uzun bir müddet Balkanlar'da direnebilmiştir.

Ancak, şimdi durum farklıdır. Türkiye saldırganlar arasında yer almasa da bu savaşta açık bir şekilde Müttefiklere yakın görünmektedir. Müttefik Kuvvetlerinin İtalya üzerinden Balkanlardaki Alman Kuvvetlerine saldırması durumunda Türkiye'nin bu harekâtı doğu cephesinden destekleme ihtimali bulunmaktadır. Türkiye artık savaşta yeni bir tutum takınmasının zamanının geldiğinin farkındadır.¹¹³

---

¹¹¹ The New York Times, 25 Haziran 1943, s. 4.

¹¹² The New York Times, 28 Temmuz 1943, s. 5.

¹¹³ The New York Times, 16 Ağustos 1943, s. 4.

7. The New York Times'a GÖre Türkiye Savaş Sonrası Bir Ekonomik Büyüme Beklemekte ve Toprak İsteklerini Reddetmektedir.

Türkiye Filistin'de daha büyük politik ve ekonomik rol beklemekte, Yunanistan'la güçlü bir ittifakı hedeflemektedir.

Türkiye İttifak Devletleri tarafında savaşa girmeye hazırlanırken savaştan sonra daha etkin bir rol almak istemektedir. Karadeniz ve Akdeniz arasında bulunan ayrıca Avrupa ve Asya'yı bağlayan Türkiye, Kemalist Cumhuriyetten beri ilk kez bu kadar etkili bir politika ve ekonomik pozisyon yakalamak istemektedir.

Ekonomik düzelme herkes tarafından beklenmektedir. Ayrıca ülkenin sahil kesimini iç bölgelere bağlayan yolları vardır. Ayrıca henüz bulunmamış doğal zenginlikleri ve ucuz işçilik mevcuttur. Bu nedenlerle ve Mustafa Kemal Atatürk'ün yeni azınlıkları ülkeye katmamak amacıyla toprak talebinde bulunmama politikası ülkeye güç katmaktadır.

Buna rağmen Türkiye'nin komşuları içerisinde kendisine çok önemli gözükten yerlerde mevcuttur. Balkanların geleceği, Akdeniz, Karadeniz ve Boğazlar Türkiye'nin güvenliği için önem teşkil etmektedir.

Bazıları askerî nedenlerle Bulgaristan'ın güneyinin alınması gerektiğini söylemektedirler. Hükümet ise bunu kesinlikle reddetmektedir. Balkanlar ise Türkiye'yi endişelendirmektedir. Slavlar ve onların lideri Rusya tarihi nedenlerle hep uzak durulan milletlerdir. Buna rağmen Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki toprak istekleri çok tepki çekmemektedir.

Balkanlarda sadece Baserabya ve Kuzey Bukovina Sovyetler için işe yarar yerlerdir. Rusya'nın gerçek emelleri barış antlaşmasını imzalaması sonrası görülecektir. Eğer Sovyetler Romanya ve Bulgaristan üzerinde hak iddia ederse bu demektir ki Balkanlar tehlike altındadır.

Türk görüşüne göre Balkan Ülkeleri "komünist rejim tehlikesini" öne sürerek kendilerine göre daha iyi bir barış antlaşması imzalatma imkânına sahiptir.

Türlere göre Çanakkale Boğazı artık eski önemini yitirmiştir. Montrö antlaşması ile ticari geçişlerinin serbest olması ve Ege adalarını kontrol edenlerin aslen suyollarını kontrol etmesi Rusya için boğazların önemini biraz daha azaltmıştır.

Türkiye Ege adalarındaki çoğunluğun Yunan kökenli olması nedeniyle bu adaların Yunanistan'a bırakılmasında bir sorun görmemektedir. Türkiye bununla birlikte Yunanistan ile güçlü bir ittifak kurulmasını planlamaktadır.¹¹⁴

8. Habere Göre Steinhardt'ın Ziyareti Önem Taşımaktadır.

Ankara'daki en üst düzey diplomatik kaynaklara göre, Ankara'daki ABD Büyükelçisi Laurence A. Steinhardt, Müttefiklerin Balkanları muhtemel işgali öncesinde Türkiye'nin Müttefik Kuvvetlerin Güneydoğu Avrupa'ya girişi konusundaki tutumu hakkında Dışişleri Bakanlığında istişarelerde bulunmak üzere 13 Eylül 1943 Pazar günü ABD'ye hareket edecektir.¹¹⁵

9. Times'a Göre Türkler Balkanların Birleşmesi İçin Sesini Yükseltti

Üç büyük Müttefik devletin Dışişleri Bakanlarının bir türlü gerçekleşmeyen konferansı, dikkatlerin savaş alanından Moskova'ya çevrilmesine neden oldu.¹¹⁶

10. Almanlar Nazilerin Çökeceğini Öngörmektedir.

Times'a göre; Nazi Avrupa'sında rahatsızlık ve yenilgi duygusu giderek yayılmaktadır. Almanya'yı terk ederek Türkiye'ye yerleşen eski bir Alman savaş muhabiri, "*Almanya'nın bazılarının tahmin ettiğinden daha çabuk yıkılacağını*" belirtmektedir.¹¹⁷

11. Türkiye'ye İlişkin Karar Yakında Beklenmektedir.

The New York Times'a göre;

İngiliz kaynakları, Türkiye Almanya'ya karşı bir harekâta girişmekte isteksiz davransa da, Türkiye'yi etkileyebilecek bazı kararların yakında alınabileceğini bildirdi. Yerel basın, Türkiye'nin Müttefik Devletlere destek sağlama ihtimali üzerinde

---

¹¹⁴ The New York Times, 17 Ağustos 1943, s. 8.

¹¹⁵ The New York Times, 13 Eylül 1943, s. 11.

¹¹⁶ The New York Times, 15 Ekim 1943, s. 3.

¹¹⁷ The New York Times, 24 Ekim 1943, s. 39.

çalışmalarını sürdürdüğünü ve bu durumun Ankara'daki Alman Büyükelçisini fazlasıyla rahatsız ettiğini yazdı.

Türk kamuoyunun 1941 yılından bu yana hiç olmadığı kadar Müttefik Devletlerden yana olduğu konusunda şüphe yoktur. Ancak bu tek başına büyük adımlar atılması için yeterli değildir.

Rusya Türkiye'nin biran önce bir tutum almasını beklemektedir. Türkiye'nin Müttefiklerden yana tavır alması durumunda Almanların Ege'de tutunabilmesi zor görünmektedir. Ancak hâlihazırda Türkiye'nin Politikası İngiltere ile aktif olmayan bir savunma ittifakı ile Almanlar ile dostluk anlaşmasına dayanmaktadır.¹¹⁸

12. Gazete Müttefiklere Gizlice Yardımda Bulunan Türkiye'nin Savaşa Girmeye Yaklaştığını İddia Etti.

Türkiye Müttefik Kuvvetlerine gizli destek vermekte ve Mihver Devletlerine karşı savaşa girmeye giderek yakınlaşmaktadır. Türkiye'nin önümüzdeki ilkbahar itibarıyla Birleşmiş Milletlerin bir savaşan üyesi olacağı yolunda herhangi bir şüphe bulunmamaktadır. Türkiye'nin Müttefik Kuvvetlerine yardımını sürdürmesi Almanların Türkiye'ye saldırmasına neden olabilir.

Türkiye'nin Müttefik Devletlere hava ve deniz limanlarını açması savaşa girmesiyle eş anlamlı olacaktır. Bu tabii ki Türkiye'nin kıyılarının ve büyük liman şehirlerinin hava saldırılarına karşı korunması şartıyla yapılacaktır.

Türkiye'nin cesur ordusu bile ilkbahar aylarından önce savaşa girmeyecektir. Çünkü soğuk kış ayları Trakya'da savaşmaya elverişli değildir.

Öte yandan, Tanin Gazetesi bugün, Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu'nun TBMM'de yaptığı konuşmada Türkiye'nin İngiliz-Alman savaşında artık tarafsız olmadığını ve İngiltere ile arasındaki ittifak anlaşmasının gereğini yapmaya her zaman hazır olduğunu söylediğini yazdı.¹¹⁹

---

¹¹⁸ The New York Times, 17 Kasım 1943, s. 5.

¹¹⁹ The New York Times, 19 Kasım 1943, s. 1.

13. Habere Göre Türkiye’de Halk Savaşa Karşı.

Tarafsızlık statüsünün değiştirilmesi İttifak Devletlerine duyulan sempatiye rağmen şüphe ile karşılanmaktadır.

Amerika’nın bu ülkede saygınlığı yüksektir.

Türk halkının savaşa yüksek oranda karşı olması nedeniyle kısa vadede Türkiye’nin tarafsız statüsünün değişmesi beklenmektedir.

İttifak Devletlerine olan sempati bombalanma korkusundan daha fazla değildir. İstanbul gibi evlerin çoğu ahşap olan bir şehrin bir-iki bombalama ile yok olacağı düşünülmektedir.

Hükümete yakın kaynaklar Türkiye’nin savaşa girmesinin ülkenin çöküşünü hızlandıracak ve İttifak Devletlerine bir yarar sağlamayacağını söylemektedirler.

Birçok düşünür, Türkiye’nin İngiltere ile yaptığı anlaşma nedeniyle savaşa onun tarafında katılacağını, fakat Polonya ve Yunanistan örneklerinin bulunduğunu söylemektedir. Buna göre Türkiye İttifak Devletlerinin Ortadoğu’da zayıf olduğu dönemlerde akıllı manevralarla bir felaketi önledi.

Türk Devleti bir yarı diktatörlük olarak görülebilir. Basında devlete karşı eleştiri çok az olarak görülebilir. Bazı yazarlar İttifak Devletlerine karşı sempati beslemekte, fakat Türkiye’yi savaşa sokmaya güçleri yetmemektedir.

Türkiye’yi savaşa girmekten alıkoyan ülkenin onuru her şeyden daha önemlidir. Türkiye’nin hiçbir toprak kazanımının da gözü yoktur. Bu ülkeyi savaşa sokacak tek şey onurlarının kırılmasıdır.

Türkler Amerika’ya bir sevgi ve saygı ile bakmaktadır. Bunlar Türkiye’nin Amerika tarafında savaşa girmesine yetebilecek kadar büyük nedenlerdir.¹²⁰

---

¹²⁰ The New York Times, 28 Kasım 1943, s. 36.

14. Times'a Göre Yeni Kabine Görüşmeleri Türkiye'yi Savaşa Katmaya Çalışmaktadır.

Churchill, Roosevelt ve İnönü'nün görüşmeleri Türkiye'nin savaşa girişi ile ilgili spekülasyonlara yol açtı. Türkiye için problem İngiltere'ye yardım etmek veya etmemek değil nasıl ve ne zaman etmektir. Bu İnönü ve Churchill arasında görüşüldü.

Bu görüşmelerin temelini 19 Ekim 1939 tarihli İngiliz-Fransız-Türk Antlaşmasının II nci maddesi oluşturmaktadır.¹²¹

15. Gazetenin Verdiği Habere Göre Sofya'da Türkiye Hakkında Panik Yaşandığı Bildirilmektedir.

Kahire'de Roosevelt, Churchill ve İnönü arasındaki görüşmeler devam ederken Bulgaristan ve Mihver Devletlerinin Balkanlar'daki diğer uydularında siyasi bir panik yaşanmaktadır. Bulgaristan Başbakanı Doori Boshikoff Türk Bakan Şevki Berker ile görüşükten sonra Bakanlar Kurulunu olağanüstü topladı. Bakanlar Kuruluna üst düzey askerî yetkililerin de katıldığı bildirildi. Bakanlar Kurulunun yarın bir kez daha bir araya gelmesi beklenmektedir.

Bulgaristan'daki paniğin temel sebebinin Türkiye'nin Müttefik Devletlerin gemilerine Boğazlardan geçiş hakkı tanıdığı yolundaki haberlerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.¹²²

16. Times'a Göre İran Bildirisi Türkiye'yi Memnun Etti.

Tahran'ın İran'ın geleceği konusunda yayımladığı bildiri Türk hükümetini fazlasıyla memnun etti.

Türkiye'de endişe yaratan iki temel olgu; Rusya'nın Basra Körfezine erişim sağlamak amacıyla İran'daki mevcudiyetini sürdüreceği ve Türk Boğazları üzerinde emelleri olduğu idi. Başkan Stalin'in İran'ın bağımsızlığını teminat altına alan bildiri imzalaması Rusya'nın herhangi bir toprak elde etme amacı bulunmadığını açıkça gösterdi.

---

¹²¹ The New York Times, 07 Aralık 1943, s. 1.

¹²² The New York Times, 09 Aralık 1943, s. 1.

Bu imza ve Kahire'deki Türkiye-ABD-İngiltere toplantısının Bulgaristan ve Romanya'nın tutumunu etkileyebileceği söylenmektedir.¹²³

17. Türkiye'nin Tutumunda Hazırlıklı Olmak Anahtar Rol Oynamaktadır.

Üst düzey kaynaklara göre, Türkiye, Genelkurmay Başkanlığı kendini hazır hissedinceye kadar savaşa girmeyecektir. Kahire'deki Türkiye-Müttefikler Konferansı Türkiye'nin savaşa aktif olarak katılması sorununu geçici olarak bile rafa kaldırmadı. İddiaya göre Türkiye'ye savaşa katılması için büyük baskı uygulandı.¹²⁴

18. Gazetenin Yorumuna Göre Wilson Güney Fransa'ya Girme İpucu Vermektedir.

Yeni Akdeniz Bölge Komutanı Sir Henry Maitland Wilson düzenlediği ilk basın toplantısında, Komutanlığının sorumluluk sahasının Fransa-İspanya sınırından Bulgaristan-Türkiye sınırındaki Meriç Nehrine kadar uzanan cephe olduğunu belirtti.¹²⁵

19. Dışarıdan Haberler.

Times'a göre;

Kanıtlar bize gösteriyor ki Finlandiya ve Türkiye her zamankinden daha kararlı bir şekilde tarafsızlıklarını korumak istemektedirler.

Hiçbir ülke savaş dışında kalmayı aslında başaramadı. İsveç ve Türkiye fiziksel olarak savaşın dışında kalmayı başardı, ancak bu diğer güçlerin istemesi ve onların çizdiği kuralların çerçevesinde gerçekleşti.

Dün çıkan gazetelerde Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun basın toplantısının yankıları vardı. İlginçtir ki dört sene önce Saraçoğlu bu açıklamaları yapmıştı. Türkiye'nin hiçbir şekilde toprak emelleri olmadığını, Türkiye'nin topraklarından ve sınırlarından memnun olduğunu açıkladı. Ayrıca barış konferansında yer almak istediklerini söyledi.

---

¹²³ The New York Times, 12 Aralık 1943, s. 42.

¹²⁴ The New York Times, 05 Ocak 1944, s. 3.

¹²⁵ The New York Times, 18 Ocak 1944, s. 5.

Ayrıca Cumhurbaşkanı İnönü ve Başbakan Saraçoğlu açıklamalarında savaş tehlikesinin Türkiye’den artık uzaklaştığını açıkladılar.¹²⁶

20. İttifak Devletlerinin Güven İçinde Son ve En Büyük Hücumu.

İttifak Devletleri güven içinde son ve en büyük hücum hazırlanırken bazı Avrupa Devletleri bunu anlamış gibi gözükmektedir. Bunun en güzel örneği Türkiye’nin Almanya’ya karşı savaş açmayı reddedişidir.

Ankara ve Madrid ile ikinci ve son hücum başarı ile gerçekleştirildikten sonra bir sorun kalmayacaktır. Fakat Ege’de yaşanan son bozgun tarafsız devletleri şüpheye sevk etmektedir.

Türkiye ise bu bakımdan çok değerlidir. Geçmiş altı ayda İttifak Devletlerine katılması çok iyi karşılanırdı. Daha da önemlisi önümüzdeki altı ayda gelmesi çok daha iyi karşılanacaktır.

İngiltere ise Ankara’nın cevabını geciktirmesi nedeniyle Türkiye’ye yaptığı tank ve hafif silah sevkiyatını durdurdu.

Daha önceleri değerli olan Türkiye’nin tarafsızlığı idi. İngiltere Mısır’ın önünde bir set çekmiş gibi duran Türkiye ile ticari anlaşma imzalamıştır.

Savaşın sonuna kadar Türkiye’nin tarafsız rolü öngörülmektedir.

Ankara aktif yardımı reddedince İngiltere de yardımlarını kesmiştir.

Türkiye’yi bu kararı almaya iten sebeplerin başında Almanya’nın Balkanlar’daki hava gücü gelmektedir. Ancak zor durumdaki Alman Hava Kuvvetlerinin İstanbul’a bir saldırı düzenlemesi imkânsız gözükmektedir.

Bunların üzerine ticari bakımdan tarafsızlık Türkler tarafından daha faydalı gözükmektedir. Rusya dışında her tarafla Türkiye ticaret yapmıştır.

Türkiye’deki Akademik çevreler Türkiye’nin tarafsızlığını savaşın sonuna kadar koruyacağını söylemektedir.¹²⁷

---

¹²⁶ The New York Times, 14 Şubat 1944, s. 16.

¹²⁷ The New York Times, 05 Mart 1944, s. 4.

21. Habere Göre Türkiye'nin Reddi Siyasilere Bırakılmaktadır.

Kahire'deki güvenilir kaynaklar, Türk hükümetinin, sevkıyatı ve kullanıma hazır hale getirilmesinin aylar alacağını, büyük miktarda savaş malzemesinin tümünün kendisine verilmemesi durumunda savaşa girmeyi veya Müttefik Kuvvetlerine üs vermeyi reddettiğini bildirdi.

Öte yandan, yakın zaman önce Türkiye'den elleri boş dönen İngiliz heyetinin önüne de ciddi siyasi engeller çıkarılmıştı. Türk Genelkurmay'ı İngilizlerin Türkiye'ye saldırabilecek azami Alman Kuvvetlerine ilişkin tahmini rakamını kabul etmemişti. İddiaya göre, Türkler İngilizlerin tahmin ettiğinin on katı büyüklükte bir Alman Kuvvetinin saldırabileceğini tahmin ettiklerini söyledi.

Diğer taraftan, dedikodusu yapıldığı üzere Bulgaristan barış yapmayı düşünüyor ise, durumun ciddi şekilde değişebileceği değerlendirilmektedir.¹²⁸

22. Habere Göre Türkiye'de Altın Fiyatları Yükseldi.

Türkiye'de altın fiyatları bir kez daha yükselerek, Müttefiklerin Kahire'de gerçekleştirdiği konferansı takiben toplam yüzde 33'lük bir artış kaydetti.

Krom isimli Türk gemisinin Ege Denizinde tanımlanamayan bir denizaltı tarafından batırılmasının haricinde savaş tansiyonunu alevlendirerek bu son artışa sebep olabilecek bir gelişme olmamıştı.

İstanbul'daki bazı tüccarlar ise Türkiye'nin nihayetinde savaşa gireceğini düşünmektedir. Bu düşünceyi destekleyecek herhangi bir resmi açıklama bulunmamaktadır.¹²⁹

23. Times'a Göre Dışişleri Bakanı Türkiye'nin Savaşla Karşı Karşıya Kalabileceğine İşaret Etmektedir.

Ankara Radyosu, Türkiye'nin Almanya'ya krom satışını durdurmasının ardından ilk basın toplantısını düzenleyen Dışişleri Bakanı Numan

---

¹²⁸ The New York Times, 05 Mart 1944, s. 9.

¹²⁹ The New York Times, 04 Nisan 1944, s. 6.

Menemencioğlu'nun, Türkiye'nin silaha başvurmasının gerekmesi halinde halkın şaşırması gerektiğini söylediğini bildirdi.

Radyo bülteninde ayrıca, gece Ankara'da hava saldırısı önlemleri uygulanacağı ve yarın 22:00-23:00 saatleri arasında tam karartma tatbikatı yapılacağı duyuruldu. Bu konuda yöneltilen bir soruya Dışışleri Bakanı Menemencioğlu, "şu anda normal koşullarda yaşadığımızı düşünmek zararlı" yanıtını verdi.¹³⁰

24. Türkiye'de Hükümetin Görevden Alınması Planlandı.

Turancı Faşist bir grubun Türkiye'de kendi hükümetini kurmak üzere plan yaptığı iddia edildi. Resmi kaynaklara göre, Türkiye'de hükümeti değiştirerek Cumhurbaşkanlığı, TBMM Başkanlığı, Başbakanlık ve Genelkurmay Başkanlığına kendi yandaşlarını atamayı planlayan, Almanya yanlısı Turancı Faşist bir hareketin liderleri gözaltına alındı.¹³¹

25. Mihver Devletlerinin Boğazları Kullanması Protesto Edildi.

Habere göre İngiltere, Türkiye'nin Nazi gemilerinin Boğazlar üzerinden Ege Denizine geçmesine müsaade etmesine karşı çıkmaktadır. İngiliz hükümeti yakın zaman önce Karadeniz'deki harekâtlarda kullanılan Alman savaş gemilerinin Boğazlardan geçişine izin veren Türkiye'yi protesto etti. İngiliz hükümeti Montrö Sözleşmesine atıfta bulunarak Doğu Akdeniz'deki müttefikinin yükümlülüklerini yerine getirmemesine göz yummaktan sıkıldığını belirtti.¹³²

26. Times'a Göre Türkiye'nin Hareket Tarzı Beklemede.

Teyit edilmeyen bilgilere göre, Ankara'daki Almanya Büyükelçisi Franz von Papen Büyükelçilikte evraklarını imha ederek Türkiye'yi terk etti. Siyasi gözlemciler, Türkiye'nin Rusya'ya karşı tutumunun ve diğer faktörlerin Türkiye'nin savaşa girebileceğine işaret ettiğini söylemektedirler.¹³³

---

¹³⁰ The New York Times, 05 Mayıs 1944, s. 6.

¹³¹ The New York Times, 04 Haziran 1944, s. 5.

¹³² The New York Times, 06 Haziran 1944, s. 7.

¹³³ The New York Times, 13 Temmuz 1944, s. 6.

27. Türkiye Almanya ile İlişkilerini Kesebileceğinin Sinyalini Verdi.

Habere göre Ankara'da bugün yayılan dedikodulara doğrultusunda, Türkiye'nin yakın zaman içinde Almanya ile arasındaki ekonomik ve diplomatik ilişkilerini kesebileceği değerlendirilmektedir.¹³⁴

28. Habere Göre Churchill Savaş Raporunu Açıkladı.

Türkiye hakkındaki rapor Şubat'tan beri Parlamento'daki ilk büyük oturumda görüşüldü.

Başbakan Churchill'in Parlamento'da 22 Şubat'tan beri ilk kez savaş raporunu açıklaması beklenmektedir.

Türk politikasında ciddi değişikliklerin açıklanması beklenmektedir.

Türk devletinin yarın bir açıklama yaparak tarafsızlık statüsünü bozmasını Almanya'ya bırakacağını veya aktif olarak (İngiltere yanında) savaşa katılacağını açıklaması beklenmektedir.

Son konuşmasında Churchill, İspanya lideri Franco'yu İngiltere'yi arkadan bıçaklamadığı için övmüş, Türkiye'yi savaşa ittifak devletleri yanında katılmadığı için suçlamıştır.

Askerî ve politik havanın değişmesine rağmen Churchill'in daha önceki sözlerini değiştirmeyeceği sadece günümüze daha yakın olayları anlatacağı beklenmektedir.

Türk Bakanlar kurulunun öğleden sonra toplanması beklenmektedir. Normal şartlarda Churchill'de konuşmasına (Londra saati ile) 13.00'de başlayacaktır.¹³⁵

29. Gazeteye Göre Türkiye Nazi Rejimi ile İlişkilerini Kesti.

Washington ve İngiltere'den gelen baskılar sonucu Türkiye Almanya ile bağlantılarını sona erdirdi.

Saraçoğlu ABD ve İngiltere Türkiye'nin karşılaştacağı zorluklar karşısında yardım sözü verdiler.

---

¹³⁴ The New York Times, 16 Temmuz 1944, s. 16.

¹³⁵ The New York Times, 02 Ağustos 1944, s. 9.

Ayrıca Saraçoğlu Şubat ayında kesilen askerî yüklemelerin tekrar başlayacağını bildirdi.

Türk Dışişleri yetkilileri Almanya'dan geri çağırıldılar. Ayrıca Alman Büyükelçi von Papen kullandığı Çekoslovakya Büyükelçilik binasını boşalttı.

Türkiye Almanya ile olan diplomatik ve ekonomik ilişkilerini tamamen kesti.

Başbakan Saraçoğlu bu kararın Meclis'te onaylanmasını istedi.

Alman haber merkezi DNB yaptığı açıklamada "Türkiye'nin tehlikeli bir yolu seçtiğini ve bu kararın karşılığında Almanya ile savaşın artık kaçınılmaz olduğunu" belirtti.

Uçaksavarlar Ankara'da Meclis karşısına yerleştirilirken, polis İstanbul'da yüz Alman vatandaşını gözaltına aldı. Bu kişilerin özel tahliye planı çerçevesinde İstanbul'u gece terk etmeleri bekleniyor.

Türkler bu hareketin kendilerine savaş olarak geri dönmesini istememektedir.

Başbakan Saraçoğlu bu kararla savaş içine girilir ise Türkiye'nin kendini savunacağını belirtti.¹³⁶

30. Gazete Türkiye'nin Müttefiklerden Hava Desteği Talep Edeceğini İddia Etti.

Ankara hükümeti Almanlara karşı savaş ilan etmesi için gerekli her koşulu ortaya koydu. Bunlardan en önemlisi de Müttefik Devletlerden başta İstanbul olmak üzere Türk topraklarının Alman hava saldırılarından korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını istemesi oldu. Müttefiklerin bu talebi ne ölçüde karşılayabileceği bilinmemektedir.

Anadolu yarımadasında bulunan bütün havaalanları Müttefiklere verilse bile son derece eski ve ilkel olan bu alanların kullanılacak hale getirilmesi çok zaman alacaktır.¹³⁷

---

¹³⁶ The New York Times, 03 Ağustos 1944, s. 1.

¹³⁷ The New York Times, 04 Ağustos 1944, s. 5.

31. Times'a Göre Boğazlar Yeni Destek Hattı Olarak Görülmektedir.

Müttefikler Rusya'ya Karadeniz üzerinden yardım gönderebileceği değerlendirilmektedir. Almanya'nın Bulgaristan'dan hızlı bir şekilde çekilmesi Sofya hükümetinin Almanya'ya karşı savaş ilan etmesine neden olmuştur. Bu durum karşısında, Kızıl Ordu'nun Karadeniz kıyılarına kaydırılması, Müttefik devletlerin Kızıl Ordu'ya Boğazlar vasıtasıyla Karadeniz üzerinden destek sağlayıp sağlamayacağı sorusunu gündeme getirdi.¹³⁸

32. Habere Göre Türkiye Savaş Karartmasını Sonlandırmaktadır.

Türkiye bu gecedен itibaren uyguladığı savaş karartmasını sona erdirdi. Hükümet yetkilileri Selanik limanının tahliyesiyle tüm bombalama tehlikesinin sona erdiğini tahmin etmektedir.¹³⁹

33. The New York Times'a Göre Türkiye Savaş İçin Hazırlanmaktadır.

Büyük Üçlünün tarafsızları barış konferansına almama kararının bunda etkili olduğu düşünülmektedir.

Stalin'in önderliğinde Büyük Üçlü savaşa aktif olarak katılmayanların barış konferansında yer alamayacağını açıkladı.

Son gelen dedikodulara göre artık Türkiye'de savaşta aktif olarak rol alacaktır. Bu kararı takiben Roosevelt ve Churchill Mısır, Suudi Arabistan ve Etiyopya ile görüşmelere başladı. İran ve Irak zaten savaşa katılmışlardı.

Roosevelt'in konferansları ABD'nin daha önce savaşa pasif kaldığı Ortadoğu'da artık daha aktif rol alacağını göstermektedir.

Amerika'nın buradaki politikaları iki noktada düğümlenmektedir; bunlar petrol ve Hava Üsleridir.

Filipinler hariç Suudi Arabistan ABD için en önemli dış politika alanını oluşturmaktadır.¹⁴⁰

---

¹³⁸ The New York Times, 10 Eylül 1944, s. 17.

¹³⁹ The New York Times, 04 Kasım 1944, s. 4.

¹⁴⁰ The New York Times, 22 Şubat 1945, s. 16.

34. Gazeteye Göre Türkiye San Francisco’da Yer Almak İçin Mihver Devletlerine Savaş İlan Etmektedir.

Türkiye 23 Şubat günü Almanya ve Japonya’ya karşı savaş ilan etti. TBMM Dışişleri Bakanı Hasan Saka’nın talebi üzerine oy birliği ile savaş ilanına karar verdi.

Hasan Saka, TBMM’de yaptığı iki saatlik konuşmada Müttefik Devletlerin diplomatlarının, Türk hükümetini, sadece 1 Mart tarihi itibarıyla Almanya ile savaş durumunda olan ülkelerin San Francisco Dünya Güvenlik Konferansına katılabileceği yolundaki Yalta kararından haberdar ettiğini söyledi.

Bu kararın ne gibi etkileri olacağı ve özellikle askerî ihtimaller açıklanmadı. TBMM’de oylamadan önce yapılan oturumda Türkiye ile Rusya arasındaki dostane ilişkiler ve Türkiye’nin Müttefik devletlerin amaçlarına yakınlığı vurgulandı.

Türkiye İtilaf Devletlerine Karşı Savaşı Oyladı.

İngiliz Büyükelçi Maurice Peterson aynı notaların Mısır, İzlanda, Şili, Ekvator, Paraguay, Peru, Uruguay ve Venezüella’ya da verildiğini söyledi.

Dışişleri Bakanı Saka TBMM’ye konuşmadan önce ABD Büyükelçisi Steinhardt ile Lend-Lease anlaşması imzaladı.

Lend-Lease anlaşmasının savaşa girişle ilgisinin sadece bir tesadüf olduğu söylenmektedir. Lend-Lease yüklemelerinin, Türkiye’nin aktif olarak savaşa girmesi durumunda daha da artacağı beklenmektedir.

Türkiye’nin savaşa girişinin askerî sonuçları henüz net değildir. Konuşulan tahminlerden bazıları Ege adalarının temizlenmesinde Türkiye’nin kullanılmasıdır. Girit’in kuzeybatı sahilinde halen 12.000 Alman askeri mevcuttur. Yunanlılar adanın gerisini kontrol etmektedir. Doğu Ege’de Rodos, Kos, Leros ve diğer adalarda halen Alman askeri mevcuttur.¹⁴¹

35. Times’a Göre Gazeteler Türkiye’yi Eleştirmektedir.

İspanya’daki gazeteler Türkiye’nin savaşa girme kararını eleştirmektedir.

---

¹⁴¹ The New York Times, 24 Şubat 1945, s. 1.

ABC Today isimli gazete ana yazısında şunlara yer verdi:

“Türkiye savaşın korkunçluğundan kaçınmıştı. Türkiye aynı zamanda İngiltere’nin müttefiki, Almanya’nın dostu ve bir tarafsız olarak biliniyordu. Türkiye başka bir çaresi olmadığını anlayınca ve aynı zamanda Birleşmiş Milletlere üye olmak amacıyla Almanya ile ilişkilerini kopardı. Ankara hükümetinin tutumu bir hızlı düşünce ve iyi diplomasinin eseridir.”

Ya gazetesi ise daha uzlaşmacı bir üslupla, *“Türkiye’nin savaş ilanı fırsatçı bir yaklaşım olsa da, Türk kamuoyu Müttefiklerden yanaydı.”* yorumunu yaptı.¹⁴²

36. Times Türkiye’nin Savaşta Olduğunu Yazdı.

Türkiye’nin savaşa girmesi Yalta konferansının doğrudan bir yansımasıdır. Türkiye’nin savaşa dahil olması mevcut askerî durum bakımından değil, savaş sonrası siyasi oluşum bakımından önemlidir.

Savaşın her iki tarafından gelen yoğun baskıya rağmen, Türkler savaşa girme konusunda isteksiz davranmış ve başarılı ve kârlı bir şekilde orta yol politikası izlemiştir. Ancak, üç büyük devletin tarafsızları San Francisco’daki güvenlik konferansının dışında bırakılacağı yolundaki tehdidi takiben ve kendilerine savaşta bir zarar gelmeyeceğini garanti altına aldıktan sonra savaşa girmiştir. Türkiye’nin savaşa girmesi aslında sembolik bir önem taşımaktadır.

Askerî olarak Türkiye’nin savaşa dâhil olmasını pek bir anlamı yoktur. Zaten Türkler de bunun böyle olmasını amaçladı. Yapılan bir anlaşma ile Boğazlar zaten Müttefik gemilerine açılmış ve Rusya’ya ikmal yolu sağlanmıştır. Bir zamanlar Türkiye sınırına dayanan Almanlar Macaristan ve Yugoslavya’ya kadar çekilmiş durumdadır. Balkan halkları ve Rusya ise Türklerin Yugoslavya’ya kadar gelip Almanlarla savaşmasını istememektedir.

Türklerin erişebileceği yerlerde olan az sayıda ve kuvvetsiz durumdaki Alman Birliği on iki adalarda bulunmaktadır. 12.000 kişilik nispeten güçlü bir Alman kuvveti ise Girit Adasının kontrolünü elinde tutmaktadır. Almanların Rodos Adası ile bazı Siklet Adalarında da kayda değer miktarda kuvveti vardır.

---

¹⁴² The New York Times, 25 Şubat 1945, s. 13.

İyi savaşıyan köylülerden oluşan Türk ordusunun büyüklüğü hakkında çeşitli rakamlar söylenmektedir. Odunun 1,5-2 milyon kişilik olabileceği belirtilmektedir. Ancak bu rakamın yarısı için yetebilecek malzeme bulunmaktadır. Türkler on iki adalara bir çıkarma yaparak Almanları yense bile bunun siyasi sonucu pek parlak olmayabilecektir. Barış masasında Yunanlıların on iki adaları geri isteyeceği göz önüne alındığında, Türkiye'nin bu adalarda fethet ve sahip ol politikası uygulayamayabileceği anlaşılmaktadır.

Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu arasında stratejik bir konuma sahip olması, Boğazları elinde bulundurması ve Doğu Avrupa'da Rus etkisi altına girmemiş tek devlet durumunda olması bakımından önem arz etmektedir.¹⁴³

37. Habere Göre Türkiye'nin Durumu İncelenmektedir.

Siyasi gözlemciler, Türk hükümetinin Almanya ve Japonya'ya karşı savaş ilanını onaylayan TBMM oturumunda Rusya'nın diplomatik temsilcisinin bulunmamasının gereken önemi vermediler.

Türk yetkililer, hükümetin Birleşmiş Milletlere katılımının Rusya'nın Boğazlar üzerindeki olası emellerinin önüne geçilmesi amacını taşıdığını inkâr etmektedir. Aynı yetkililer, savaş ilanının Türk-İngiliz ittifakına hizmet ettiğini belirtirken, bu kararın Rusya'ya karşı herhangi bir önlem anlamına gelmediğini söylemektedir.¹⁴⁴

38. Türkiye ile Rusya Arasında Yeni Anlaşma Belirmektedir.

Habere göre, Sovyetler Birliğinin Türkiye ile arasındaki 1925 tarihli Dostluk Anlaşmasını feshettiğini açıklaması diplomatik çevreleri şaşırtmadı.

Türkiye savaşa girerek Rusya'nın müttefiki olduğuna göre, anlaşmanın özgün koşulları zaten değişmiştir.¹⁴⁵

---

¹⁴³ The New York Times, 27 Şubat 1945, s. 4.

¹⁴⁴ The New York Times, 28 Şubat 1945, s. 18.

¹⁴⁵ The New York Times, 22 Mart 1945, s. 11.

39. Times'a G6re T6rkiye Sovyetler ile Anlaşma Konusunda Sessiz.

Sovyetler Birliğinin 1925 tarihli T6rk-Rus dostluk anlaşmasını feshettiğini a-
çıklamasının 6zerinden beş g6n geçmiş olmasına rağmen T6rkiye sessizliğini
korumaktadır.¹⁴⁶

40. The New York Times'a G6re İnan ve T6rkiye Rusya'nın Hedefleridir.

Rusya'nın başta iki komşu M6sl6man 6lke olan T6rkiye ve İnan olmak 6zere
Orta Doğu ilişkilerine verdiği 6nem Rusya'nın yerel basınında bu konulara ayrılan
yer g6z 6n6nde bulundurulduğunda kolayca anlaşılabilmektedir.¹⁴⁷

---

¹⁴⁶ The New York Times, 26 Mart 1945, s. 7.

¹⁴⁷ The New York Times, 24 Nisan 1945, s. 5.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı, Mayıs 1945'te Avrupa'da, Eylül ayında da Asya'da sona erince, bu kıtalardaki güçler dengesinde büyük boşluklar meydana geldi. Bunda, savaştan yenik çıkan Almanya, İtalya ve Japonya kadar, savaşın galibi olan İngiltere ve Fransa'nın yıpranmalarının da tesiri vardı Savaştan güçlü olarak çıkan iki devlet ise Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya idi. Amerika Birleşik Devletleri'nin Japonya'nın teslim olmasından sonra tekrar inziva politikasına çekilme eğilimi göstermesi ve dikkatini iç sorunlarına yöneltmesi güçler dengesini daha da zayıflattı. Buna karşı Sovyet Rusya ise yayılcılık politika ve uygulamalarına devam etti. Kısacası, Sovyet Rusya, savaştan sonra Avrupa'da istediği gibi hareket edebilecek tek güç olarak ortaya çıktı.¹⁴⁸

O günlerde dünyanın tek atom silahı gücüne sahip bulunan ABD'nin de inziva politikasına çekilmesini fırsat bilen Rusya, 1948 yılına kadar; Polonya, Romanya, Bulgaristan, Macaristan, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'ya komünist rejimleri yerleştirmeyi başardı. Yugoslavya ve Arnavutluk'ta ise, savaş sona erdiğinde zaten komünistler iktidarı ele geçirmiş durumdaydılar. Keza savaş sırasında Estonya, Litvanya, Letonya ile Finlandiya'nın bazı kısımları da Sovyet nüfuzu altına girmişti.

Diğer taraftan 1945'te Mançurya ve Kuzey Kore'yi işgal eden Sovyetler Çin, Çinhindi, Malezya, Birmanya ve Filipinler'deki komünist hareketleriyle de tüm Doğu ve Güneydoğu Asya'da da etkinlik sağlamışlardı.

---

¹⁴⁸ Uçarol, **Siyasi Tarih**, s. 658, 659.

Bu gelişmeler olurken de, İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği sorunları çözmek üzere Müttefik Devletleri arasındaki konferanslar devam etmekteydi.¹⁴⁹

Paris Barış Konferansı 29 Temmuz 1946'da toplandı. 21 ülkenin katıldığı konferansın başkanlığına Fransız Dışişleri Bakanı Bidault seçildi. Konferansta, Almanya ve Avusturya ve Japonya ile yapılacak antlaşmalar ileri bir tarihe bırakıldı. İtalya, Macaristan, Bulgaristan, Romanya ve Finlandiya ile ilgili antlaşmaların düzenlenmesine karar verildi. Daha başlangıçta Sovyetler Birliği ile diğer Müttefikler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıktı. Beyaz Rusya, Ukrayna, Yugoslavya ve Polonya Sovyetler Birliği'ni desteklediler.

Dört büyük devlet tarafından yönlendirilen konferans 15 Aralık 1946'da sona erdi ve tespit edilen esaslar çerçevesinde 10 Şubat 1947'de Paris Antlaşması imzalandı. Yenilen devletlere göre, antlaşmalar özetle şöyleydi:

İtalya ile Barış Antlaşması

Başlangıçta Almanya yanında yer alan İtalya bu barış antlaşması ile avantajlı bir sonuç elde etmiş ve en önemlisi de bağımsızlığını yeniden kazanmıştır.

1. Fransa-İtalya sınırı, Fransa lehine bazı değişikliklerle, 01 Ocak 1939'daki gibi olacaktır.
2. İtalya-Yugoslavya sınırı yeniden çizilecektir. İtalya, Pellagosa Adası'nı, İstriya'yı Yugoslavya'ya verecektir ve doğu sınırı yaklaşık olarak İsonozo nehirlerine paralel olarak uzanacaktır.
3. Trieste Serbest Bölge olacaktır ve burası askerden arındırılacaktır.
4. İtalya, Oniki Ada'yı Yunanistan'a terk edecektir.
5. İtalya, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'nın 16'ncı maddesi gereğince kendisine düşen bütün hak ve çıkarlarından vazgeçecektir.

---

¹⁴⁹ Uçarol, **Siyasi Tarih**, s. 659, 660.

6. İtalya, Afrika'daki bütün topraklarından vazgeçecek, Arnavutluk ile Habeşistan'ın bağımsızlıklarını tanıyacaktır.

7. İtalyan kara, hava ve deniz gücü sınırlandırılacak ve kara ordusu 185.000 kişiye indirilecektir.

8. İtalya, Sovyet Rusya'ya 100 milyon, Yugoslavya'ya 125 milyon, Yunanistan'a 105 milyon, Habeşistan'a 25 milyon, Arnavutluk'a 5 milyon dolar tamirat bedeli ödeyecektir.

Romanya ile Barış Antlaşması

1. Romanya, 1 Ocak 1941'deki sınırına çekilecektir.

2. Romanya, gelecekte Faşist nitelikli siyasi, askerî veya yarı askerî örgütlere izin vermeyecektir.

3. Romanya ordusu 120.000 kişiye indirilecektir. Sovyetler Birliği, Avusturya'daki kuvvetleriyle bağlantısını korumak için bu ülkede asker bulundurabilecektir.

4. Tamirat bedeli olarak Romanya Sovyetler Birliği'ne sekiz yıl içinde 300 milyon dolar ödeyecektir.

Macaristan ile Barış Antlaşması

1. Macaristan'ın sınırları hemen hiç değişmiyor ve 01 Ocak 1938'deki gibi bırakılıyordu.

2. Macaristan, en çok 65.000 kişilik bir ordu ve 5.000 kişilik bir hava kuvveti bulundurabilecektir.

3. Macaristan, tamirat bedeli olarak Sovyetler Birliği'ne 200 milyon, Yugoslavya ile Çekoslovakya'ya da toplam 100 milyon dolar ödeyecektir.

Bulgaristan ile Barış Antlaşması

1. Bulgaristan'ın sınırlarında da hiç bir değişiklik yapılmadı ve 1 Ocak 1941'deki durum esas alındı.

2. Bulgar ordusu en çok 35.000 kara, 5.000 kişilik hava kuvvetinden oluşacaktır.

3. Bulgaristan, Yugoslavya'ya 25 milyon ve Yunanistan'a 45 milyon dolar tamirat masrafı ödeyecektir.

Finlandiya ile Barış Antlaşması

1. Finlandiya sınırı, Rusya'ya bırakılan Petsamo eyaletinin dışında 1 Ocak 1941'deki sınır olacaktır.

2. Finlandiya'nın 34.000 kişilik ordusu, 4.500 kişilik donanması ve 3.500 kişilik hava kuvveti bulunabilecektir.

3. Finlandiya, tamirat borcu olarak Sovyetler Birliği'ne 30 milyon dolar ödeyecektir.¹⁵⁰

Almanya ve Avusturya ile yapılacak barış antlaşmaları için Mart 1947'de Moskova'da Müttefik Dışişleri Bakanları arasında bir toplantı yapıldı. Almanya'nın geleceği konusunda antlaşmaya varılamadı ve konferans 24 Nisan 1947'de sona erdi.

Bu konferanstan sonra Müttefikler arasındaki işbirliği dönemi sona erdi. Nitekim bir süre sonra Sovyet temsilcileri, Berlin'deki Müttefik Kontrol Konseyi'ne katılmamaya başladılar.

Almanya ve Avusturya ile yapılacak barış antlaşması konusunda Kasım 1947'de Londra'da ve Mayıs 1949'da Paris'te Dışişleri Bakanları seviyesinde iki konferans ve keza 1951 yılında aynı konuda Dışişleri Bakan Yardımcıları düzeyinde bir görüşme daha yapıldı ise de anlaşma sağlanamadı.

Böylece İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, savaşın galipleri olan Müttefiklerin barışı tesis etmek için yaptıkları konferanslar ve Paris Barış Antlaşması dünyada genel ve sürekli bir barışı sağlamaya yetmedi. Bunda, Sovyetlerin yayılmacılık yönündeki düşünce ve uygulamaları ile bunları konferanslara yansıtılmalarının önemli rolü oldu.¹⁵¹

---

¹⁵⁰ Coşkun Üçok, **Siyasal Tarih (1789–1950)**, Ankara, 1967, s. 384-385; Uçarol, **Siyasi Tarih**, s. 662, 663.

¹⁵¹ Üçok, **Siyasal Tarih (1789–1950)**, s. 384-386; Uçarol, **Siyasi Tarih**, s. 662, 663.

Sonuç olarak 1945-1951 yılları arasında sürdürülen barış çabaları, barış yerine yeni sorunlara ve bloklaşmalara yol açtı.

İkinci Dünya Savaşından sonra dünyamız Milletlerarası mücadeleler, büyük devletlerin çatışması ve mahalli savaşlar sebebiyle üçüncü bir dünya Savaşının eşiğine geldi. Soğuk savaş atmosferi içinde, heyecanlı bir on beş yıl geçirmek zorunda kalan dünyamızı bu dönemde şekillendiren faktörleri şu noktalarda toplamak mümkündür:

a. İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan ve günümüze kadar devam eden uluslararası politikanın iki süper gücü, Birleşik Amerika ve Sovyet Rusya oldu.

Birleşik Amerika savaştan sonra Monroe Doktrini'ni terk ederek bir dünya devleti olma yoluna girdi ve milletler arası politikada birinci plana geçti. Keza, 1917 Bolşevik ihtilalinden İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar çekingen bir politika izleyen Sovyet Rusya'da 1945'ten itibaren uyguladığı aktif ve yayılmacı politika ve geliştirdiği teknolojik gelişme ile milletlerarası politikanın birinci planına geçmeyi başardı.

Kısacası, İkinci Dünya Savaşından sonra milletlerarası politikanın yapısı değişti ve dünya, iki kutuplu bir görünüm kazanmaya başladı.

b. Sovyet Rusya'nın milletlerarası politikada etkinlik sağlamasının bir sebebi de ortaya koyduğu komünist doktrin, ideoloji ve uygulamalar oldu.

c. Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri ise, sömürgeciliğin tasfiyesi idi. Asya ve Afrika'daki sömürgelerin hemen hepsi günümüze kadar geçen sürede bağımsızlıklarını kazandılar. 1956'larda Afrika'da bağımsız devlet sayısı 6 iken günümüzde bunların sayısı 50'ye ulaştı. Sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaları uluslararası politikaya Üçüncü Blok, Üçüncü Dünya veya Bağlantısızlar Bloku denen yeni bir kuvvetin girmesini sağladı.

ç. İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli sonuçlarından biri de, uluslararası politikanın "küresel" bir nitelik kazanmasıdır.

d. Uluslararası ilişkilerin küresel niteliği yerküre ile sınırlı kalmayıp, günümüzde bu ilişkiler uzaya doğru da genişledi. Dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı'nın kara ve denizlerle sınırlı iki boyutlu harp ve harekât alanlarına, İkinci Dünya Sava-

şında uzay boyutu da eklendi ve zaferi havada güçlü olanlar kazandı. Yani, zafer kara ve denizlerden atmosfere taşındı. Bir zamanlar nasıl sömürge sahibi olmak büyük devlet olmanın şartı gibi telakki edilmiş ise günümüzde de uzayın derinliklerine el atabilmek, büyük kuvvet olmanın şartı haline gelmiştir.

e. Günümüz dünyasının en önemli konularından biri de ekonomidir. Tarihinin hiçbir döneminde ekonomik konular, uluslararası ilişkilerde bugünkü kadar ağırlık kazanmamıştır. Ekonomik kalkınma; siyasal güç dengesi, güvenlik ve barış konularından daha fazla önem arz etmektedir. Zengin ve yoksul; iktisaden gelişmiş veya az gelişmiş ülkeler arasındaki farklılıkları ekonomik ve ticari ilişkiler ve ekonomik yardım ilişkileri yoluyla ortadan kaldırmak, uluslararası ilişkilerde temel prensip haline gelmiştir.¹⁵²

Dünyamızı şekillendiren bir savaş ve arkasından oluşan stratejik ortaklıklar ve yeni oluşumlar, işte savaş esnasında hem kamuoyunun hem de devlet ve yöneticilerinin sağlam ve istikrarlı politikalar izlemeleri ve bunları uygulamaları günümüze kadar yansımaları olan uluslararası ilişkilerin ana hatlarını belirlemektedir.

Hiçbir zaman unutulmamalıdır ki Dünya’da yalnız değiliz ve birileri sürekli bizi gözetlemekte ve ülkemizi değerlendirmektedir. Özellikle savaşın kritik dönemlerindeki haberlerin içeriklerini incelediğimiz zaman sanki bir tarih kitabının sayfalarını okuyormuşçasına kitaba yakın verilerin bulunduğunu görmek oldukça heyecan vericidir.

Haberlerin büyük bir çoğunluğunda Türkiye’nin stratejik konumu ve öneminden bahsedilmesi beni hem gururlandırdı hem de bu güzel vatani koruma konusunda heyecanlandırdı.

Gazete haberleri değerlendirildiğinde Türkiye savaş süresince daimi olarak her iki tarafça savaşa çekilmeye çalışılmasına rağmen savaştan en az zararlı çıkan Balkan ülkesi olmuş ve uyguladığı istikrarlı politikalar neticesinde savaş sonrası dönem için en kârlı ülkelerden birisi olmuştur. Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Macaristan her ne kadar tarafsızlığı tercih etmişlerse de gerek coğrafi konumları ve

---

¹⁵² Armaoğlu, 20’nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995), s. 446-447.

gerekse ülkelerin uyguladıkları yanlış politikalar sonucunda savaşa dâhil olmuşlar, hem bize nazaran daha fazla zarar görmüşler hem de kayıplar vermişlerdir.

Türkiye her üç dönemde savaşın içine çekilmeye çalışılmış, ancak idarecilerin uyguladıkları harici politikaları ve Türk Halkının haberlerden de anlaşılacağı üzere savaşı istememesi sayesinde Türk Devleti ve Halkının başına gelebilecek yeni bir felaket önlenmiştir.

Açlık, sefalet ve yoksullukla mücadele veren Türk Halkı bir kez daha muhtaç olduğu kudretin damarlarındaki asil kanda olduğunu ispatlamış, uygulanan ağır vergi politikaları ile yaptırımlarına rağmen onurlarıyla hayatlarını idame ettirmiş ve hiçbir serzenişte bulunmayarak, sabır ve metanetle ülkenin geleceğini sağlam temellere oturtmuştur.

Araştırma kronolojik olarak incelendiğinde birinci dönemde dünya politikaları ve alınan kararlarında çok az etkinliği olan Rusya'nın üçüncü dönem ve özellikle bu dönemin sonlarına doğru artık söz sahibi olmaya başladığı ve dünyanın iki kutupluluğa doğru gidişi görülmektedir. ABD'nin savaş sonrası uygulayacağı inziva politikası neticesinde Rusya bloklaşma çalışmalarını artıracak ve kendi saflarını güçlendirerek soğuk savaş dönemi öncesinde hemen hemen ABD'ye rakip olabilecek bir konuma gelecektir.

Almanlar ise haberler incelendiğinde Türkiye'yi savaş süresince elinde tutmak istemiş, bu yönde Ankara'da Büyükelçi vasıtasıyla çok uğraşlar vermiştir. Bu kapsamda kısmen başarılı olmakla birlikte bu durum Türkiye'nin denge politikalarına uyum sağlaması nedeniyle uzun bir süre devam edebilmiştir.

Almanya'nın savaş süresince tüm dünyada uygulamaya çaba sarf ettiği casusluk faaliyetlerinin Türkiye'de de uygulanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir, ancak bu çalışmaları sonuçsuz kalmıştır.

Özellikle savaş süresince Yunanistan'a yaptığımız yardımların ABD basınında da yer alması dikkat çekicidir. Bu hususun Yunanistan ile ikili ilişkilerimizin yeniden sorgulanması aşamalarında kullanılacak çok kıymetli bir veri olabileceği değerlendirilmektedir.

Daha İkinci Dünya Savaşı döneminde dünyanın süper gücünün bu günkü hedeflerini koymuş olması da oldukça dikkat çekicidir. Şimdiden elli yıl sonrasının politikalarının belirlenmesi ve uygulamaya konmasının mümkün olabileceğini gördüm. Bizim yöneticilerimizin de tarihi inceleyerek bu tip planlamalar yapabileceklerini düşünüyorum.

Devletler dün olduğu gibi bu gün de; idarecileri, harici politikaları ve kamuoyları ile bir bütün olduklarının bilinciyle hareket etmek, güçlü ve ayakları yere basan kararlar üretmek ve yıllar önce sağlam zeminlere oturtulan ve hatta kışkırtılan uluslararası ilişkilerdeki istikrarlarını sürdürmek zorundadırlar. Bizler nasıl İkinci Dünya Savaşı esnasındaki kararlı ve sağlam birlik-beraberlik içindeki politikaların meyvelerini yiyor ve refah içinde yaşıyorsak, belki torunlarımız da yıllar sonra yanlış politika, kamuoyu tutumları ve idarecilerin kabiliyetsizliklerinin cezasını çekecektir.

K A Y N A K Ç A

Kitaplar

- Abadan, Nermin, **Halk Efkârı Mefhumu ve Tesir Sahaları**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1956
- Akyüz, Yahya, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975
- Armaoğlu, Fahir, **Siyasi Tarih (1789–1960)**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1975
- Armaoğlu, Fahir, **20'nci Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)**, Alkım Yayınları, İstanbul, 1995
- Atatürk, Mustafa Kemal; **Nutuk**, c. I, MEB Yayınları, İstanbul, 2000
- Atatürk Araştırma Merkezi, **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Ankara, TTK, 1997
- Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam Mustafa Kemal 1922-38**, c. III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999
- Sezer, Duygu, **Kamuoyu ve Dış Politika**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972
- Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih**, Der, İstanbul, 2006
- Üçok, Coşkun, **Siyasal Tarih (1789–1950)**, Başnur Matbaası, Ankara, 1967
- Yılmaz, Veli, **Yakın Dünya Harp Tarihi Özetleri**, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul, 1993

Makaleler

- Keser, Ulvi, “**II. Dünya Savaşı ve Türkiye'nin Yunanistan'a Yardım Faaliyetleri**”, Atatürk Yolu Dergisi 25-26'ncı sayısı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2000

İnternet Siteleri

www.nytimes.com

www.ankara.usembassy.gov

Ansiklopediler

Büyük Larousse, c. VI, Gelişim, İstanbul, 1986

Dünya Savaşları Ansiklopedisi, c. IV ve IX, Görsel, İstanbul, 1980.

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Atıcı, İsmail, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası**, Yüksek Lisans, 1997.

Güney, Zafer, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'ye Yapılan Askerî Yardımlar**, Yüksek Lisans, 2001.

Mendi, Ahmet, **İkinci Dünya Savaşı'nın Türk Dış Politikasına Etkileri, Truman Doktrini, Marshall Planı ve Türkiye**, Doktora, 2002.

Parlak, Zafer, **Yirminci Yüzyıl Amerikan Dış Politikası ve İkinci Dünya Savaşı Sonrası Türk-Amerikan İlişkileri**, Doktora, 1998

The New York Times Gazeteleri

- The New York Times, 18 Eylül 1939, s. 2.
The New York Times, 25 Eylül 1939, s. 6.
The New York Times, 16 Ekim 1939, s. 18.
The New York Times, 04 Kasım 1939, s. 4.
The New York Times, 30 Aralık 1939, s. 2.
The New York Times, 15 Ocak 1940, s. 4.
The New York Times, 19 Ocak 1940, s. 12.
The New York Times, 05 Şubat 1940, s. 3.
The New York Times, 10 Şubat 1940, s. 1.
The New York Times, 14 Şubat 1940, s. 8.
The New York Times, 20 Şubat 1940, s. 1.
The New York Times, 26 Şubat 1940, s. 3.
The New York Times, 17 Mart 1940, s. 39.
The New York Times, 20 Nisan 1940, s. 4.
The New York Times, 03 Haziran 1940, s. 3.
The New York Times, 14 Haziran 1940, s. 5.
The New York Times, 22 Haziran 1940, s. 3.
The New York Times, 26 Haziran 1940, s. 2.
The New York Times, 29 Haziran 1940, s. 1.
The New York Times, 04 Ağustos 1940, s. 26.
The New York Times, 22 Eylül 1940, s. 36.
The New York Times, 24 Ekim 1940, s. 6.
The New York Times, 02 Kasım 1940, s. 3.
The New York Times, 08 Kasım 1940, s. 5.

The New York Times, 12 Aralık 1940, s. 14.
The New York Times, 09 Ocak 1941, s. 5.
The New York Times, 04 Şubat 1941, s. 5.
The New York Times, 05 Mart 1941, s. 4.
The New York Times, 05 Nisan 1941, s. 2.
The New York Times, 10 Nisan 1941, s. 7.
The New York Times, 27 Nisan 1941, s. F1.
The New York Times, 20 Mayıs 1941, s. 4.
The New York Times, 13 Haziran 1941, s. 7.
The New York Times, 22 Haziran 1941, s. 4.
The New York Times, 23 Haziran 1941, s. 3.
The New York Times, 29 Temmuz 1941, s. 1.
The New York Times, 22 Ağustos 1941, s. 4.
The New York Times, 7 Eylül 1941, s. 74.
The New York Times, 26 Ekim 1941, s. 6.
The New York Times, 26 Ekim 1941, s. 17.
The New York Times, 15 Kasım 1941, s. 6.
The New York Times, 13 Aralık 1941, s. 2.
The New York Times, 26 Ocak 1942, s. 7.
The New York Times, 13 Şubat 1942, s. 3.
The New York Times, 05 Mart 1942, s. 10.
The New York Times, 20 Mart 1942, s. 4.
The New York Times, 19 Nisan 1942, s. E4.
The New York Times, 15 Mayıs 1942, s. 9.
The New York Times, 15 Haziran 1942, s. 14.
The New York Times, 27 Temmuz 1942, s. 6.
The New York Times, 14 Ağustos 1942, s. 4.
The New York Times, 30 Ağustos 1942, s. E8.
The New York Times, 11 Eylül 1942, s. 4.
The New York Times, 05 Ekim 1942, s. 2.
The New York Times, 08 Kasım 1942, s. E4.
The New York Times, 13 Aralık 1942, s. 13.
The New York Times, 10 Ocak 1943, s. 14.
The New York Times, 02 Şubat 1943, s. 1.
The New York Times, 09 Şubat 1943, s. 5.
The New York Times, 15 Mart 1943, s. 3.
The New York Times, 25 Nisan 1943, s. 14.
The New York Times, 16 Mayıs 1943, s. E 5.
The New York Times, 25 Haziran 1943, s. 4.
The New York Times, 28 Temmuz 1943, s. 5.
The New York Times, 16 Ağustos 1943, s. 4.
The New York Times, 17 Ağustos 1943, s. 8.
The New York Times, 13 Eylül 1943, s. 11.
The New York Times, 15 Ekim 1943, s. 3.
The New York Times, 24 Ekim 1943, s. 39.
The New York Times, 17 Kasım 1943, s. 5.
The New York Times, 19 Kasım 1943, s. 1.
The New York Times, 28 Kasım 1943, s. 36.

The New York Times, 07 Aralık 1943, s. 1.
The New York Times, 09 Aralık 1943, s. 1.
The New York Times, 12 Aralık 1943, s. 42.
The New York Times, 05 Ocak 1944, s. 3.
The New York Times, 18 Ocak 1944, s. 5.
The New York Times, 14 Şubat 1944, s. 16.
The New York Times, 05 Mart 1944, s. E4.
The New York Times, 05 Mart 1944, s. 9.
The New York Times, 04 Nisan 1944, s. 6.
The New York Times, 05 Mayıs 1944, s. 6.
The New York Times, 04 Haziran 1944, s. 5.
The New York Times, 06 Haziran 1944, s. 7.
The New York Times, 13 Temmuz 1944, s. 6.
The New York Times, 16 Temmuz 1944, s. 16.
The New York Times, 02 Ağustos 1944, s. 9.
The New York Times, 03 Ağustos 1944, s. 1.
The New York Times, 04 Ağustos 1944, s. 5.
The New York Times, 10 Eylül 1944, s. 17.
The New York Times, 04 Kasım 1944, s. 4.
The New York Times, 22 Şubat 1945, s. 16.
The New York Times, 24 Şubat 1945, s. 1.
The New York Times, 25 Şubat 1945, s. 13.
The New York Times, 27 Şubat 1945, s. 4.
The New York Times, 28 Şubat 1945, s. 18.
The New York Times, 22 Mart 1945, s. 11.
The New York Times, 26 Mart 1945, s. 7.
The New York Times, 24 Nisan 1945, s. 5.

ÖZGEÇMİŞ

1966 yılında Pertek/Tunceli’de doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara’da tamamladı. Lise öğrenimini Bursa Işıklar Askeri Lisesinde tamamladı. 1984 yılında Işıklar Askeri Lisesi’nden, 1988 yılında Kara Harp Okulu’ndan mezun oldu. 2004 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsünde Yüksek Lisans öğrenimine başlamış ve halen devam etmektedir.

1988 yılından itibaren yurdun dört bir köşesinde toplam on iki tayin yerinde Takım, Bölük Komutanlığı görevlerinde bulundu. Halen Kara Kuvvetleri Komutanlığı Genel Plan ve Prensipler Başkanlığı Savunma ve Planlama Dairesi Strateji ve Uluslararası Askeri İlişkiler Şubesinde Uluslararası Askeri İlişkiler Subayı olarak görev yapmaktadır. On üçüncü tayin olarak Gülhane Askeri Tıp Akademisi Meslek Yüksek Okulu Öğrenci Tabur Komutanlığına tayin olmuş ve 2007 Temmuz ayından itibaren bu görevi sürdürecektir.

Evlidir. Almanca, İngilizce ve Osmanlıca bilmektedir.